ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ :

ΕΤΟΣ ΚΖ΄ — 1952 — ΤΕΥΧΟΣ 4

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ — ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΑΠΟ ΤΑΣ διαφόρους διαπιστώσεις τὰς ὁποίας κάμνουν αἱ διάφοροι ὀργανώσεις, ὡς τὸ Οἰκουμενικὸν Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν, ἢ γνωσταὶ προσωπικότητες τοῦ πνεύματος καὶ τῆς πολιτικῆς, συνάγεται ὅτι ἡ διεθνὴς κατάστασις οὐδόλως ἐκαλυτέρευσεν εἰς τὴν οὐσίαν της, καὶ ζῶμεν οἱ πάντες μὲ τὴν ἀγωνίαν τοῦ φόβου μὴ ἐκσπάσῃ καὶ πάλιν ὁ πόλεμος, ὁ ὁποῖος τὴν φορὰν αὐτὴν θὰ εἶναι πολὺ περισσότερον τρομακτικὸς καὶ καταστρεπτικός. Ὁ κόσμος σήμερον εἶναι διῃρημένος εἰς δύο τιτάνεια στρατόπεδα διαρκῶς ἐξοπλιζόμενα καὶ ἑτοιμαζόμενα, διὰ νὰ ριχθοῦν τὸ ἕνα ἐναντίον τοῦ ἄλλου. Ὡσὰν νὰ καθήμεθα ἐπάνω εἰς ἡφαίστειον τὸ ὁποῖον εἶναι ἕτοιμον νὰ ἐκραγῇ. Πρέπει νὰ παρακολουθῶμεν τὴν κατάστασιν, νὰ διαπιστώνωμεν τὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα γεννῶνται ἀπὸ αὐτήν, καὶ νὰ μελετῶμεν. Ἀλλοίμονον, ἐὰν ὁ κόσμος μείνῃ ἀπαθὴς θεατὴς τῶν συμβαινόντων, καὶ δὲν θελήσῃ νὰ ἀντιληφθῇ τὸ καθῆκόν του καὶ νὰ τὸ ἐκτελέσῃ, ὅπως παρουσιάζεται εἰς τὸν καθένα μας.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἑλκύει τὴν προσοχὴν τῶν πολλῶν καὶ ἀπασχολεῖ αὐτοὺς εἶναι ἡ ἐξαπλουμένη ἀναταραχή, ἐπανάστασις, τῶν μαζῶν εἰς τοὺς λαοὺς καὶ τὰ ἔθνη. Εἰς πολλὰς χώρας ἔγιναν μεγάλαι κοινωνικαὶ μεταρρυθμίσεις. Περὶ τὰ ἑπτακόσια ἑκατομμύρια λαῶν εὑρῆκαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Ἔνια ἐξακολουθοῦν νὰ τὴν ἀναζητοῦν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπιδιώκεται ἡ ἐλευθερία καὶ ἐξύψωσις τοῦ προσώπου, ἡ ἀπελευθέρωσις ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ τὴν οἰκονομικὴν ἐξαθλίωσίν του. Εἰς πολλὰς χώρας ὁ ἄνθρωπος καταδυναστεύεται, ταλαιπωρεῖται καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς ἀντικείμενον, ὡς ὄργανον, ἐνῷ εἶναι πρόσωπον ὑπεύθυνον. Τοῦ ὁμιλοῦν διὰ τὴν εἰρήνην, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ λέγουν ὅτι πρέπει νὰ μισῇ καὶ νὰ ἑτοιμάζεται διὰ πόλεμον χάριν τῆς εἰρήνης. Τοῦ ὁμιλοῦν δι' ἀνθρώπινα δικαιώματα, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὸν ἔχουν ἐξανδραποδίσῃ. Ὁ ἐλεύθερος κόσμος εὑρίσκεται ὑπὸ ἀπειλήν. Αὐξάνουν τὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεων.

Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ παρουσιάζεται ἐπιτακτικὸν τὸ καθῆκον νὰ φέρῃ εἰς τὸν ταραγμένον καὶ ἀπειλούμενον ἄνθρωπον τὴν γαλήνην καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς πίστεως, νὰ δώσῃ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν χαράν. Πρέπει νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους νὰ καταλάβουν, ὅτι κάτω ἀπὸ τοὺς μεγάλους κινδύνους δὲν πρέπει νὰ πτοηθοῦν, διότι ζοῦν μὲ τὴν ὑπόσχεσιν, μὲ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ : ὅτι αὐτὸς εἶναι Κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἔχει ἀξίαν τὴν ὁποίαν ποτὲ δὲν θὰ χάσῃ. Ἡ ἀλήθεια αὐτὴ ζῇ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, ζῇ εἰς τὸν Χριστόν, ζῇ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ζῇ εἰς τοὺς αἰῶνας, θὰ ζήσῃ εἰς ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα. Εἰς τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν στηρίζεται κάθε ἀνθρώπινος μόχθος, κάθε προσπάθεια, κάθε δίψα εἰς αὐτὴν τὴν πηγὴν τείνει. Εἰς τὸ φῶς τῆς Ἀληθείας αὐτῆς θὰ λυθοῦν τὰ μεγάλα προβλήματα. «Ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς» (Πρὸς Ρωμαίους η', 37).

Πρέπει νὰ κάμωμεν πᾶν τὸ δυνατὸν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν, καὶ εὐκαιρίας διδομένης νὰ τολμήσωμεν τὸ ἀδύνατον. Μὲ τὴν ἀποφασιστικότητα κτίζεται τὸ μέλλον, καὶ ὄχι μονάχα μὲ τὴν προσδοκίαν, ἕνα μέλλον καλύτερον, μεγαλύτερον, ὅπως τὸ διαισθανόμεθα. Πρέπει νὰ ἔχωμεν θάρρος ὅτι θὰ νικήσωμεν ὅλας τὰς δυσκολίας. Θὰ νικήσωμεν κάθε ἀνάγκην, ἀνάγκην κοινωνικήν. Θὰ ἀποκαταστήσωμεν τὰς ἀξίας ὅσαι ἐξέπεσαν. Θὰ ἀναπτύξωμεν, μὲ θάρρος, τὰς ἱκανότητάς μας τὰ τάλαντά μας. Θὰ ἀνοικοδομήσωμεν ὅ,τι ἐρειπώθη. Ἐπάνω ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μᾶς χρειάζεται εἶναι τὸ θάρρος διὰ τὸ μέλλον, τὸ θάρρος τὸ ὁποῖον μᾶς δίδει ἡ ἁγία Θρησκεία μας.

Νὰ παρακαλέσωμεν τὸν Χριστὸν νὰ μᾶς βοηθήσῃ, τὸν Χριστὸν ὁ ὁποῖος εἶπεν εἰς τοὺς μαθητάς Του : «Σᾶς ἀφήνω τὴν εἰρήνην, τὴν εἰρήνην τὴν ἰδικήν μου σᾶς δίδω». Νὰ παρακαλέσωμεν τὸν Χριστὸν νὰ παρίδῃ τὰς ἁμαρτίας μας, ἀλλὰ νὰ ἴδῃ τὴν πίστιν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι πιστεύουν, καὶ εἶναι αὐτοὶ πολλοί. Νὰ ἐμπνεύσῃ ἀγαθὰ εἰς τοὺς ἄρχοντας τῆς γῆς, καὶ νὰ στείλῃ εἰς τὸν κόσμον τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἑνότητα.

† Ὁ Πριγκηποννήσων **ΔΩΡΟΘΕΟΣ**

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥΣ ΤΟΥ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΑΙΡΕΤΙΚΩΝ *

Ἐν ἀντιθέσει ὅλως πρὸς τὸν προμνησθέντα 1ον Κανόνα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου τὸν διατάσσοντα τὴν διὰ Μύρου παραδοχὴν τῶν Νοβατιανῶν καὶ τῶν ἐγκρατητῶν, ὁ αὐτὸς Πατὴρ ἐν τῷ 47ῳ Κανόνι αὐτοῦ διατάσσει τὴν διὰ βαπτίσματος παραδοχὴν αὐτῶν, ἐπειδὴ ἡ αἵρεσις αὐτῶν, ὡς αὐτὸς οὗτος γράφει εἶναι ἀποβλάστημα τῆς αἱρέσεως τῶν Μαρκιωνιτῶν. Καὶ εὑρίσκεται μὲν ὁ ἱερὸς Πατὴρ ἐκ πρώτης ὄψεως εἰς ἀντίφασιν. Ἀλλ' ἡ φαινομενικὴ αὐτη ἀντίφασις δύναται εὐκόλως νὰ ἐξηγηθῇ. Πράγματι, ἐν τῷ 1ῳ Κανόνι αὐτοῦ παραδέχεται διὰ Μύρου τοὺς Νοβατιανοὺς καὶ Ἐγκρατητὰς ἀλλ' ὡς ὁ αὐτὸς προσθέτει τοὺς δέχεται κατ' οἰκονομίαν. Διότι ἂν καὶ οἱ Νοβατιανοί, λέγει, εἶναι σχισματικοὶ ὅμως ὡς ἀποκοπέντες ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας οὐκ ἔχουσι παρ' αὐτοῖς παραμένουσαν τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀφοῦ δὲ τοῦτο οὐδαμῶς ἔχουσι πῶς θὰ μεταδώσωσιν αὐτό ; Ἐπίσης δὲ καὶ οἱ ἐγκρατῆται λέγει ἔπρεπε νὰ ἀναβαπτίζωνται. Πλὴν τοὺς μὲν Νοβατιανοὺς δέχεται διὰ Μύρου, διότι κατ' οἰκονομίαν οἱ Πατέρες τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀπεδέχθησαν αὐτούς, τοὺς δὲ ἐγκρατητὰς ἵνα μὴ ἡ ἀκρίβεια ὀκνηροτέρους καταστήσῃ εἰς τὸ προσέρχεσθαι τῇ Ἐκκλησίᾳ. Οὕτως ἑρμηνεύει τὸν Κανόνα ὁ Ζωναρᾶς (Σ. Ράλλη καὶ Ποτλῆ, τόμος 4ος, σελὶς 93). Ἀλλ' ἐν τῷ 47ῳ Κανόνι αὐτοῦ ἀκολουθεῖ τὴν ἀκρίβειαν καὶ ἀποφαίνεται γνώμην ἁπλῆν καὶ προσωπικήν. (Σ. Ρ. Π., τόμος 4ος, σελὶς 198). Ὅτι δὲ πράγματι γνώμην ἀποφαίνεται οὐχὶ δὲ Κανόνα θεσπίζει δεικνύει ἡ περαιτέρω προσθήκη αὐτοῦ καθ' ἣν λέγει ὅτι ἐὰν ἡ γνώμη μου αὕτη Σᾶς ἀρέσῃ συγκαλέσατε Σύνοδον ἵνα λάβῃ ἀπόφασιν.

δ') Ἀποφάσεις Α'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ἡ σαφέστερον διευκρινίσασα τὸ ζήτημα τοῦ τρόπου τῆς παραδοχῆς τῶν διαφόρων αἱρετικῶν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἥτις ἐν τῷ 7ῳ αὐτῆς Κανόνι κάμνει σαφῆ διάκρισιν τῶν διαφόρων αἱρετικῶν καὶ διατάσσει ἄλλοι μὲν διὰ βαπτίσματος νὰ γίνωνται δεκτοὶ ἄλλοι δὲ ἄνευ βαπτίσματος, τουτέστι διὰ Μύρου μό-

* (Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

νου καὶ ἄλλους δι' ἁπλουστάτων λιβέλλων δι' ἀποτάξεως δηλονότι τῶν τῆς ἑαυτῶν πίστεως ἀληθειῶν. Οὕτω τοὺς μὲν 'Αρειανοὺς καὶ Μακεδονιανοὺς καὶ Σαββατιανοὺς τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς καθαροὺς καὶ ἀριστερους καὶ τοὺς τεσσαρασδεκατίτας καὶ δεκατίτας εἴγουν τετραδίτας καὶ 'Απολιναριστὰς δεχόμεθα διδόντας λιβέλλους καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν, μὴ φρονοῦσαν ὡς φρονεῖ ἡ 'Αγία τοῦ Θεοῦ Καθολικὴ καὶ 'Αποστολικὴ 'Εκκλησία. Καὶ σφραγιζομένους πρῶτον τῷ 'Αγίῳ Μύρῳ, τό τε μέτωπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς ρῖνας καὶ τὸ στόμα καὶ τὰ ὦτα. 'Αλλὰ διατί οὗτοι δὲν ἀναβαπτίζονται ; Τὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην δίδει ὁ Ζωναρᾶς ἑρμηνεύων τὸν παρόντα Κανόνα, δι' ὧν λέγει : «Περὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα κατ' οὐδὲν ἡμῖν διαφέροντας, ἀλλ' ἐπίσης τοῖς 'Ορθοδόξοις βαπτίζονται». (Σ.Ρ.Π., τόμος Β', σελὶς 188). Οὕτως ἀφοῦ διὰ λιβέλλων ἕκαστος τῶν αἱρετικῶν τούτων τὴν ἑαυτοῦ αἵρεσιν ἀποτάξηται χρίεται Μύρω. 'Απορίας ἄξιον εἶναι βεβαίως τὸ φαινόμενον τοῦτο ὅτι ἄνθρωποι καθαρῶς αἱρετικοί, οἷοι οἱ 'Αρειανοὶ καὶ οἱ Μακεδονιανοὶ γίνονται δεκτοὶ εἰς τὴν 'Εκκλησίαν ὡς ἤδη βεβαπτισμένοι ἐγκύρως. Πλὴν καὶ τοῦτο ἐξηγεῖται ἐὰν ληφθῶσιν ὑπ' ὄψει δύο σημεῖα, ἅτινα ὁ Σχολιαστὴς τῶν Κανόνων ἐν τῷ Πηδαλίῳ ὑποδεικνύει. (Πηδάλιον, σελὶς 92). 1ον) Τὸ ὅτι πολλοὶ ἦσαν τότε οἱ αἱρετικοί, 2ον) Τὸ ὅτι ἐβαπτίζοντο ὡς ἡμεῖς ὀρθοδόξως. 'Εδέχθη αὐτοὺς κατ' οἰκονομίαν. Δεδομένου ὅμως ὄντος ὅτι ἡ οἰκονομία χρησιμοποιεῖται ἐκεῖ ὅπου λόγοι Κανονικοὶ κηρύττουσι Πρᾶξίν τινα ἄκυρον καὶ οὐχὶ ἐκεῖ ὅπου ἰσχύουσι λόγοι δογματικοί,σαφῶς ἐξάγεται ὅτι σοβαροὶ λόγοι δογματικοὶ κηρύττοντες τὸ βάπτισμα αὐτῶν ἄκυρον δὲν ὑπῆρχον,δι' ὃ καὶ προεκήρυξαν ὅτι «περὶ τὸ ἅγ. βάπτισμα κατ' οὐδὲν ἡμῶν διαφέρονται, ἀλλ' ἐπίσης τοῖς 'Ορθοδόξοις βαπτίζονται».

Οἱ Εὐνομιανοὶ ὅμως λέγει ὁ Κανὼν πρέπει διὰ βαπτίσματος νὰ γίνωνται δεκτοί. 'Η ἀκύρωσις τοῦ βαπτίσματος τῶν Εὐνομιανῶν καὶ ἐν γένει τοῦ βατίσματος τοῦ γινομένου διὰ μιᾶς καταδύσεως δὲν προήρχετο τόσον ἐκ τῆς τελέσεως αὐτοῦ διὰ μιᾶς καταδύσεως, ὅσον ἐκ τῆς διὰ μιᾶς καταδύσεως ἐκδηλουμένης ἀντιτριαδικῆς διδασκαλίας. Καὶ ὅπερ σπουδαιότερον ἐκ τοῦ ὅτι τὸ βάπτισμα αὐτῶν ἐγίνετο τῇ ἐπικλήσει Θεοῦ ἀκτίστου, καὶ Υἱοῦ κεκτισμένου καὶ Πεύματος 'Αγιαστικοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ κεκτισμένου Υἱοῦ κτισθέντος (Οἰκονόμου σωζόμενα 'Εκκλησιαστικὰ συγγράμματα, τόμος Α', σελὶς 449—450. Σωζομένου 'Εκκλησιαστικὴ 'Ιστορία 6, 26. Σωκράτους 'Εκκλησιαστικὴ 'Ιστορία 4, 7).

Προκειμένου δὲ νὰ κρίνῃ τις περὶ τοῦ Βαπτίσματος τῶν Μοντανι-

στῶν καὶ τοῦ τῶν Σαβελλιανῶν,εὑρίσκει ὅτι ἡ ἀκυρότης τοῦ βαπτίσματος τῶν Μοντανιστῶν προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν προσηγόρευεν ἑαυτὸν παράκλητον καὶ διὰ τῆς Πρισκίλλης καὶ Μαξιμίλλης προεφήτευε καὶ διότι δὲν ἐτέλουν τὸ βάπτισμα ὀρθοδόξως. Ἡ ἀκύρωσις δὲ τοῦ βαπτίσματος τῶν Σαβελλιανῶν προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι ἐταύτιζον οὗτοι Πατέρα, Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, ἤτοι συνέχεον τὴν Ἁγίαν Τριάδα. Ὁ Ζωναρᾶς ἑρμηνεύων τὸν σχετικὸν Κανόνα γράφει : «Οὗτοι ἢ οὐκ ἔτυχον τοῦ θείου βαπτίσματος ἢ τυχόντες οὐκ ὀρθῶς οὐδὲ κατὰ τὸν τύπον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Δι' ὃ ὡς μηδὲ τὴν ἀρχὴν βαπτισθέντες λογίζονται· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ὡς Ἕλληνας αὐτοὺς δεχόμεθα. (Ράλλη καὶ Ποτλῆ τόμος Β΄, σελὶς 189). Ἐν συνεχείᾳ ἡ ἁγία αὕτη Β΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος σαφέστερον καὶ ἀκριβέστερον καθορίζουσα τὸν τρόπον τῆς εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας παραδοχῆς τούτων διατάσσει ὅπως κατὰ πρῶτον διδαχθῶσιν οὗτοι καταλεπτῶς τὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας δόγματα καὶ ἀφοῦ ταῦτα δεχθῶσιν καὶ καταταγῶσιν οὕτω εἰς τὴν τάξιν τῶν κατηχουμένων, 1) γενήσεται ἐπ' αὐτῶν ἡ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως ἐπίθεσις, ἥτις θὰ συνοδεύηται ὑπὸ ἀναγνώσεως τῶν τεταγμένων ἐξορκισμῶν καὶ ἀναλόγων ἐμφυσημάτων εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὰ ὦτα αὐτῶν. Οὕτω δὲ κατηχηθέντες καὶ δεόντως παρασκευασθέντες δύνανται νὰ προσέλθωσι καὶ δεχθῶσι τὸ σωτήριον βάπτισμα.

Ἐκ τῶν ἀποφάσεων τούτων καὶ τῶν διὰ τούτων γενομένων διακρίσεων μεταξὺ τῶν αἱρετικῶν σαφῶς ἐξάγεται ὅτι οἱ μόνοι καὶ σπουδαιότεροι λόγοι ἀκυρότητος τοῦ βαπτίσματος εἶναι ἡ διαστροφὴ τῶν θεμελιωδῶν δογμάτων καὶ ἡ μὴ ἀναφορὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος.

ε΄) Ἀποφάσεις τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου

Ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ὡς ἄνω ἀναγραφέντων καὶ ἀναλυθέντων ἱερῶν Κανόνων, ἐκ τῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν προσερχομένων αἱρετικῶν τινὲς ἐγίνοντο δεκτοὶ διὰ λιβέλλων ἤτοι δι' ἐγγράφων στηλιτευόντων τὰς τούτων αἱ-

1) Πόσος ἔσεται ὁ χρόνος τῆς κατηχήσεως, δὲν εἶναι σαφῶς καθωρισμένον. Περὶ τούτου δὲν ὑπάρχει ὁμοφωνία. Αἱ μὲν Ἀποστολικαὶ διαταγαὶ διατάσσουσιν ἐπὶ ἓν ἔτος νὰ διαρκῇ ἡ κατήχησις. Δύο δὲ ἔτη διατάσσει ὁ 42ος Κανὼν τῆς ἐν Ἰλλυβηρίᾳ Συνόδου τῆς μικρὸν πρὸ τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου συνελθούσης. Καὶ ἡ 144η Νεαρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὁρίζει ἓν ἔτος.

ρέσεις ἄλλοι διὰ χρίσματος καὶ ἄλλοι πάλιν διὰ βαπτίσματος. Ἡ διάκρισις αὐτὴ ἡ μεταξὺ αἱρετικῶν γινομένη κατέστησεν ἐφεκτικοὺς τοὺς Πατέρας τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου καὶ διὰ τοῦτο, ὡς παρατηρεῖ ὁ Ζωναρᾶς ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ 47ου Κανόνος αὐτῆς, ἀμφέβαλλον ἂν πρέπει νὰ χρίωσιν ἢ νὰ βαπτίζωσι τοὺς παῖδας τῶν Δονατιστῶν προσερχομένους εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν.

Πρὸς τοῦτο ἀπεφάσισαν νὰ συμβουλευθῶσι τοὺς συνεπισκόπους αὐτῶν καὶ τοῦτο ἵνα μὴ τὸ ὅτι ἐβαπτίσθησαν οὗτοι ὑπὸ Δονατιστῶν, οὐχὶ ἰδίᾳ γνώμῃ, χρησιμεύσῃ ὡς ἐμπόδιον εἰς τὸν προβιβασμὸν αὐτῶν εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἱερωσύνης. Ἐπειδὴ οἱ Πατέρες τῆς Συνόδου ταύτης ἀνέμενον ἐκ Νικομηδείας τοποτηρητάς, ἀνέβαλλον τὴν ἔκδοσιν τελεσιδίκου ἀποφάσεως περὶ τοῦ ζητήματος. Παρελθουσῶν ὅμως ἡμερῶν τινῶν καὶ μηδενὸς ἐκ τούτων καταφθάσαντος ἐξέφεραν τὴν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀπόφανσιν αὐτῶν διὰ τοῦ 57ου Κανόνος.

Οὗτοι, λέγει ὁ Κανών, βαπτισθέντες νήπιοι καὶ μηδὲν ἁμαρτήσαντες τῇ οἰκείᾳ γνώμῃ, ἐὰν τὴν ἰδίαν αὐτῶν αἵρεσιν ἀναθεματίσαντες προσέλθωσι τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, ἔχωσι δὲ καὶ βίον ἄμεμπτον εἰς ἱερατικοὺς βαθμοὺς προαχθήσονται «διὰ τὸ ἐνδεὲς ἔχειν τὴν Ἀφρικὴν κληρικῶν». Ἀλλὰ διὰ νὰ γίνωσι δεκτοὶ εἰς τὸ κληρικὸν στάδιον, προϋποτίθεται ὅτι τὸ βάπτισμα αὐτῶν θεωρεῖται ἔγκυρον. Πλὴν οἱ Δονατισταί, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἐπιφάνιος (αἱρέσεων 59) ἐφρόνουν τὰ τοῦ Ἀρείου ἤτοι τὰ πρῶτα δόγματα εἰς ἃ ἔσφαλλον ἦσαν τὰ καὶ τοῦ Ἀρείου, διὰ τοῦτο ἦσαν ὄχι μόνον σχισματικοὶ ἀλλὰ καὶ αἱρετικοί, καθὼς τοὺς ὀνομάζει καὶ ἡ παροῦσα Σύνοδος ἐν τῷ 66ῳ Κανόνι. Ἐγένοντο ἄρα δεκτοὶ ἄνευ βαπτίσματος διότι ὀρθοδόξως βαπτίζουσι.

Στ΄. Ἀποφάσεις τῆς Στ΄. Οἰκουμενικῆς Συνόδου

Ἡ μᾶλλον σαφὴς περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀπόφανσις τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας εἶναι ἡ ἐν τῷ 95ῳ Κανόνι τῆς Στ΄. Οἰκουμενικῆς Συνόδου περιεχομένη.

Ὁ Κανὼν οὗτος ἀποτελεῖ τὴν ἐπικύρωσιν τῶν πρότερον σχετικῶς θεσπισθέντων καὶ περιλαμβάνει προσθήκην τινα δι' ἄλλους αἱρετικούς. Οὕτω ὁ Κανὼν οὗτος αὐτολεξεὶ ἀντιγράφει ἀπὸ μὲν τοῦ 7ου Κανόνος τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου «Τοὺς προστιθεμένους τῇ Ὀρθοδοξίᾳ καὶ τῇ μερίδι τῶν σωζομένων, ἀπὸ αἱρετικῶν δεχόμεθα κατὰ τὴν ὑποτεταγμένην ἀκολουθίαν τε καὶ συνήθειαν, Ἀρειανοὺς μὲν καὶ Μακεδονιανοὺς καὶ Νοβατιανούς, τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς καθαροὺς καὶ ἀριστεροὺς καὶ

τοὺς τεσσαρασκαιδεκατίτας, ἤγουν τετραδίτας καὶ Ἀπολιναριστὰς δεχόμεθα διδόντας λιβέλλους καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν μὴ φρονοῦσαν, ὡς φρονεῖ ἡ Ἁγία τοῦ Θεοῦ Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, σφραγιζομένους ἤτοι χριομένους πρῶτον τῷ Ἁγίῳ Μύρῳ τὸ μέτωπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς ρίνας καὶ τὸ στόμα καὶ τὰ ὦτα καὶ σφραγίζοντες αὐτοὺς λέγομεν Σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος Ἁγίου». Παρεμβάλλει μέρος τοῦ 19ου Κανόνος τῆς Α′ Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ τῶν Παυλιανιστῶν. «Περὶ δὲ τῶν Παυλιανιστῶν, εἶτα προσφυγόντων τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ὅρος ἐκτέθειται ἀναβαπτίζεσθαι αὐτοὺς ἐξάπαντος», καὶ ἐπιφέρει ἅπασαν τὴν συνέχειαν τοῦ 7ου Κανόνος τῆς Β′ Οἰκουμενικῆς Συνόδου. «Εὐνομιανοὺς μέντοι τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτιζομένους καὶ Μοντανιστὰς τοὺς ἐνταῦθα λεγομένους Φρύγας καὶ Σαβελλιανοὺς τοὺς υἱοπατορίαν διδάσκοντας καὶ ἕτερά τινα χαλεπὰ ποιοῦντας καὶ πάσας τὰς ἄλλας αἱρέσεις, ἐπειδὴ πολλαὶ εἰσὶν ἐνταῦθα, μάλιστα οἱ ἀπὸ τῆς Γαλατῶν χώρας ἐρχόμενοι, πάντας τοὺς ἀπ' αὐτῶν θέλοντας προστίθεσθαι τῇ Ὀρθοδοξίᾳ, ὡς Ἕλληνας δεχόμεθα. Καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν ποιοῦμεν αὐτοὺς Χριστιανούς, τὴν δὲ δευτέραν κατηχουμένους, εἶτα τὴν τρίτην ἐξορκίζομεν αὐτοὺς μετὰ τοῦ ἐμφυσᾶν τρίτον εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὰ ὦτα. Καὶ οὕτω κατηχοῦμεν αὐτοὺς καὶ ποιοῦμεν χρονίζειν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν γραφῶν, καὶ τότε αὐτούς, βαπτίζομεν», καὶ προσθέτει καὶ τοὺς Μανιχαίους δὲ καὶ τοὺς Οὐαλεντιανοὺς καὶ τοὺς Μαρκιονιστὰς καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἱρέσεων, χρὴ ποιεῖν λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν αἵρεσιν αὐτῶν τοὺς Νεστοριανοὺς καὶ Νεστόριον καὶ Εὐτυχέα καὶ Διόσκορον καὶ Σεβῆρον καὶ λοιποὺς ἐξάρχους τῶν τοιούτων αἱρέσεων, καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ αὐτῶν καὶ πάσας τὰς προαναφερομένας αἱρέσεις. Καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τῆς Ἁγίας Κοινωνίας». Ὁ παρὼν κανὼν καθορίζει τὸν τρόπον τῆς παραδοχῆς εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῶν Ἀρειανῶν, τῶν Μακεδονιανῶν, τῶν Νοβατιανῶν, τῶν Τεσσαρασδεκατιτῶν καὶ Ἀπολλιναριστῶν, διὰ λιβέλλων καὶ Ἁγίου Μύρου, ἐν αντιθέσει πρὸς τοὺς Μοντανιστάς, τοὺς Σαβελλιανοὺς καὶ τοὺς Παυλιανιστάς, οἵτινες δέον νὰ γίνωνται δεκτοὶ διὰ βαπτίσματος Ἀλλ' ὁ Κανὼν οὗτος δὲν περιορίζεται εἰς τὴν δι' ἐπαναλήψεως ἐπικύρωσιν τῶν ὑπὸ τῆς Β′ (Κανὼν 7) καὶ Α′ (Κανὼν 19) Οἰκουμενικῶν Συνόδων θεσπισθέντων ἀλλὰ διασαφητικῶς προσθέτει ὅτι οἱ Μανιχαῖοι, οἱ Οὐαλεντινιανοί, οἱ Μαρκιωνισταὶ καὶ οἱ ὅμοιοι τούτων, δέον νὰ ἀναβαπτίζωνται ὡς οἱ Εὐνομιανοὶ καὶ οἱ Μοντανισταί, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Βαλσαμῶνος, διότι εἶναι δυαδικοί. Οἱ δὲ Νεστοριανοὶ ἀφοῦ ποιήσωσι λιβέλλους καὶ ἀναθεματίσωσι τὰς αἱρέσεις καὶ τοὺς αἱρεσιάρχας αὐτῶν.

ζ') Συμπέρασμα

Ἐκ τῶν ἀποφάσεων τούτων καὶ πασῶν μὲν τῶν προαναφερθεισῶν Συνόδων, μάλιστα δὲ τῶν τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς (Κανὼν 7ος) καὶ τῆς Στ΄ Οἰκουμενικῆς (Κανὼν 95) καὶ τῶν ἄλλων οὐ μικρὸν συντρεχουσῶν, σαφῶς ἐξάγεται ὅτι, ἤδη ἐν τῇ συνειδήσει τῶν ταῦτα θεσπιζόντων Πατέρων, ὑπῆρχεν ἡ διάκρισις τριῶν τάξεων αἱρετικῶν, ἣν μετὰ ταῦτα διετύπωσε καὶ πάλιν βάσει τῶν ἱερῶν Κανόνων, Τιμόθεος ὁ πρεσβύτερος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας γράφων πρός τινα Ἰωάννην πρεσβύτερον : «τρεῖς τάξεις εὑρίσκομεν, γράφει, τῶν προσερχομένων τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, προσφιλέστατε Ἰωάννη, καὶ πρώτη μέν ἐστι τῶν δεομένων τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, δευτέρα δὲ τῶν μὴ βαπτιζομένων χριομένων δὲ τῷ Ἁγίῳ Μύρῳ καὶ τρίτη τῶν μήτε βαπτιζομένων, μήτε χριομένων, μόνον δὲ ἀναθεματιζόντων τὴν ἰδίαν καὶ πᾶσαν ἄλλην αἵρεσιν (Μὶγν Τόμος 86, τεῦχος 1ον, σελὶς 17—71). Καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐκτίθενται εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην οἱ ἀνήκοντες εἰς ἑκάστην τῶν τάξεων τούτων. Προσεκτικὴ καὶ ἐμπεριστατωμένη μελέτη ἐπὶ ἑκάστης τῶν τάξεων τούτων πείθει ἡμᾶς ὅπως ἀποδεχθῶμεν, ὅτι πάντες οἱ αἱρετικοί, οἱ μὴ ὀρθοδόξως, τὸ δόγμα τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὁμολογοῦντες, οἷοι οἱ Παυλιανισταί, οἱ Σαβελλιανοί, οἱ Φωτεινιανοί, οἱ Μανιχαῖοι, οἱ Οὐαλεντινιανοί, οἱ Ἐβιωναῖοι καὶ οἱ Μαρκιωνισταὶ οἱ ἀπορρίπτοντες τὸ βάπτισμα ἢ μὴ τελοῦντες τοῦτο κατὰ τὰς θείας διατάξεις οἷοι οἱ τοῦ Μενάνδρου ὀπαδοί, οἱ Πασσαλορυγχῖται, οἱ Εὐνομιανοὶ καὶ οἱ Μοντανισταὶ πάντες οὗτοι δέον νὰ γίνωνται δεκτοὶ διὰ βαπτίσματος. Ἀντιθέτως οἱ ὀρθῶς μὲν τὸ δόγμα τῆς Ἁγίας Τριάδος δοξάζοντες, περὶ Ἐκκλησιαστικῆς δὲ εὐταξίας ζητήματα διαφέροντες καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀποσχισθέντες οἷοι οἱ τεσσαρασκαιδεκατῖται, οἱ Νοβατιανοὶ καὶ οἱ Σαββατιανοὶ πρέπει νὰ γίνωνται δεκτοὶ διὰ χρίσματος. Παραδόξως πως εἰς τὴν τάξιν ταύτην κατατάσσονται ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ οἱ Ἀρειανοὶ καὶ οἱ Μακεδονιανοὶ καίπερ οὗτοι εἰσὶ τέλειοι αἱρετικοί. Λαμβανομένων ὅμως ὑπ' ὄψιν τῶν περιστάσεων ὑφ' ἃς ἐξηνέχθη ἡ ἀπόφασις αὕτη, ὡς ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ ἀνελύθη, καὶ τούτου ὅτι, παρὰ πᾶσαν αὐτῶν αἵρεσιν, ἐβάπτιζον ὀρθοδόξως εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξηγηθῇ, ὡς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Πηδαλίου, τὸ ἐκ πρώτης ὄψεως παράδοξον τοῦτο φαινόμενον. Εἰς τὴν τρίτην δὲ τάξιν ἀνήκουσι πάντες οἱ αὐτὸ τοῦτο σχισματικοὶ οἱ μὴ διαφέροντες κατ' οὐδὲν τῶν Ὀρθοδόξων, πλὴν ἐλαχίστων διαφορῶν παρατηρουμένων ἐπὶ ζητημάτων καθαρῶς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, οἷοι οἱ Μελετιανοί, οἱ Εὐτυχιανοί, οἱ Μασσαλιανοί, οἱ στενοκέφαλοι καὶ ἄλλοι.

Καίπερ οὕτω σαφῶς καὶ ἐπισήμως αἱ Οἰκουμενικαὶ καὶ Τοπικαὶ Σύνοδοι καθώρισαν τὸν τρόπον τῆς ἀποδοχῆς τῶν κατὰ καιροὺς ἀναφανέντων αἱρετικῶν προσερχομένων εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, ἐξευροῦσαι ἰδιαίτερόν τινα τρόπον δι᾽ ἑκάστην τῶν τριῶν ὡς ἄνω ἀναλυθεισῶν τάξεων, ὅμως ἔμεινε τελείως ἀκαθόριστον ἐπισήμως τὸ ζήτημα τοῦ τρόπου τῆς παραδοχῆς τῶν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀναφανέντων αἱρετικῶν Λατίνων, Ἀγγλικανῶν, Διαμαρτυρομένων. Ἐντεῦθεν ἡ παρατηρηθεῖσα ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ καὶ παρατηρουμένη ἔτι καὶ νῦν διαφωνία τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἡ αὐτὸ τοῦτο ἀντίφασις, τῆς Πράξεως τῆς Ἐκκλησίας θεσπιζούσης ὁτὲ μὲν τὴν παραδοχὴν αὐτῶν διὰ βαπτίσματος, ὁτὲ δὲ διὰ Μύρου καὶ μόνου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ φαινομενικὴ ἀντίφασις αὕτη τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς ἑαυτήν, ἐν οὕτω σπουδαίῳ ζητήματι, καθιστᾷ αὐτὴν κοινὸν στόχον πάντων τῶν ἐναντιοφρονούντων αὐτῇ, εἶναι ἐπάναγκες ὅπως ἐξετασθῇ ἡ ὡς ἀντιφατικὴ παρουσιαζομένη Πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἐκ ταύτης, ἐν ἀντιπαραθέσει πρὸς τὰς τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἀποφάσεις, ὀρθὴ θέσις τοῦ ζητήματος πρὸς τὴν ὅσον ἔνεστι, ἂν μὴ ὁριστικὴν λύσιν αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

ΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΝΑΦΥΕΝΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΝΕΩΤΕΡΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΔΟΧΗΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΚΟΛΠΟΥΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΑΙΡΕΤΙΚΩΝ ΚΑΘΟΛΙΚΩΝ, ΑΓΓΛΙΚΑΝΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΕΝΩΝ

α΄.) Πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς πρὸ τῆς Μεγάλης Συνόδου χρόνους ἤτοι μέχρι τοῦ 1484.

Πατριαρχεύοντος Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλαρίου καὶ Πάπα Ῥώμης ὄντος Λέοντος τοῦ Θ΄. ἐπῆλθεν ὡς γνωστὸν τὸ σχίσμα τῆς Δυτικῆς ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐν ἔτει 1054. Ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἤρχισε νὰ γίνηται τὸ βάπτισμα τῶν Δυτικῶν ἀντικείμενον κατακρίσεως ὑπὸ τῶν ἡμετέρων. Ἐντεῦθεν Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάριος ἐπιστέλλων πρὸς τὸν Ἀντιοχείας

Πέτρον μεταξὺ τῶν πλανῶν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἀπαριθμεῖ καὶ τὸ παράνομον τοῦ βαπτίσματος αὐτῶν οὐ μόνον διότι διὰ μιᾶς καταδύσεως ἐτελεῖτο, ἀλλὰ καὶ διότι, ὡς αὐτὸς προσθέτει, «ὥς τινες ἐβεβαιώσαντο ἡμᾶς καὶ τὸ θεῖον βάπτισμα ἐπιτελοῦντες καὶ τοὺς βαπτιζομένους βαπτίζοντες εἰς μίαν κατάδυσιν, τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπιλέγοντες καὶ ἅλατος πρὸς τοῦτο τὰ τῶν βαπτιζομένων στόματα πληροῦσι (Μιχαὴλ Κηρουλαρίου πρὸς Πέτρον Ἀντιοχείας παράγραφος 13).

Ἡ κατάκρισις ὅμως αὕτη δὲν ἀναφέρεται πρὸς τὸ βάπτισμα ὅλων τῶν Δυτικῶν ἀλλ' εἰς τὸ βάπτισμα χωρῶν τινῶν, αἵτινες ἐχρησιμοποίουν τὸν μὴ ἀποστολικὸν τοῦ βαπτίσματος τύπον, δεδομένου ὄντος ὅτι Θωμᾶς ὁ Ἀκινάτης γνωρίζει ἡμῖν ὅτι τὸ Ἀποστολικὸν βάπτισμα ἐτηρεῖτο ἐν τῇ Δύσει μέχρι τοῦ 13ου αἰῶνος (Θωμᾶς Γ'., μέρος 966). Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τὴν τοῦ σχίσματος ἔκρηξιν διενεργήσας Οὐμβέρτος ἀπεσταλμένος Λέοντος τοῦ Θ'., ἐν τῷ ἀφορισμῷ αὐτοῦ κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὃν ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπέζης ἔθηκε, κατηγορῶν τὸν Μιχαὴλ τὸν Κηρουλάριον μεταξὺ ἄλλων γράφει : «Οὗτος ὡς οἱ Ἀρειανοὶ ἀναβαπτίζει τοὺς ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος βεβαπτισμένους καὶ μάλιστα τοὺς Λατίνους». (Πρακτικὰ Συνόδου Μήλια, Τόμος Β'., σελὶς 979). Ἡ γνώμη ὅτι τοὺς μὲ μίαν κατάδυσιν βαπτιζομένους πρέπει νὰ ἀναβαπτίζωσι, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, εὗρεν ἠχὼ καὶ εἰς τὸν Θεόδωρον τὸν Βαλσαμῶνα τὸν ἐν ἔτει 1193 ἑρμηνεύσαντα τοὺς ἱεροὺς Κανόνας. Οὗτος ἑρμηνεύων τὸν 7ον Κανόνα τῆς Β'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου κακῶς ἀποδίδει τὴν αἰτίαν τοῦ ἀναβαπτισμοῦ τῶν Εὐνομιανῶν περὶ ὧν ὁ Κανὼν διατάσσει εἰς τὸ ὅτι οὗτοι εἰς μίαν κατάδυσιν ἐβάπτιζον (Σύνταγμα Ράλλη καὶ Ποτλῆ, τόμος Β', σελὶς 10). Ὅτι δὲ πράγματι ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία, καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, δὲν περιωρίζετο εἰς κατάκρισιν μόνον τοῦ βαπτίσματος τῶν Λατίνων ὡς ἀντικανονικοῦ, ἀλλ' ἐκήρυττεν αὐτὸ ἄκυρον, ὡς γενόμενον διὰ μιᾶς καταδύσεως, καὶ ὑπέβαλε τοὺς αὐτὸ δεχομένους εἰς βάπτισμα, ἐξάγεται καὶ ἐκ τῶν, ὑπὸ τῆς ἐν Λουτερανῷ Δ'. Συνόδου ἐν ἔτει 1215 ἐπὶ Πάπα Ἰνοκεντίου τοῦ Γ'. συνελθούσης, λεγομένων. (Κανὼν 4ος Μάνσι Τόμος 22, σελὶς 1082. Τὶς ἡ αἰτία τῆς παρατόλμου, ἐκ πρώτης ὄψεως φαινομένης, ταύτης Πράξεως τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις οὐχὶ ἀντικανονικόν, ἀλλ' ἄκυρον τοῦτο ἐθεώρει, παρὰ τοὺς Κανόνας, τὸ διὰ μιᾶς καταδύσεως τελούμενον βάπτισμα ; Ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην διὰ νὰ δοθῇ, εἶναι ἀνάγκη προηγουμένως νὰ ἐξετασθῶσιν αἱ περιστάσεις ὑφ' ἃς διατελοῦσα ἡ Ἐκκλησία ἐνήργει οὕτω.

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ὑφίστατο τὰ πάνδεινα κατά τε καὶ μετὰ τὴν Ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων ἐκ μέρους τῶν Λατίνων, ἐν ἔτει 1204. Σμήνη ὁλόκληρα, Ἐπισκόπων καὶ

Μοναχῶν δίκην ἀκρίδων καὶ βρούχων ἐπέπεσαν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, οἵτινες μοναδικὸν ἔργον εἶχον νὰ ἁρπάζωσι τὰς Ἐκκλησίας, νὰ ἐκδιώκωσι καὶ κακοποιῶσι τοὺς Ὀρθοδόξους Ἀρχιερεῖς καὶ Ἱερεῖς, καὶ τὸ δὴ χεῖρον ὅτι οὐδ' αὐτὸς ὁ Πάπας ἐπαύσατο ἐπιστέλλων τοῖς κατὰ τόπους μεγιστᾶσι καὶ παροτρύνων αὐτοὺς ὅπως διενεργήσωσι βίᾳ τὴν ἕνωσιν τῆς Ὀρθοδόξου καὶ Λατινικῆς Ἐκκλησίας. Πίνακα τῶν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην διενεργηθεισῶν βιαιοτήτων παρέχει ἡμῖν ἡ ἀψευδὴς Ἱστορία. Τὸ κακὸν δὲν περιωρίσθη εἰς τοῦτο ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πλέον συνεκάλεσαν Σύνοδον, τὴν καλουμένην ψευδοσύνοδον καὶ κυριολεκτικῶς ἀπαγαγόντες δορυαλώτους καὶ παρασίτους τινας Ἕλληνας ἐκήρυξαν τὴν Ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν. (Ψευδοσυνόδου Πρακτικὰ ἐν Συλλογ. Συνόδῳ, τόμος ΙΙ, μέρος Α', σελὶς 117, Προκοπ. Ἱστορία περὶ τῆς διαφορᾶς τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τόμος Γ'., σελὶς 236). Πρὸ τοιούτου καὶ τοσούτου φοβεροῦ καὶ λίαν ἀπειλητικοῦ κινδύνου εὑρισκομένη ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία, ἐν τῇ ὀφειλετικῇ αὐτῆς μερίμνῃ ὅπως προφυλάξῃ τὴν ἑαυτῆς ποίμνην ἀπὸ τῶν προσηλυτιστικῶν τούτων ἐνεργειῶν ἐξῆρεν ὡς μέγα τὸ ὑφιστάμενον χάσμα μεταξὺ τῶν δύο τούτων Ἐκκλησιῶν.

Λατινοκρατουμένης εἰσέτι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν ἔτει 1222 ὅτε τοὺς οἴακας τῆς Ἐκκλησίας ἐκράτει Γερμανὸς ὁ Β' καὶ ἐν Νικαίᾳ, ὅπου διέμενεν ὁ Αὐτοκράτωρ, ἐπεκράτει ἡ ἰδέα τοῦ βαπτίζειν τοὺς διὰ μιᾶς καταδύσεως βαπτισθέντας καθολικούς. Γερμανὸς ὁ Β' ἐξεπόνησε συγγραμμάτιόν τι, ὅπερ καὶ αὐτὸς ὁ Παπολάτρης Ἀλλάτιος ἀναφέρει, ἐν τῷ «περὶ διηνεκοῦς συμφωνίας» (Βλ. ἰδ. παράγραφος 3), περὶ τῶν παρὰ Λατίνοις τριῶν τύπων τοῦ βαπτίσματος, τοῦ τε γνησίου τοῦ καὶ Ἀποστολικοῦ, τοῦ μονοκαδύτου καὶ τοῦ κατ' ἐνίσχυσιν. Ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ γραφομένων ἐξάγεται, ὅτι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἦσαν ἐν χρήσει καὶ οἱ τρεῖς τύποι τοῦ βαπτίσματοβς τῶν Λατίνων. Ὁ Πατριάρχης ὅμως Γερμανὸς ὁ Β' τὸ μὲν Ἀποστολικὸν Βάπτισμα ἀποδέχεται τὰ δὲ ἄλλα δύο ἀπορρίπτει (Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων σωζόμενα Ἐκκλησιαστικὰ συγγράμμαατ, τόμος Α'., σελὶς 465).

Ἀργότερον ἐν ἔτει 1260, γράφουσι τινὲς οὐχὶ αὐθεντικῶς (Παχυμ. Μιχαὴλ Παλαιολόγος, Εὐσεβίου Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, σελὶς 210) συνῆλθε Σύνοδος, καὶ δὲν ἀναφέρουσι ποὺ συνῆλθεν, ἥτις ἐψήφισε Μύρῳ μόνῳ χριομένων, τοὺς τῇ Ἐκκλησίᾳ προσερχομένους δέχεσθαι. Ἡ Σύνοδος αὕτη ὡς οἱ αὐτοὶ ἀναφέρουσι, συνῆλθε μικρὸν μετὰ τὸν Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον.

Ἡ Ἐκκλησία συνειδυῖα ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ, ὅτι οὐδεμία ἀνάγκη ὑφίσταται ὅπως τηρηθῇ ἡ λεγομένη ἀκρίβεια, ἥτις ὑπὸ τῶν περιστάσε-

ων πρότερον ἐπεβλήθη, ἐφήρμοσε κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὴν λεγομένην οἰκονομίαν. Ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι ἡ Ἐκκλησία μετά τινας ἀμφιταλαντεύσεις, αἱ ὁποῖαι παρετηρήθησαν ἐν τῇ Πράξει εἶχε συνείδησιν ὅτι τὸ βάπτισμα τῶν Λατίνων εἶναι μὲν ἔγκυρον ἀλλ' εἶναι ἀντικανονικόν. Διότι ἂν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ δὲν ἦτο ἔγκυρον, κατ' οἰκονομίαν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ἔγκυρον.

Ὀλίγον ἀργότερον Μελέτιος ὁ Ὁμολογητὴς κατέκρινε τὸ βάπτισμα τῶν Λατίνων ὡς γινόμενον εἰς μίαν κατάδυσιν καὶ ἄλλας τινὰς καινοτομίας καὶ παρανομίας ἔχον καὶ ὡς ἑξῆς ἀποφαίνεται : «Εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτίζουσι τὰ βρέφη. Ἀντὶ δὲ ἐλαίου κέχρηνται σιέλου παρανόμως. Καὶ σὺν αὐτῷ προσφέρουσιν ἅλας ἐν τῷ Βαπτίσματι. Καὶ διὰ τοῦτο Σύνοδος, ὡς οἶδας ἡ Β'. (Κανὼν 7ος) καὶ μετ' αὐτῆς ἡ μετ' αὐτήν (Στ'. Κανὼν 95), ὡς ἀκριβῶς γινώσκεις, ποιοῦσιν ἀνάθεμα τούτους ὡς παραβάτας (Παχυμ. Στ'. κδ' σελὶς 271, τόμος χαρᾶς σελὶς 617). Ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτων δὲν δύναται νὰ ἐξαχθῇ θετικὸν τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐθεωρεῖτο ἄκυρον τὸ βάπτισμα τῶν Λατίνων καὶ ὅτι ἑπομένως ἐπανελαμβάνετο. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη ἀπόλυτον δώσωμεν πίστιν εἰς τὰ ὑπὸ Μελετίου λεγόμενα θὰ ἐξηγήσωμεν αὐτὰ ὅτι ἐθεώρει τὸ βάπτισμα τῶν Λατίνων ἀντικανονικὸν καὶ οὐχὶ ἄκυρον.

Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου γράφων καὶ ὁ κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ 14ου αἰῶνος ἀκμάσας Ματθαῖος ὁ Βλάσταρης κηρύττει τοὺς Καθολικοὺς ὡς «ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος τῇ περὶ τὰ θεῖα δόξῃ πρὸς ἡμᾶς ἱσταμένους» (τόμ. Καταλ. Δοσιθέου σελὶς 444) ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰς εἰς βάρος τῶν Λατίνων κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην ἀναφερομένας καινοτομίας, ὡς αὐτὸς οὗτος γράφει : «εἰ δὲ καὶ εἰς μίαν κατάδυσιν, ὡς ἀληθῶς βαπτίζουσι, ὥς τινες λέγουσι, καὶ ἀντὶ θείου Μύρου, σιέλῳ, τὸν βαπτιζόμενον ἐπιχρίουσιν, οὐδεὶς ἡμῖν ἔτι κακὸς πρὸς αὐτοὺς λόγος». Τόμος καταλαγῆς Δοσιθέου σελὶς 144). Ἡ ἀναμφισβήτητος αὕτη μαρτυρία τοῦ μεγάλου τούτου κανονολόγου Βλάσταρη, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ μεγάλην κεκτημένη σπουδαιότητα διότι στηρίζεται εἰς τὴν καὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἐπικρατοῦσαν ἰδέαν ὅτι τὸ βάπτισμα τῶν Εὐνομιανῶν ἀπορρίπτεται λόγῳ τοῦ μονοκαταδύτου, ἐνῷ εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ βάπτισμα τῶν Εὐνομιανῶν ἀπερρίπτετο ὡς ἄκυρον διότι ἐβαπτίζοντο οὐχὶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος ἀλλ' εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου. Ὁ Δοσίθεος ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ Τόμος Καταλαγῆς ἀναφέρει ἀνώνυμόν τινα. Ὁ αὐτὸς Δοσίθεος εἰς τὸ ἕτερον σύγγραμα αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ Τόμος Ἀγάπης Βιβλίον Β'. 5, διευκρινίζει οὐχὶ ἐκ προθέσεως ἀλλ' ἀκουσίως τὶς εἶναι ὁ ἀνώνυμος τὸν ὁποῖον ἀναφέρει καὶ

μανθάνομεν ὅτι οὗτος εἶναι ὁ Ἀγκύρας Μακάριος, ὅστις ἤκμασε περὶ τὰ τέλη τοῦ 14ου αἰῶνος (Οἰκονόμου σωζόμενα Ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα, τόμος Α΄, σελὶς 468). Ὁ Ἀγκύρας Μακάριος ἐπιλαμβανόμενος τῆς ἐξετάσεως τοῦ ζητήματος πῶς δέον δέχεσθαι τοὺς ἐξ αἱρέσεων καὶ δὴ τοὺς Λατίνους ὡς ἑξῆς ἀποφαίνεται βάσει τοῦ 7ου Κανόνος τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου «Περὶ δὲ τῶν Λατίνων ἐξ ἔθους ἀρχαίου καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ σχίσματος καὶ ἕως τοῦ νῦν καὶ πρὸς τοὺς εἰς τὴν καθολικὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Ἁγίαν Ἐκκλησίαν ἐπιστρέφοντας μετὰ τὸν τοῦ σφετέρου δόγματος ἀναθεματισμὸν τῷ ἁγίῳ Μύρῳ χρίουσιν οἱ καθ' ἡμᾶς ἱερωμένοι». (Δοσιθέου Τόμος Καταλλαγῆς, σελὶς 203—204).

Ἐκ τῆς μαρτυρίας ταύτης τοῦ Ἀγκύρας Μακαρίου σαφῶς ἐξάγεται ὅτι καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὸ βάπτισμα τῶν Λατίνων δὲν ἐθεωρεῖτο ἄκυρον, δι' ὃ καὶ προσερχόμενοι εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν Μύρῳ μόνῳ ἐχρίοντο. Τὸ γεγονὸς δὲ ὅτι Μᾶρκος ὁ Εὐγενικὸς μετὰ τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ Σύνοδον ἀπηύθυνεν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ Ὀρθοδόξους ἐν ᾗ ἐλέγχων τὰς παπικὰς παρανομίας ἀναφέρει «διττὰ βαπτίσματα τὸ μὲν διὰ τριττῆς καταδύσεως, τὸ δὲ δι' ἐπιχύσεως ἐκ κορυφῆς ἄνωθεν».(Τόμος Ἀγάπης Δοσιθέου, σελ. 582), ἐπιτρέπει νὰ ἐξαγάγωμεν τὸ ἀσφαλὲς συμπέρασμα ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ Σύνοδον (1438) καὶ μετ' αὐτὴν ἦν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Δυτικοῖς καὶ τὸ δι' ἐπιχύσεως βάπτισμα καὶ διὰ τοῦτο ἐπισπᾶται τὴν κατάκρισιν τοῦ ἱεράρχου. Κατὰ ταῦτα καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δὲν παρουσιάζεται ποικίλλουσα ἡ πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας. Ἐλέγχονται μὲν οἱ Λατῖνοι διὰ τὸ δι' ἐπιχύσεσεως βάπτισμα ἐλέγχονται ὅμως ὡς παρανομοῦντες, τὸ δὲ βάπτισμα αὐτῶν δὲν κηρύσσεται ἄκυρον δι' ὃ καὶ δὲν ἀναβαπτίζονται ἀλλὰ Μύρῳ μόνῳ χρίονται. Εἰς τοῦτο τὰ μᾶλλα συνέπραξε τὸ γεγονὸς ὅτι εἰς πολλὰς χώρας τὸ βάπτισμα ἐτελεῖτο ὀρθῶς διὰ τριττῆς καταδύσεως δι' ὃ καὶ γράφει «διττὰ βαπτίσματα τὸ ὀρθὸν καὶ τὸ δι' ἐπιχύσεως».

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ὑπὸ τοῦ Βρυενίου χαρακτηρισμὸν τῶν Λατίνων ὡς ἀβαπτίστων (1450) (Συροπούλου Συλβέστρου τμῆμα Θ΄. Κεφάλαιον Θ΄. σελὶς 262), ἐλέγχεται ὡς ἀβάσιμος διότι ἡ μελέτη τῶν Πρακτικῶν τῆς ἐν Ἁγίᾳ Σοφίᾳ (1450). (Τόμος Καταλαγῆς Δοσιθέου 457—519) ἔνθα ἐλέγχονται ἅπασαι αἱ τῶν Δυτικῶν πλάναι, ἐν αἷς καὶ ἡ περὶ τὸ χρῖσμα Πρᾶξις αὐτῶν (σελὶς 517) ἀποδεικνύει ὅτι τὸ βάπτισμα τῶν Δυτικῶν δὲν ἐθεωρεῖτο ἄκυρον, ἀφοῦ μάλιστα ἡ περὶ τὸ βάπτισμα τῶν Δυτικῶν καινοτομία δὲν ἀπαριθμεῖται οὔτε ἐλέγχεται ὡς πλάνη. Ἐκ πάντων τούτων εὐχερῶς κατανοεῖται ὅτι ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία, μὴ ἔχουσα

σαφῶς καθωρισμένον καὶ ἐπισήμως τὸν τρόπον τῆς ἀποδοχῆς τῶν Δυτικῶν καὶ τῶν ἄλλων αἱρετικῶν ἐποίκιλλε τὴν πρᾶξιν αὐτῆς μέχρι τῆς συγκλήσεως καὶ συγκροτήσεως τῆς Μεγάλης Συνόδου ἐπὶ Συμεὼν τοῦ Τραπεζουντίου ἐν ἔτει 1484.

β'.) Ἀποφάσεις τῆς Μεγάλης Συνόδου (1484) περὶ τοῦ ζητήματος.

Μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου ἀπομάκρυνσιν τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μάρκου τοῦ Ξυλοκαράβη, διὰ τῶν ραδιουργιῶν τῶν ἐν τῷ Σεραγίῳ, εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον ἀνῆλθεν ὁ ἐκ Τραπεζοῦντος Ἱερομόναχος Συμεών, ἀνὴρ ἐνάρετος διοικήσας τὸν θρόνον κατὰ τὴν πρώτην Πατριαρχείαν αὐτοῦ ἐπὶ ἔτη δύο καὶ ἥμισυ 1472—1475. Διαιρεθέντων ὅμως τῶν Ὀρθοδόξων τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς δύο μερίδας ἤτοι εἰς τὴν περὶ τὸν Μάρκον τὸν Εὐγενικὸν καὶ τὴν περὶ τὸν Τραπεζούντιον Συμεών, κατέρχεται οὗτος τοῦ θρόνου καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἀναβιβάζονται ἀλληλοδιαδόχως Ραφαὴλ ὁ Α'. 1475—1476 καὶ Μάξιμος ὁ Β' (1476—1482). Ἀποθανόντος δὲ Μαξίμου τοῦ Β' ἐξελέγη τὸ δεύτερον Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ Τραπεζούντιος Συμεών, ὅστις ἐπατριάρχευσεν, ὡς ὁ Ἀθηνῶν Μελέτιος γράφει (Γενικὴ Ἱστορία, τόμος Γ', σελὶς 332—333) πλέον τῶν τριῶν ἐτῶν. Πατριαρχεύοντος τοῦ Τραπεζουντίου Συμεὼν ἐν ἔτει 1484 συνῆλθεν ἐν τῷ Ναῷ τῆς Παμμακαρίστου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ Μεγάλη λεγομένη Τοπικὴ Σύνοδος, ἥτις ἐκάλεσεν ἑαυτὴν Οἰκουμενικήν. Ἡ Σύνοδος αὕτη συγκληθεῖσα, ὡς εἰκός, μετὰ τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ ψευδοσύνοδον, ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Συμεών, συνεδριαζόντων τῶν Πατριαρχῶν Γρηγορίου Ἀλεξανδρείας, Δωροθέου Ἀντιοχείας καὶ Ἰωακεὶμ Ἱεροσολύμων ἀπεκήρυξε τὸ ἔργον τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ ψευδοσυνόδου καὶ ἐθέσπισεν ὅπως «Μύρῳ μόνον χρίειν τοὺς τῇ Ὀρθοδοξίᾳ προσιόντας Λατίνους ἐπιδόντας λιβέλλους τῆς πίστεως καὶ ἀποτινασσομένους τῶν ἀλλοτρίων τῆς πίστεως δογμάτων καὶ ἐθῶν τῶν Λατίνων» καὶ περὶ τούτου συνετάχθη καὶ ἐξεδόθη Ἀκολουθία περὶ τοῦ πῶς δεῖ δέχεσθαι τοὺς Λατίνους. (Δοσιθέου Τόμος Ἀγάπης, σελὶς 568. Σ. Ρ. Π., σελὶς 143—147, τόμος Ε', Γεδεὼν Κανονικαὶ διατάξεις, σελὶς 65). Οὕτω ἡ Ἐκκλησία εὐλαβουμένη μὴ τὴν ἑνότητα τοῦ Βαπτίσματος καταστρέψῃ, καίπερ παράνομον ἔκρινε τὸ τῶν Λατίνων βάπτισμα, ἅτε μὴ διὰ τριττῆς καταδύσεως τελούμενον, ἦτο ὅμως, ὡς ἐκήρυξε πολὺ ὀρθῶς, ἔγκυρον καὶ ἀπεδέχετο αὐτοὺς προσερχομένους διὰ Μύρου μόνου καὶ λιβέλλου.

γ΄.) Ἡ Πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τὴν Μεγάλην Σύνοδον, μέχρι Κυρίλλου τοῦ Ε΄.

Καὶ ἡ μετὰ τὴν Μεγάλην Σύνοδον Πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ παρεκκλίνουσα τῶν ἀποφάσεων τῆς Συνόδου ταύτης. Τὰ ὑπὸ τῶν ἀντιθέτων προσαγόμενα παραδείγματα μονομερῶν κρίσεων, ὀρθῶς ἐξεταζόμενα οὐδόλως ἀντίκεινται πρὸς τὴν Πρᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας. Οὕτω ἀναφέρουσι τὸ παράδειγμα Ἱερεμίου τοῦ Β΄. (1575), ὅστις κατέκρινε τὸ Μονοκατάδυτον βάπτισμα. Οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι τὸ Μονοκατάδυτον βάπτισμα εἶναι παράνομον καὶ ἑπομένως δέον νὰ καταβληθῇ προσπάθεια ὅπως καὶ οἱ Λατῖνοι ἀντικαταστήσωσι καὶ οὗτοι τοῦτο διὰ τοῦ ἀρχαίου τοῦ τῆς τριττῆς καταδύσεως. Ἐκ τούτου ὅμως δὲν ἕπεται ὅτι ὁ κατακρίνων τὸ Μονοκατάδυτον βάπτισμα θεωρεῖ τοῦτο ἄκυρον, ἤδη τελεσθέν, διότι τοῦτο συνωδεύθη ὑπὸ τῶν ἀπαραιτήτων αὐτοῦ ὅρων τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως. Καὶ ὁ ἐξ Ἰωαννίνων Κεραμεὺς Νικόλαος ἰατρὸς καὶ Φιλόσοφος γράφων ἐν ἔτει 1660, λέγει τὰ ἑξῆς : «Ἡ περὶ τὸν Ἅγιον Κυπριανὸν Σύνοδος, σὺν τῷ οὐρανοφάντορι Βασιλείῳ, αὐστηρότερον πρὸς τοὺς προσιόντας αἱρετικούς, φωτισθήσεσθαι ἢ μή, διέθεντο. Ὧν μερικῶν τὰ κρα συγκεράσασα καὶ ἑνώσασα, ἡ περὶ τῶν τούτοις ἀμφισβητουμένων Β΄. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐμετριοφρονήσατο τὰ δέοντα καὶ τὰ τῷ καθόλου λόγῳ ἀνήκοντα τὰ περὶ τοῦ ποίους δεῖ τῶν προσερχομένων αἱρετικῶν τῷ Ὀρθοδόξῳ βαπτίσματι ἀναβαπτίζειν καὶ ποίους μὴ (Δοσιθέου τόμος χαρᾶς σελὶς 491, Δωδεκάβιβλος ΙΑ΄. σελὶς 1176). Ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ χωρίου τούτου δὲν ἐξάγεταί τι ἀντιπῖπτον πρὸς τὴν πρᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας ἐφ' ὅσον μάλιστα οὐδὲν περὶ τοῦ ζητήματος ἀποφαίνεται ἀλλ' ἁπλῶς κρίσιν ἐπὶ τῶν προγενεστέρων δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἐκφέρει. Καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος (1680) γράφων ὅτι οἱ μὴ βαπτιζόμενοι εἰς τρεῖς ἀναδύσεις καὶ καταδύσεις., χωρὶς ἀναγκαίας αἰτίας, κινδυνεύουσι εἶναι ἀβάπτιστοι. (Δωδεκάβιβλος Στ΄., σελὶς 525) δὲν θεωρεῖ αὐτοὺς ἀβαπτίστους πράγματι, τοὺς προσερχομένους, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ τὴν φρᾶσιν «κινδυνεύουσιν εἶναι ἀβάπτιστοι» πρὸς ἀνάδειξιν τῆς ἀντικανονικότητος, τοῦ Μονοκαταδύτου.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Ἱερεμίας ὁ Β΄. γράφων πρὸς τὸν Μέγαν Πέτρον τῆς Ρωσσίας, ἐν ἔτει 1718, λέγει ὅτι μόνον τοὺς Λουθηρανοὺς καὶ Καλβινίους Μύρῳ χρίειν δεῖ, ὡς καθ' ἑαυτοὺς βεβαπτισμένους, τοὺς δὲ

Λατίνους ἀπέκλεισε τῆς διὰ Μύρου παραδοχῆς (Βλέπε ἐπιστολὴν Ρωσσιστὶ μεθερμηνευομένην ἐν τῇ πλήρει συλλογῇ τῶν Νόμων τῆς Ρωσσικῆς Αὐτοκρατορίας τόμος Ε΄., ἄρθρον 3225). Ἀλλ' ἐὰν σκεφθῇ τις ὅτι μᾶλλον ἀντικανονικὸν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἢ καὶ αὐτὸ τοῦτο ἄκυρον τὸ τῶν Λουθηρανῶν βάπτισμα, ἅτε γινόμενον ὑπὸ Λαϊκῶν ἐπὶ καταφρονήσει τῆς Ἱερατικῆς ἐξουσίας, ἧς ἡ νόμιμος διαδοχὴ θεωρεῖται ἀπαραίτητος διὰ τὸ ἔγκυρον τοῦ βαπτσματος, δύναται ἀπροκαλύπτως νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι αἱ περιστάσεις ὑφ' ἃς διετέλει ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην, ἦσαν ὄντως δυσχερεῖς καὶ ἐπέβαλλον τὸ μέτρον τοῦτο. Ὅτι δὲ ἦσαν ὄντως δυσχερεῖς ἀποδεικνύει καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἠναγκάσθη ἡ Ἐκκλησία, ἐν ἔτει 1722, νὰ συγκροτήσῃ Σύνοδον δι' ἧς νὰ ἀποκηρύξῃ τὰς πλάνας τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Οἱ Μισσιονάριοι, οἱ ἀποστελλόμενοι ὑπὸ τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ρώμης, ἀντὶ νὰ ἀσχοληθῶσι μὲ τὴν διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου παρὰ τοῖς ἀλλοθρήσκοις καὶ Ἰουδαίοις, παντὶ σθένει προσεπάθουν νὰ μετατρέψωσι τοὺς Ὀρθοδόξους εἰς τὰ δόγματα τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐσπερμολόγουν ὅτι κατὰ μικρὸν καὶ μηδὲν σχεδὸν διαφέρουσι τῶν Ἀνατολικῶν δογμάτων τὰ Δυτικά. (Μελετίου Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, τόμος Δ΄., σελὶς 59).

δ΄.) Πρᾶξις τῆς Ρωσσικῆς Ἐκκλησίας

Πρώτη ἀπόφασις σχετικὴ πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ τρόπου τῆς παραδοχῆς τῶν Λατίνων καὶ Προτεσταντῶν ἐν τῇ Ρωσσικῇ Ἐκκλησίᾳ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ ληφθεῖσα κατὰ τὴν Σύνοδον τὴν συνελθοῦσαν ἐν Μόσχᾳ ἐν ἔτει 1620 ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Φιλαρέτου. Κατὰ τὴν Σύνοδον ταύτην ἀπεφασίσθη ὅπως οἱ ἐκ τοῦ Παπισμοῦ καὶ τοῦ Λουθηρανισμοῦ προσερχόμενοι εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν βαπτίζωνται πρότερον. Πλὴν καὶ ἡ ἀπόφασις αὕτη, ἡ τῶν ἄκρων ἐχομένη, δύναται νὰ ἐξηγηθῇ πληρέστατα καὶ δικαιολογηθῇ ἀπὸ ποιμαντορικῆς ἀπόψεως, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν πολλῶν καὶ ἀκατανομάστων δεινῶν τῶν ὁποίων πρόξενοι ἐγίνοντο οὗτοι ἔν τε τῇ Νοτίῳ καὶ τῇ Βορείῳ Ρωσσίᾳ. Διότι τί τὸ περίεργον ἐάν, πρὸ τοιαύτης τῶν πραγμάτων καταστάσεως εὑρισκόμενοι οἱ Ρῶσσοι, ἐξεδήλουν μῖσος πρὸς πᾶν τὸ Παπικὸν καὶ ἐξέφερον κρίσεις μετὰ πικρίας καὶ αὐστηρότητος περὶ τοῦ Παπισμοῦ; (Βαφείδου Ἐκκλησΐαστικὴ Ἱστορία, τόμος Γ΄., σελὶς 169).

Ἡ Πρᾶξις αὕτη ἐπεκράτει ἐν τῇ Ρωσσικῇ Ἐκκλησίᾳ μέχρι τῆς συγκροτήσεως ἐν ἔτει 1666 τῆς ἐν Μόσχᾳ Συνόδου ἐξ ἀφορμῆς τοῦ σχί-

σματος τῶν Ρασκολνίκων κατὰ τοῦ Πατριάρχου Νίκωνος. Ἡ Σύνοδος αὕτη κατήργησε τὴν ἐπὶ Φιλαρέτου γενομένην διάταξιν τοῦ βαπτίζειν τοὺς εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν προσερχομένους Λατίνους (Κανονικὸν Δίκαιον Μίλλας, σελὶς 799, § 1713, σημείωσις 11).

Ἡ Διάταξις αὕτη ἔκτοτε ἰσχύει ἐν Ρωσσίᾳ καὶ διὰ Μύρου μόνον γίνονται δεκτοὶ οἱ εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν προσερχόμενοι.

Ὡς ἀνωτέρω ἀνελύθη, εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς αὐστηρᾶς ἐκείνης Πράξεως τῆς Ρωσσικῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἐπικρατησάσης κατὰ τοὺς πρὸ τῆς Συνόδου τῆς Μόσχας(1666)Συνόδου χρόνους,εἶχον συντελέσει ἰδιαίτεραι τοπικαὶ ἀνάγκαι καὶ περιστάσεις ἤτοι αἱ καταπιέσεις τῶν Ὀρθοδόξων ὑπὸ τῶν Λατίνων. Ἀνάλογοι τῶν Δυτικῶν ἐνέργειαι ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, ὅπως πρὸς φύλαξιν τοῦ ποιμνίου αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἀπειλούσης αὐτὸ λύμης, καταργήσῃ τὴν τέως κρατοῦσαν Πρᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας, ἀνακηρύττουσα μὲν ἐν ἔτει 1756 καὶ ἀναδεικνύουσα ὡς μόνον ἀληθινὸν βάπτισμα τὸ ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας διὰ τριττῆς καταδύσεως καὶ ἀναδύσεως τελούμενον, ἀποκηρύττουσα δὲ ὡς ἄκυρον πᾶν ἄλλο βάπτισμα ὁπωσδήποτε παρεκκλῖνον τοῦ τύπου ἐκείνου.

ε΄.) Αἴτια καὶ ἀφορμαὶ τῆς ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ Ε΄. ἀποφάσεως

Ἀποφάσεις Κυρίλλου τοῦ Ε΄.

Ἐν ἔτει 1748 παραιτηθέντος Παϊσίου τοῦ Β΄, τὸ τρίτον πατριαρχεύοντος, εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον ἀνῆλθεν ἀνὴρ ρέκτης καὶ δραστήριος καὶ τῶν καλῶν οὐκ ἄμοιρος, ἀλλ' ὁρμητικὸς καὶ λίαν πολλάκις ὑπερφίαλος Κύριλλος ὁ Ε΄. ὁ ἀπὸ Νικομηδείας. Οὗτος βλέπων ὅτι αἱ ραδιουργίαι καὶ ὁ κατὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀγὼν τῶν Μισσιοναρίων μέγας ἦν, καθ' ὅσον οὗτοι «πολλὰς διεμηχανῶντο ἐπιβουλὰς καὶ μυρίους διετεχνῶντο τρόπους ἔν τε τῇ Παλαιστίνῃ καὶ τῇ Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, οὐκ ἐπαύσαντο δὲ διενοχλοῦντες καὶ ἐν Συρίᾳ τοὺς Ἄραβας παραφθείραντες, τὴν τρυφὴν καὶ ἀκολασίαν οἷον δέλεαρ χαλῶντες καὶ χρήμασιν ἐξωνούμενοι τὴν ἐκείνων ἀπώλειαν (Μακρ. Ἐκκλησ. Ἱστορία. Σάθα Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, σελὶς 214—215) καὶ ὅτι μυρίαι ὅσαι ἦσαν αἱ ἀντιχριστιανικώταται ἐνέργειαι τῶν Δυτικῶν ἐν Ἀνατολῇ διακηρυττόντων «μικρὰ ἄττα διαφέρειν τοὺς Ἀνατολικοὺς τῶν Δυτικῶν καὶ καλοῦντες ἔθιμα καὶ οὐ δόγματα καὶ ταῦτα τοῖς μεταποιεῖν βουλομένοις

πρόχειρα καὶ τοῖς διατηροῦσιν ἥκιστα ἐπιβλαβῆ ἀδιάφορα ὄντας ταῖς Ἐκκλησίαις καὶ ἀνεπίμομφα (Μακρ. 204, 402, 411; Ὑψηλάντου 308, 364, 366, 372),ἐνόμισεν, ὅτι δι' ἀποφάσεως τινὸς τολμηρᾶς θὰ ἠδύνατο νὰ προλάβῃ τὴν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν τῶν Δυτικῶν ἐπὶ τῶν Ὀρθοδόξων. Πρὸς τοῦτο ἐζήτει ἀφορμήν. Καὶ τοιαύτη ἐδόθη ὡς ἑξῆς :

Ἐν ἔτει 1750 τινὲς τῶν Λατίνων ἐξεδήλωσαν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Οἱ ἐν Γαλατᾷ ἱερεῖς διηπόρουν ἂν ἔπρεπε διὰ Μύρου νὰ δεχθῶσιν αὐτοὺς ἢ διὰ βαπτίσματος ὡς ὅλως ἀθετήσαντας τὸ βάπτισμα τοῦ Κυρίου. Οἱ ἱερεῖς ἀμφιταλαντευόμενοι ἀνεφέρθησαν εἰς τὸν Πατριάρχην Κύριλλον τὸν Ε΄. καὶ ἐζήτουν λύσιν τῆς ἀπορίας αὐτῶν παρ' Αὐτοῦ. Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλος, συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν Πατριαρχῶν Ἀντιοχείας Συλβέστρου, Ἀλεξανδρείας Ματθαίου καὶ μετὰ πολλῶν ἄλλων λογίων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν, ἐπέτρεψε «τοῖς ἱερεῦσι βαπτίζειν τοὺς προσιόντας τῇ Ὀρθοδοξίᾳ Λατίνους ὡς ἀβαπτίστους τοῦτο δὴ καὶ διαλαλεῖν τοῖς τὸν λόγον τοῦ Κυρίου λαλεῖν προελομένοις ἐφεῖτο». (Μακρ. 203). Ἐπὶ τούτῳ δυσανασχετοῦντες οἱ ἐν ταῖς Συκαῖς (Καράκιοϊ) καὶ οἱ περὶ τὰς Συκὰς (Πέραν) διατρίβοντες, οἵτε ἰδιῶται καὶ οἱ πρεσβευταὶ τῶν Καθολικῶν Δυνάμεων, καὶ δὴ ὁ τῆς Γαλλίας, ὅστις, ὡς ἀναφέρει ὁ Μακραῖος, «πάντα ἐποίει καθελεῖν τὸν Πατριάρχην Κύριλλον τοῦ Θρόνου (Μακραίου σελ. 410) πολλὰ καὶ ποικίλλα ἀπειλοῦντες παρέπεισαν τινὰς τῶν Ἀρχιερέων, τῶν εὐγενῶν καὶ προκρίτων τοῦ ἡμετέρου Γένους, ἵνα ἐξωθήσωσι τοῦ Θρόνου τὸν Κύριλλον. Ἅπαντες οὗτοι «οἰκονομοῦντες τὸν καιρόν, ὡς γράφει ὁ Μακραῖος, καὶ τὰς ὀργὰς τῶν Βασιλέων ἐκτρεπόμενοι» (Μακραίου σελὶς 205) καὶ κατηγορήσαντες τινὲς ἐξ αὐτῶν τὸν Πατριάρχην Κύριλλον καὶ τὸν τῆς Πύλης Διερμηνέα Ἰωάννην Καλλιμάχην ὡς αἰτίους τῶν ἐν Κύπρῳ ταραχῶν καὶ θορύβων (Ὑψηλάντου τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν σελὶς 367), Συνοδικῶς ἀποφασίζουσι τὴν ἐκθρόνισιν Κυρίλλου τοῦ Ε΄ καὶ ἐξορίαν αὐτοῦ εἰς τὴν Μονὴν τῆς Θεοτόκου ἐν Χάλκῃ ἔνθα «ἐν ἁδρᾷ τῆς Ἐκκλησίας χορηγίᾳ καὶ πολλῇ τῇ τιμῇ καὶ περιποιήσει ἐφησυχάζων διετέλει». (Μακραίου 207 καὶ 210. Μετὰ Πατριαρχεῖαν 2 ἐτῶν καὶ 8 μηνῶν οὐχὶ δὲ 3 ἐτῶν καὶ ὀκτὼ μηνῶν ὡς γράφει ὁ Ὑψηλάντης (1748 –1751) τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον ἀνῆλθε τὸ τέταρτον Παΐσιος ὁ Β΄ «διὰ πολλῶν δεήσεων καὶ κοινῆς τῶν ἁγίων Ἀρχιερέων καὶ εὐγενεστάτων Ἀρχόντων καὶ Κληρικῶν προσκλήσεως καὶ ἱκεσίας πρὸς τοὺς δυνάστας (Μακραίου 207). Παΐσιος ὅμως ὁ Β΄. δὲν ἐδείχθη ἔνθερμος ὑποστηρικτὴς τοῦ ἀναβαπτισμοῦ διὰ τοῦτο

αὐτὸς καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ, ὅθεν ἐθεωροῦντο λατινίζοντες. Ὁ Μακραῖος γράφει «συνταχθέντες μέντοι συνῆλθον καὶ κακῶς ἐδόξαζον ἀντιπράττοντες τῷ κηρύγματι τοῦ Βαπτίσματος τον ἁγιώτατον καὶ τῷ ὄντι μέγαν Πατριάρχην Παΐσιον» (Μακραίου σελὶς 208). Εκ τούτου ἤρχισαν να διαβάλλωσι πρὸς τον Λαὸν καὶ να διαφημίσωσι τον Παΐσιον ὡς ἐναντιοφρονοῦντα πρὸς τα ὀρθὰ δόγματα. Τὴν ἐναντίον τοῦ Παϊσίου καταφορὰν ἐπέθαλπεν ἡ ἐπιρροὴ τοῦ Μοναχοῦ Αὐξεντίου «τοῦ ἁπλοῦ καὶ ἀκάκου τον ἀσκητικὸν βίον προειλημμένου τοῦ δεήσεσι καὶ νηστείαις τὴν σάρκα τήξαντος» (Μακραίου 208).

Ὁ Μοναχὸς Αὐξέντιος, καταγόμενος ἐξ [illegible] το πρῶτον ἐγκατεστάθη εἰς το Κατιρλῆ καὶ ἐκήρυττε πανταχοῦ ὅπου εὑρίσκετο ὅτι το βάπτισμα τῶν Λατίνων ὡς καὶ το τῶν Ἀρμενίων ὡς ὅλως ἀσύμφωνον πρὸς το ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ἡμῖν παραδοθὲν εἶναι ἄκυρον καὶ ἑπομένως ὡς ὅλως ἀβάπτιστοι καὶ προσερχόμενοι εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν δέον να ἀναβαπτίζωνται ([illegible] σελὶς 123, Μακραίου 209, Ὑψηλάντου 365). Ὁ Μοναχὸς οὗτος ἔχων συνεργάτας αὐτοῦ ἐξημμένους τινὰς τῶν Χριστιανῶν καὶ τυφλῶς μετ' αὐτῶν συνεννοούμενος κατώρθωσε να παραστήσῃ ἑαυτὸν ὡς Προφήτην καὶ ὡς τοιοῦτος ὑπὸ πολλῶν παραδεκτὸς ἐγένετο. Ὁ πρώην Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλος ὁ Ε' τον περὶ τοῦ Βαπτίσματος τῶν Λατίνων διδασκαλίαν τοῦ Μοναχοῦ Αὐξεντίου ἀκούων ἐπῄνει «διὰ το πρὸς τους Παπιστὰς μῖσος» ὡς γράφει ὁ Ὑψηλάντης (σελὶς 365) ἐξόριστος δὲ ὢν ἐπεσκέφθη τον Αὐξέντιον ὡς ἐπεσκέφθησαν αὐτὸν καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Ματθαῖος καὶ αὐτὸς ὁ Παΐσιος ([illegible] σελὶς 123).

Ἡ πληθὺς τῶν περιέργων καὶ θαυμαστῶν τοῦ Αὐξεντίου ὁλοημερὸν ηὔξανε «δὲν ἔμεινε Χριστιανὸς εἰς τὴν Πόλιν καὶ τα περίχωρα καὶ τῶν ἐντοπίων καὶ τῶν ξένων που να μὴν ἀπῆλθεν εἰς το Κατιρλῆ καὶ πάντες ἤκουον ἐπίσης αὐτὸν καὶ τας κατα τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν Ἀρχιερέων κατηγορίας ἀκούοντες οὐκ ἐσκανδαλίζοντο» (Ὑψηλάντου σελὶς 368).

Ὁ Μοναχὸς Αὐξέντιος ἤδη ἐκήρυττε καὶ κατὰ τοῦ Πατριάρχου καὶ ἀπεκάλει Παπιστὰς καὶ Πατριάρχην καὶ Ἀρχιερεῖς «στηλιτεύων αὐτοὺς ἀποστάτας καὶ ἀναθεματίστους ὡς αἱρετικοὺς μεγάλῃ τῇ φωνῇ καὶ μόνον ἐπῄνει τον Κύριλλον ὡς Ὀρθόδοξον» (Ὑψηλ. 368) πρὸς δὲ καὶ τον διδάσκαλον Κρητὸν τον ἀποσταλέντα ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Συνόδου ἵνα να τον προτρέψῃ να παύσῃ κηρύττων περὶ ἀναβαπτισμοῦ ἰσχυριζόμενος ὅτι κατὰ προσταγὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ὃν ἐν ὀπτασίᾳ

ἐθεώρει, διδάσκει τὸν ἀναβαπτισμὸν τῶν Λατίνων καὶ Ἀρμενίων (Δαπόντε σελὶς 129—130). Ὁ ὄχλος ἐδέχετο τὸν ἀναβαπτισμόν. Διὰ τοῦτο Παΐσιος ὁ Β΄ καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς, ἵνα μὴ προξενήσωσι σκάνδαλα μεταξὺ τῶν Παπιστῶν καὶ Ἀρμενίων, ἐσιώπων χωρὶς νὰ διακόπτωσι τὴν προσπάθειαν αὐτῶν νὰ ἀποτρέψωσι τὴν ἐπέκτασιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Μοναχοῦ Αὐξεντίου. Ὁ ὄχλος μετ᾽ ἐνδιαφέροντος παρακολουθῶν τὰς κινήσεις ταύτας τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν Ἀρχιερέων ἤρχισε νὰ μισῇ τὸν Πατριάρχην καὶ τοὺς Ἀρχιερεῖς (Ὑψηλάντου 369).

Ὁ ὄχλος, μὴ βλέπων πλέον τὸν Μοναχὸν Αὐξέντιον, ὑπώπτευσε τὴν ἀπώλειαν αὐτοῦ καὶ ἡ ἀγανάκτησις αὐτοῦ ἐκορυφώθη ὅτε ἐπληροφορήθη τὴν διάδοσιν ὅτι ἐνεργείαις τοῦ Πατριάρχου Παϊσίου ἀπεπνίγη. Πάντως θεωρήσας ὁ ὄχλος ἠθικὸν αὐτουργὸν τῆς ἀπωλείας τοῦ Μοναχοῦ Αὐξεντίου τὸν Πατριάρχην Παΐσιον ἐν ἀλλαλαγμῷ μετέβη εἰς τὰ Πατριαρχεῖα. Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀνέμενον εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἐπαρχιῶται τοῦ Μητροπολίτου Σόφιας, οἵτινες ἦλθον διὰ νὰ διατυπώσωσι παράπονα κατὰ τοῦ Μητροπολίτου αὐτῶν καὶ νὰ ζητήσωσι τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ. Συνενωθέντες, ὄχλος καὶ ἐπαρχιῶται, ὠρυόμενοι ἐζήτουν τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Πατριάρχου Παϊσίου. Ὁ Μέγας Ἀρχιδιάκονος Μελέτιος ἐπεχείρησε νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτούς, τούτων δὲ ἀρνουμένων, ἠθέλησε διά τινος τῶν κλητήρων νὰ χρησιμοποιήσῃ βίαν. Σὺν τούτοις καὶ οἱ Αὐξεντιανοὶ θεωρήσαντες ἑαυτοὺς προσβεβλημμένους καὶ νομίσαντες ὅτι καὶ οἱ ἐπαρχιῶται τῆς Σόφιας ἦλθον νὰ ζητήσωσι τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Παϊσίου ἐκραύγαζον «οὐκέτι αὐτὸν θέλομεν». Ἐν τῷ μεταξὺ πολλοὶ Αὐξεντιανοὶ συναθροισθέντες καὶ ἀπαιτοῦντες νὰ ἴδωσι τὸν Πατριάρχην, μὴ δυνάμενοι δὲ τοῦτο νὰ ἐπιτύχωσιν, ὥρμησαν εἰς τὰ Πατριαρχικὰ δώματα «κύνες οἱονεὶ λυσσῶντες καὶ θῆρες ἄγριοι ἐφάλλονται ἐπὶ τὸν πραότατον γηραιὸν καὶ τῆς αὐτοῦ κέλλης ἀφαρπάσαντες, κατήγαγον ἐλεεινῶς ἕλκοντες ἀνηλεῶς τε τύπτοντες, ἐμπτύοντές τε ἀναιδῶς, καὶ ἀνοσίως δυσφημοῦντες οἱ παράφρονες. Καὶ ἦν τότε ἰδεῖν οἰκτρὸν θέαμα, τῆς ποίμνης μανείσης κατὰ τοῦ ποιμένος, δίκην λύκων αἱμοβόρων τοῖς ὀδοῦσι διασπαράξαι λυσσώντων» (Ὑψηλάντου 370, Μακραίου σελὶς 311). Ἡ ἀστυνομία Φαναρίου ἔσπευσεν ἐπὶ τόπου καὶ ἀπήλλαξε τὸν Πατριάρχην ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ὄχλου καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν μὲν διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, ἐκείνους δὲ διὰ ξηρᾶς ἐπίσης αὐτόθι. Φθάσαντες εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον, ἠρωτήθησαν τὴν αἰτίαν τῆς αὐτόθι προσελεύσεως αὐτῶν, ὅτε ἀπεκρίθησαν ὅτι τὸν Παΐσιον οὐδαμῶς θέλουσι Πατριάρχην, ἀπαιτοῦσι δὲ τὸν Κύριλλον ὡς τοιοῦτον. «Ὁ Παΐσιος ἐξωσθήτω, ἀπελά-

σθω, Λατῖνός ἐστι, Ἀρμένιός ἐστιν». Διὰ τὴν τοιαύτην στάσιν αὐτῶν ὁ χιλίαρχος ἐξωργίσθη καὶ θὰ κατέπνιγε τὴν στάσιν ἐν τῷ αἵματι αὐτῆς, ἐὰν μὴ ὁ γηραιὸς Παΐσιος παρεκάλει αὐτόν. Κατευνασθεὶς ὁ χιλίαρχος ἐκ τῶν παρακλήσεων τοῦ Πατριάρχου Παϊσίου ἠρώτησεν αὐτοὺς τίνα θέλουσι Πατριάρχην καὶ πάντες ἐπεφώνησαν τὸν πρότερον Πατριάρχην Κύριλλον. Ὑπεσχέθη αὐτοῖς τὴν ἐπαύριον νὰ ἐπιτελέσῃ τοῦτο, ἀλλὰ τούτων ἐπιμεινάντων ἐζήτησε νὰ παρουσιασθῶσι δύο ἐξ ὅλων ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ τοῦτο ἵνα τοὺς πρωταιτίους ἀντιληφθῇ. Ἐνεφανίσθησαν ἐνώπιον αὐτοῦ δύο, κατέγραψε τὰ ὀνόματα αὐτῶν καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς Χάλκην ἵνα παραλάβωσι τὸν Κύριλλον. Ὁ Κύριλλος ἐλθὼν μετ' αὐτῶν εἰς Φανάριον συνεκάλεσε διὰ τὴν ἐπαύριον τοὺς Ἀρχιερεῖς, παρέστη τῷ Ἐπιτρόπῳ καὶ λαβὼν παρ' αὐτοῦ τὰ ἀπαιτούμενα ἔγγραφα διωρίσθη τὸ δεύτερον Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

Οὕτω, μετὰ δεκαπεντάμηνον Πατριαρχείαν ἐκθρονισθέντος Παϊσίου τοῦ Β΄, ἀνῆλθεν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον τὸ δεύτερον Κύριλλος ὁ Ε΄ ἐν ἔτει 1752 Σεπτεμβρίου 7. (Μακραίου 214) ἐν μεγίστῃ ὀργῇ καὶ ἀγανακτήσει τῶν Λατίνων.

Ὁ κατὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πόλεμος ἐξηκολούθει ὅπως καὶ ἐπὶ τῆς προτέρας αὐτοῦ Πατριαρχείας, ὡς ἀναφέρει ὁ Μακραῖος. Πᾶσα περὶ τούτου ἀμφιβολία διαλύεται ἅμα τῇ ἀναγνώσει τῶν ὑπὸ τοῦ Μακραίου ἐν σελίδι 215, 216 καὶ 217 τῆς Ἐκκλησιαστικῆς αὐτοῦ Ἱστορίας ἀναγραφομένων γεγονότων. Οἱονεὶ δὲ ἀντεκδικούμενος ἢ μᾶλλον περαιτέρω προβαίνων εἰς τὸ γενναῖον κατὰ τῆς τὰ πάντα λυμαινομένης Λατινικῆς ῥαδιουργίας διάβημα «καὶ ἀπὸ τοῦ θρόνου κατελάλει αὐτῶν τὰς καινοτομίας καὶ λέγων καὶ γράφων, ἀδεῶς ἐπέτρεπε τοῖς βουλομένοις διελέγχειν τὰ τῶν Λατίνων κατὰ τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως νέα ἐφευρέματα καὶ ἀλλοκότους αὐτῶν δόξας, ὀρθῶς κρίνων τὴν ὕπουλον φιλίαν ἐπιβλαβεστέραν τῆς προφανοῦς ἔχθρας». (Μακραίου σελὶς 127). Ἐν συνεχείᾳ Κύριλλος ὁ Ε΄ προσεκάλεσε Σύνοδον καὶ διὰ Συνοδικῆς ἀποφάσεως, ἣν καὶ οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι προθύμως ἀπεδέξαντο, ἀνθισταμένων μόνον τῶν Ἀρχιερέων, οἵτινες συνώμοσαν πρὸς ἔξωσιν αὐτοῦ, κηρύσσεται ὁ ἀναβαπτισμὸς τῶν προσερχομένων τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ Λατίνων καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει περιέχοντι τὴν τοῦ ῥαντισμοῦ στηλίτευσιν, δημοσιεύεται ὁ περὶ τούτου ὅρος (1754—1757). Ἀλλ' αἱ ῥαδιουργίαι, αἱ δυσαρέσκειαι, καὶ αἱ ἀντιδράσεις κορυφωθεῖσαι προὐκάλεσαν βίαια μέτρα ἑκατέρωθεν, ἅτινα ἀπέληξαν εἰς τὴν ἀπροσδόκητον ἐκθρόνισιν καὶ τὴν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος ἐξορίαν αὐτοῦ μετὰ τεσσάρων περίπου ἐτῶν

καὶ πέντε μηνῶν Πατριαρχείαν αὐτοῦ (7 Σεπτεμβρίου 1752 — 11 Ἰανουαρίου 1757) καὶ τὴν ἀνύψωσιν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον, τῇ προστασίᾳ Δυτικῶν τινων, τοῦ πρώην Προϊλάβου Καλλινίκου τοῦ Γ'. καὶ κατ' ἄλλους Δ'. (Μακραίου 219—222, Ὑψηλάντου 324, 371, 373). Οὗτος ὑποληφθεὶς ὡς τὰ τῶν Λατίνων φρονῶν, καὶ ὡς ὑπὸ Λατίνων διορισθείς, κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, χοροστατῶν, τοῦ Λαοῦ ἀναφωνοῦντος «ἔξω τὸν Φράγκον, ἀδελφοί, ἔξω τὸν Φράγκον» καταβιβάζεται τοῦ θρόνου βίᾳ, ξυλοκοπεῖται καὶ μετὰ ἓξ μηνῶν καὶ ὀκτὼ ἡμερῶν Πατριαρχείαν (Ἰανουάριος 1757) ἐξορίζεται εἰς τὸ Σίναιον Ὄρος καὶ Πατριάρχης ἐκλέγεται ὁ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως Σεραφεὶμ (Μακραίου 222—224).

Τοιαύτη ἦτο καὶ ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις Κυρίλλου τοῦ Ε'., καθ' ἣν δι' ἀναβαπτισμοῦ ἔδει νὰ γίνωνται δεκτοὶ εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν οἱ Λατῖνοι. Ἐάν τις, ἐπὶ μικρὸν μελετῶν, ἐνδιατρίψῃ ἐπὶ τῆς τοῦ Κυρίλλου τοῦ Ε'. πολιτείας ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις, θὰ διακρίνῃ ἄνδρα πρακτικόν, πολύπειρον καὶ μικρᾶς σχετικῶς παιδείας κάτοχον, πλὴν θιασώτην καὶ φίλον αὐτῆς. Εἶναι βεβαίως ἀληθὲς ὅτι οὐ σμικρὰν τὴν αὐθαιρεσίαν ἐπεδείξατο ἐν πολλοῖς ζητήμασι καὶ αὐθαιρέτως συχνάκις ἔδρα, ὑπερεμάχει ὅμως πάντοτε τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, διὰ παραβόλου μὲν ἴσως καὶ τραχέος τρόπου, πλὴν δικαίου ἔν τινι μέτρῳ. Ἡ Διάταξις αὐτοῦ αὕτη ἑπομένως ὡς ἀποβλέπουσα εἰς τὴν τῶν πραγμάτων ἐξοικονόμησιν καὶ ἐκ καιρικῶν προκληθεῖσα περιστάσεων, ἔμοι γε κριτῇ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔχουσα ἀπόλυτον κῦρος οὔτε ὅτι ἀποτελεῖ τὸν γνώμονα καὶ κανόνα τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ μετὰ ταύτην Πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας δὲν παρουσιάζεται σταθερὰ καὶ ἀμετάβλητος ἀλλ' ἑκάστοτε ποικίλλουσα.

στ'.) Ἡ μετὰ ταύτην Πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀνάλογος καὶ δὴ αὐστηροτέρα τῆς τοῦ Κυρίλλου τοῦ Ε'. Συνοδικῆς ἀποφάσεως περὶ τοῦ βαπτίσματος τῶν Καθολικῶν εἶναι ἡ ἐν μηνὶ Μαΐῳ τοῦ ἔτους 1786 ἐκδοθεῖσα Κανονικὴ Διάταξις τοῦ Πατριάρχου Προκοπίου ἡ ἀποσταλεῖσα πρὸς τὸν πρώην Ράσκας Γεράσιμον, δι' ἧς δίδοται αὐτῷ ἡ ἄδεια ὅπως τὸν τῇ οἰκείᾳ βουλῇ καὶ ἀπαραβιάστως εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν προσερχόμενον Οὐνίτην Νάρκισσον βαπτίσῃ κατὰ τὸ ἓν καὶ ἀληθὲς βάπτισμα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας (Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια 1906, σελὶς 47). Ἐκ τῆς Διατάξεως ταύτης καθὼς καὶ ἐξ ἑτέρας

κανονικῆς Διατάξεως τοῦ Πατριάρχου Καλλινίκου τοῦ ἀπὸ Νικαίας τῆς ἐν ἔτει 1803 ἐκδοθείσης, σαφῶς ἐξάγεται ὅτι ἡ ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ Ε΄. ἐκδοθεῖσα διάταξις ἐξακολουθεῖ ἰσχύουσα, ἐφ' ὅσον καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ διατάξει συνιστᾶται τοῖς Χριστιανοῖς ὅπως ἀποφεύγωσι τὸ Καθολικὸν βάπτισμα ὡς μὴ σωτηριῶδες (Κανονικαὶ Διατάξεις Συμεών, Τόμος Β΄., σελὶς 88).

Ὁ Ἀλέξανδρος δὲ Στρούζας ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις, ἀνησυχῶν διὰ τὴν μεταξὺ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ρωσσικῆς Ἐκκλησίας παρατηρουμένην διαφωνίαν, ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἀποδοχῆς τῶν Καθολικῶν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, γράφων τὴν 6ην Ὀκτωβρίου 1846 ἐζήτησε τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας αὐτοῦ. Ἀπαντητικῶς ὁ Οἰκονόμος, ὁ ἐξ Οἰκονόμων, γράψας πρὸς τὸν ἔνθερμον τοῦτον ζηλωτὴν τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως, πρὸς ὑποστήριξιν τῆς μὴ ὀρθότητος τοῦ δέχεσθαι ἄνευ βαπτίσματος τοὺς Καθολικοὺς ἀναφέρει γεγονός τοῦ ὁποίου λέγει ἦτο αὐτόπτης μάρτυς. Ἐν ἔτει 1844 ἐπὶ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γερμανοῦ ὑπεβλήθη αἴτησις δύο ἱερέων Δυτικῶν πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ζητούντων νὰ γίνωσι δεκτοὶ εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν μετὰ τῶν ἐνοριτῶν αὐτῶν, ὁμολογούντων μὲν τὰ τῆς πλάνης αὐτῶν, μόνῳ δὲ τῷ θείῳ Μύρῳ χριομένων. Ἡ αἴτησις αὕτη ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς συζητήσεις, αἵτινες ἀπέληξαν εἰς τὴν διὰ βαπτίσματος παραδοχὴν αὐτῶν, ἐπικρατησάσης τῆς γνώμης τῶν περισσοτέρων ὅπως, ἀντὶ τῆς συνήθους Οἰκονομίας, ἣν ἀρκετοὶ προέτειναν, ἐφαρμοσθῇ ἡ ἀκρίβεια.

Ἐν ἔτει 1846, ἐπὶ Πατριάρχου Ἀνθίμου τοῦ ἀπὸ Ἐφέσου, ἐγένετο ἀποδεκτός, διὰ λιβέλλου εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μετὰ πολλῶν ἄλλων Ρωμαιοκαθολικῶν, τοῦτο αἰτησαμένων, ὁ Ἀμίδης (Διαρβεκίρης) Μακάριος, ὅστις καὶ ἀπεκατεστάθη ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Μεσοποταμίας (Γεδεών, Τόμος Β΄., σελὶς 365, Δεληκάνη, Τόμος Β΄., σελὶς 283).

Ἓν ἔτος μετὰ ταῦτα Ἀθανάσιός τις, ὀπαδὸς καὶ συναγωνιστὴς τοῦ Μακαρίου, ἐγένετο δεκτὸς διὰ λιβέλλου ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Ἀνθίμου τοῦ Στ΄. Πλὴν τούτου ἀπεστάλη Συνοδικὴ ἐπιστολὴ τῷ Πατριάρχῃ Ἀντιοχείας συνιστῶσα ὅπως τὸν Ρωμαιοκαθολικὸν Ἀθανάσιον ἀφοῦ ἐξετάσῃ κατὰ βάθος νὰ λάβῃ παρ' αὐτοῦ λίβελλον ὁμολογίας τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως καὶ εἶτα βαθμιαίως προαγάγῃ αὐτὸν εἰς Ἐπίσκοπον. (Δεληκάνη, Τόμος Β΄., σελὶς 294).

Ἐπὶ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωακεὶμ τοῦ Β΄. διὰ λιβέλ-

λου καὶ ἐπιχρίσεως ἁγίου Μύρου ἐγένοντο ἀποδεκτοὶ εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν Καθολικοί τινες καὶ Μελχῖται τοῦ Ἀντιοχικοῦ Θρόνου, εἰς χιλιάδας ἀνερχόμενοι, ἐν ἔτει 1860 (Δεληκάνη, Τόμος Β΄., σελὶς 323—327).

Τὸ ὅλως ἀσταθὲς καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀντιφατικὸν τῆς Πράξεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς μετὰ τὴν ἀπόφασιν Κυρίλλου τοῦ Ε΄., ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ ἀσφαλὲς τεκμήριον ὅτι δὲν ἐπεκράτησεν ἐξ ὁλοκλήρου ἡ ἐκ καιρικῶν λόγων προελθοῦσα Συνοδικὴ ἀπόφασις Κυρίλλου τοῦ Ε΄., ἀποδεικνύει ἡ ἀπὸ τοῦ 1875 πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας.

Ἤδη, ἐν ἔτει 1875, ἐξεδόθη Συνοδικὴ ἀπόφασις καὶ ἐστάλη ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ Ἐπισκόπους δι' ἧς, ἐπαφίετο εἰς τὴν κρίσιν τῶν Ἐπισκόπων ὁ τρόπος τῆς ἀποδοχῆς τῶν Λατίνων (Νομολογία Θεοτοκᾶ, σελὶς 369). Ἐνῷ δέ, τρία ἔτη μετὰ ταύτην, ἐν ἔτει 1878, ἐκδίδεται Συνοδικὴ Ἐπιστολὴ ἐπιβάλλουσα τὴν διὰ βαπτίσματος παραδοχὴν αὐτῶν, ἑτέρα κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐκδιδομένη καὶ ἄλλαι κατὰ τὰ ἔτη 1879, 1880, 1888 κατὰ συγκατάβασιν ἐπιτρέπουσι τὴν διὰ λιβέλλου καὶ Μύρου παραδοχὴν τῶν Καθολικῶν (Νομολογία Θεοτοκᾶ 370—371). Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ γεγονὸς τῆς παραδοχῆς τῆς Πριγκηπίσσης Σοφίας, οὔσης διαμαρτυρομένης, ἐν ἔτει 1891, διὰ λιβέλλου καὶ Μύρου, δεικνύει ὅτι ἡ ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ Ε΄. Συνοδικὴ ἀπόφασις θεωρεῖται κατ' ἀρχὴν μόνον ὑφισταμένη, τῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας κατὰ καιροὺς ποικιλλούσης (Ἀνάπλασις, Τόμος 4, σελὶς 961).

ζ΄.) Ἡ ὀρθὴ κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν θέσις τοῦ ζητήματος

Ἀπαραίτητοι, ὅροι τοῦ Μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος.

Καιρίως ὄντως θλίβεται ὁ μελετῶν τὴν περὶ τοῦ ζητήματος τοῦ τρόπου τῆς ἀποδοχῆς τῶν αἱρετικῶν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας θεωρίαν καὶ Πρᾶξιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καθ' ὅσον παρατηρεῖ τόσην ἔστω καὶ φαινομενικὴν ἀσάφειαν περὶ τὴν θεωρίαν ὅσην ἀστάθειαν καὶ ἀβεβαιότητα περὶ τὴν Πρᾶξιν.

Λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς σπουδαιότητος τοῦ ζητήματος ὄχι μόνον ὑπὸ ἔποψιν πρακτικήν, ἐφ' ὅσον καθ' ἑκάστην σχεδόν, διδομένων ἀφορμῶν, τίθεται τὸ ζήτημα τοῦτο ἐνώπιον τῶν Ἐπισκόπων καὶ ἐμβάλλονται εἰς ἀπορίαν περὶ τοῦ τί δέον νὰ πράξωσι, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἔποψιν δογματικήν, ἐφ' ὅσον τὸ Μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος εἶναι τὸ πρώτιστον καὶ σπουδαιότερον τῶν Μυστηρίων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἑπομένως ἐγκύρως γινόμενον δὲν δύναται νὰ ἐπαναληφθῇ, ἅτε

προσβαλλομένης ἐν τῇ περιπτώσει τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ περὶ ἑνότητος τοῦ Μυστηρίου δόγματος τῆς Ἐκκλησίας, μηδαμῶς δὲ γενόμενον δὲν δύναται νὰ παραλειφθῇ ὡς ἀποτελοῦν τὴν θύραν δι' ἧς εἰσέρχεταί τις εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἐξηγεῖται ὁ λόγος δι' ὃν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ ἐγένετο ἀντικείμενον σοβαρῶν καὶ τὰ μάλλα ἐκτεταμμένων συζητήσεων καὶ δὴ καὶ ἐν Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις καὶ Τοπικαῖς καὶ ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις, παρὰ τοὺς ἐπισήμους καθορισμοὺς τῶν διαφόρων Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν Συνόδων, δὲν ἐξέλιπεν ἡ περὶ τὸ ζήτημα τοῦτο διαφωνία διότι αἱ Οἰκουμενικαὶ καὶ Τοπικαὶ Σύνοδοι καθώριζον τὸν τρόπον τῆς παραδοχῆς τῶν τότε αὐτοῖς γνωστῶν αἱρέσεων καὶ οὕτω μέγα κατέλιπον ἔδαφος ἐνεργείας καὶ δράσεως εἰς τὰς γραφίδας τῶν ἀσχολουμένων περὶ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τοῦ τρόπου τῆς παραδοχῆς τῶν νεωστὶ ἀναφανέντων αἱρετικῶν ἤτοι Καθολικῶν, Ἀγγλικανῶν, Διαμαρτυρομένων, μὴ συνελθούσης Οἰκουμενικῆς Συνόδου πρὸς τελικὸν τοῦ ζητήματος καθορισμὸν καὶ περιστολὴν τῆς ἑκάστου αὐτογνωμίας.

Πολλαὶ πολλάκις διετυπώθησαν θεωρίαι καὶ μεγάλαι κατεβλήθησαν προσπάθειαι μέχρι σήμερον ὅπως ἐξευρεθῇ, εἰ δυνατόν, γνώμων καὶ κανὼν ἀπαρασάλευτος βάσει τοῦ ὁποίου θὰ κρίνηται ἀσφαλῶς καὶ ἀπὸ Δογματικῆς ἀπόψεως καὶ ἀπὸ Κανονικῆς ὁ τρόπος καθ' ὃν θὰ γίνωνται δεκτοὶ οἱ εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν προσερχόμενοι αἱρετικοί.

Ἀπόπειρα πρὸς ἐξεύρεσιν τοῦ γνώμονος τούτου δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ ἐξέτασις τῶν ἀπολύτως ἀπαραιτήτων συστατικῶν τοῦ Μυστηρίου, ὧν ἡ ἔλλειψις ἐπιφέρει τὸ ἄκυρον αὐτοῦ βάσει τῶν ἱερῶν Κανόνων καὶ τοῦ πνεύματος τῆς καθόλου Ἐκκλησίας.

Ὡς τοιοῦτος γνώμων δύναται νὰ θεωρηθῇ, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν, ὁ ἑξῆς, ὁ περιλαμβάνων τρεῖς ὅρους :

1ον) Ὅτι τὸ βάπτισμα δέον ἀπαραιτήτως νὰ τελῆται δι' ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος τῆς Ἁγίας Τριάδος ἤτοι «εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»,

2ον) Ἡ αἵρεσις τοῦ προσερχομένου εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν νὰ μὴ προσβάλλῃ θεμελιώδη δόγματα τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ

3ον) Ὁ τελέσας τὸ βάπτισμα ἱερεὺς πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ἀνάγῃ τὴν διαδοχὴν τῆς Ἱερατικῆς αὐτοῦ ἐξουσίας εἰς τοὺς Ἀποστόλους.

Ὁ Α' καὶ ὁ Β' ὅρος ἀπό τε τοῦ καθόλου πνεύματος τῆς Ἐκκλησίας ἀπορρέουσι καὶ ἰδιαιτέρως ὑπὸ τῶν ἱερῶν Κανόνων προβλέπονται.

Ὁ Γ' ὅρος ἀπορρέει ἐπίσης ἀπὸ τοῦ καθόλου πνεύματος τῆς Ἐκ-

κλησίας δὲν ὑποδηλοῦται ὅμως ῥητῶς ὑπὸ τῶν ἱερῶν Κανόνων καὶ μᾶλλον ὡς ἀπαραίτητος προϋπόθεσις προβλέπεται.

Καὶ πρῶτον προκειμένου περὶ τοῦ Α΄ ὅρου. Ὅτι δηλονότι τὸ βάπτισμα δέον ἀναγκαίως νὰ συνοδεύηται ὑπὸ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος τῆς ἁγίας Τριάδος. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τὴν Ἀνάστασιν αὐτοῦ, ἀπέστειλε τοὺς Ἁγίους Αὐτοῦ μαθητὰς καὶ Ἀποστόλους ἵνα συνεχίσωσι τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐντειλάμενος αὐτοῖς ὅπως βαπτίζωσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. (Ματθαίου 28, 19). Ὅτι δὲ Κύριος ἡμῶν ἐνταῦθα ἐξαίρει τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐπικλήσεως αὐτόδηλον, βεβαιοῖ δὲ καὶ ὁ ἱερὸς Δαμασκηνὸς δι' ὧν γράφει : «Τὴν μέντοι ἐπίκλησιν τοῖς οἰκείοις Μαθηταῖς διδάσκων ὁ Κύριος ἔλεγε βαπτίζειν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δι' ἐντεύξεως καὶ ἐπικλήσεως τῷ ὕδατι ἐπιφοιτῶντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Περὶ Ὀρθοδόξου πίστεως Δ΄, 82). Οὐδεὶς βεβαίως δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ ὑπάρχουσιν ἔνιαι ἐκφράσεις αἵτινες, παρερμηνευόμεναι, δύνανταί πως νὰ κλονίσωσι τὸ ἀπαραίτητον τῆς ἐπικλήσεως τῆς Ἁγίας Τριάδος, οἷαι εἶναι «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου βαπτίζεσθαι», «εἰς Χριστὸν βαπτίζεσθαι».

Ἡ τῶν χωρίων τούτων ὀρθὴ ἑρμηνεία ἀποδεικνύει ὅτι ταῦτα δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὡς ἐνδείξεις ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ἔγκυρον τὸ βάπτισμα τὸ γινόμενον τῇ ἐπικλήσει μόνου τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅτι δὲν εἶναι ἀπαραίτητος ὅρος ἡ ἐπίκλησις τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Διὰ τοῦ χωρίου «εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου βαπτίζεσθαι» καλεῖ τὸ Χριστιανικὸν βάπτισμα ἐξονομάζον αὐτὸ διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κατ' ἐξοχὴν τελεσιουργοῦ τῆς ἡμῶν σωτηρίας, τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Τὸ δὲ χωρίον «εἰς Χριστὸν βαπτίζεσθαι» ἄριστα καὶ ὀρθότατα δύναται νὰ θεωρηθῇ ἑρμηνευόμενον ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Θεοφυλάκτου, ὅστις ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ 10ου Κεφαλαίου τῆς Α΄ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς, ἐπιλαμβανόμενος τῆς ἑρμηνείας τοῦ χωρίου τούτου, λέγει ὅτι «βαπτίζεσθαι εἰς Χριστὸν» σημαίνει διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος ἀκολουθεῖν τῷ Χριστῷ καὶ δέχεσθαι τό τε ὄνομα καὶ τὴν εἰς Αὐτὸν ἐγκάρδιον πίστιν καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν θείαν διδασκαλίαν, ὅπως καὶ τὸ «εἰς τὸν Μωϋσῆ ἐβαπτίσαντο» (Α΄ Κορινθίους Κεφ. 10ον, 2) σημαίνει ἠκολούθησαν τῷ Μωϋσῇ, ὡς ἀρχηγοῦ γενομένου τοῦ τύπου τοῦ βαπτίσματος, ὅτε τοῦ Λαοῦ ἡγεῖτο εἰς τὴν διάβασιν τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης.

Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὸ «εἰς τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ βαπτίζεσθαι» «οὗτινος μνείαν ποιεῖται ὁ 50ὸς Κανὼν τῶν Ἀποστόλων τὴν σημασίαν

αὐτοῦ κατωτέρω ὑποδηλοῖ διὰ τοῦ «συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος» (Ρωμ. 6, 3—6).

Τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς πρὸς τὴν τοῦ Κυρίου διάταξιν περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐπικλήσεως περιλαμβάνουσι καὶ αἱ Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ ἐν Βιβλίῳ 6, 15 δι' ὧν λέγουσι «ἑνὶ βαπτίσματι ἀρκεῖσθαι μόνῳ τῷ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Ὑπὸ τοῦ πνεύματος τούτου ἐμφορουμένη ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἔκπαλαι κατεδίκασε διὰ μὲν τοῦ 49ου Ἀποστολικοῦ Κανόνος τὸ εἰς τὸ ὄνομα τῶν τριῶν παρακλήτων γινόμενον βάπτισμα, διὰ δὲ τοῦ 50οῦ Ἀποστολικοῦ Κανόνος τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ, εἴτε τὸ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς τῶν ὅλων τῆς Μητρὸς ἀληθείας, ἐξ ἧς τὸ πᾶν καὶ τοῦ Χριστοῦ τοῦ καταβάντος ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν. (Εὐσεβίου Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Δ'., Θεοδωρήτου Α'., 9).

Τοῖς Κανόσι τούτοις στοιχοῦντες καὶ οἱ Ἐπίσκοποι τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων τῶν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀποφανθεισῶν, ἀκυροῦσι τὸ βάπτισμα τῶν αἱρετικῶν τῶν μὴ βαπτιζομένων συμφώνως τῷ καθιερωμένῳ τύπῳ ἤτοι τῇ ἐπικλήσει τοῦ ὀνόματος τῆς Ἁγίας Τριάδος, καθ' ὅσον αὕτη εἶναι ἓν τῶν ἀπολύτως ἀπαραιτήτων συστατικῶν τοῦ Μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος.

Οἱ Παυλικιανοὶ ἀναβαπτίζονται ὑπὸ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, διότι δὲν ἀνέφεραν τὸ βάπτισμα εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα. «Διὰ τοῦτο τὸ βάπτισμα αὐτῶν ἐθεωρήθη ἔκνομον, διότι δὲν βαπτίζουσιν εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος». (Αὐγουστίνου Αἱρεσ. 6. 54, 1, 2). Ἐνῷ οἱ Ἀρειανοί, καίπερ εἶναι αἱρετικοί, κατ' ἀπόφασιν τῆς Β'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου γίνονται δεκτοὶ διὰ λιβέλλου καὶ Μύρου διότι βαπτίζονται διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἡ αὐτὴ Σύνοδος τοὺς Εὐνομιανοὺς ἐκήρυξεν ἀβαπτίστους ὄχι διότι ἐβαπτίζοντο διὰ μιᾶς καταδύσεως, ἀλλὰ διότι ἐβαπτίζοντο τῇ ἐπικλήσει «Θεοῦ ἀκτίστου καὶ Υἱοῦ κεκτισμένου καὶ Πνεύματος Ἁγιαστικοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ κεκτισμένου Υἱοῦ κτισθέντος» (Ἐπιφανίου κατὰ αἱρέσεων 76, 6, Σωζομένου Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία 6, 26). Καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος λόγον ἀκυρωτικὸν τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος εὑρίσκει τὴν μὴ ἐπίκλησιν τοῦ ὀνόματος τῆς Ἁγίας Τριάδος, καὶ διὰ τοῦ Α'. Κανόνος αὐτοῦ διατάσσει τὴν διὰ Βατίσματος παραδοχὴν τῶν Πεπουζηνῶν τῶν βαπτιζόντων εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Μοντανοῦ καὶ τῆς Πρισκίλλης. Οἱ αὐτοὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καταδικάζονται εἰς ἀναβαπτισμὸν καὶ ὑπὸ τῆς Β'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Καὶ Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ὁμιλῶν περὶ τῶν ἐν

τῷ 68ῳ Κανόνι τῶν Ἀποστόλων ὡς ἀβαπτίστων καὶ ἀπίστων ἀποκηρυττομένων αἱρετικῶν λέγει ὅτι «αἱρετικοὺς ἔφη ὁ Κανὼν τοὺς μὴ εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος βαπτισθέντας καὶ βαπτίζοντας καὶ τοῦτο ἐκ τῆς θείας φωνῆς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου διδασκόμεθα» (Θεοδώρου Στουδίτου Ἐπιστολὴ Μ. πρὸς Ναυκράτιον).

Πρὸς ταῦτα συνάδει καὶ ἡ Πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας, καθ' ἣν καὶ ἐν βαπτίσματι τῆς ἀνάγκης ἔτι, τῶν ἄλλων ἐλλείψεων καὶ ἀτελειῶν μὴ ἀκυρουσῶν τὸ Μυστήριον, ἡ παράλειψις τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος τῆς Ἁγίας Τριάδος θεωρεῖται λόγος ἀκυρωτικὸς τοῦ Μυστηρίου.

Τῆς αὐτῆς σπουδαιότητος καὶ ἐξ ἴσου ἀπαραίτητος καὶ ὑπὸ τῶν ἱερῶν Κανόνων ὑποδηλούμενος εἶναι καὶ δεύτερος ὅρος : ἡ μὴ διαστροφὴ δηλονότι τῶν θεμελιωδῶν δογμάτων τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Τὴν σπουδαιότητα τοῦ ὅρου τούτου κυροῦσιν αἱ ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἃς κατὰ καιροὺς αὗται ἐξήνεγκον καὶ αἵτινες ὡς βάσιν ἔχουσι τοὺς 46ον καὶ 47ον Κανόνας τῶν Ἀποστόλων.

Ἀ π ο σ τ ό λ ω ν 46ος «Ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον, αἱρετικῶν δεξαμένους βάπτισμα, ἢ θυσίαν, καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν, τὶς γὰρ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαρ ; ἢ τὶς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου;»

Ἀ π ο σ τ ό λ ω ν 47ος «Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, τὸν κατὰ ἀλήθειαν ἔχοντα βάπτισμα, ἐὰν ἄνωθεν βαπτίσῃ, ἢ τὸν μεμολυσμένον παρὰ τῶν ἀσεβῶν ἐὰν μὴ βαπτίσῃ, καθαιρείσθω. Ὡς γελῶν τὸν σταυρόν, καὶ τὸν τοῦ Κυρίου θάνατον, καὶ μὴ διακρίνων ἱερέας ψευδοϊερέων».

Ἐκ τῆς μελέτης ἀμφοτέρων τούτων τῶν Ἀποστολικῶν ἱερῶν Κανόνων, σαφῶς ἐξάγεται ὅτι τὸ βάπτισμα τῶν αἱρετικῶν, τοὺς ὁποίους ὀνομάζουσιν ἀσεβεῖς καὶ ἀπίστους, θεωρεῖται ἀπόβλητον καὶ τοὺς δεχομένους τοῦτο κληρικοὺς καθαιροῦσι.

Τίνες ἦσαν οἱ κατὰ τὴν συγγραφὴν τῶν Ἀποστολικῶν Κανόνων ὑπάρχοντες αἱρετικοί ; Οἱ περὶ τὸν Μάγον Σίμωνα ἄλλοι τε καὶ Μένανδρος καὶ οἱ τούτου μαθηταί, οἵτινες ἦσαν ἀληθῶς ἀσεβεῖς καὶ ἄπιστοι μήτε Χριστὸν ὁμολογοῦντες καὶ πολλαχῶς πολεμοῦντες τὸ τῆς εὐσεβείας κήρυγμα. Οὗτοι εἶχον καὶ ἴδιά τινα βαπτίσματα μιμούμενοι τὸ Χριστιανικὸν οἷον τὸ τοῦ γόητος Μενάνδρου τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Εἰρηναῖος, ὁ Εὐσέβιος καὶ ἄλλοι (Εὐσεβίου Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, τόμος Γ'., 27). Τούτων λοιπὸν καὶ τῶν τοιούτων τὸ βάπτισμα ἀποβάλλουσιν οἱ Ἀποστολικοὶ Κανόνες ὡς ἄθεον καὶ μιαρόν.

Ἡ Β'. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ Σαβελλιανοὶ συνεταύτιζον Πατέρα, Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, ἤτοι ὅτι συνέχεον

τὴν Ἁγίαν Τριάδα, διέταξεν ὅπως οὗτοι γίνωνται δεκτοὶ διὰ βαπτίσματος.

Ἡ Στ΄. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἥτις ἐπίσης ἀπαραίτητον ἐθεώρει τὸν δεύτερον τοῦτον ὅρον τῆς μὴ προσβολῆς τῶν θεμελιωδῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ δογμάτων ἐκήρυξεν ἀβαπτίστους τοὺς Μανιχαίους, τοὺς Οὐαλλεντινιανούς, τοὺς Μαρκιωνιστὰς καὶ τοὺς ὁμοίους τούτων διότι, ὡς ἑρμηνεύει ὁ Βαλσαμών, εἶναι οὗτοι δυαδικοί.

Ἵνα τὸ βάπτισμα ᾖ ἔγκυρον ἀνάγκη ὅπως ὁ τελέσας αὐτὸ ἱερεὺς ἀνάγῃ τὴν ἀρχὴν τῆς ἱερατικῆς αὐτοῦ ἐξουσίας μέχρι τῶν Ἀποστόλων. Καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν 3ον ἀπαραίτητον ὅρον διὰ νὰ εἶναι τὸ βάπτισμα ἔγκυρον.

Ὁ τὸ βάπτισμα τελέσας ἱερεὺς πρέπει νὰ εἶναι κανονικῶς κεχειροτονημένος ἀπὸ Ἀρχιερέα τοῦ ὁποίου ἡ χειροτονία διαδοχικῶς ἀνάγεται εἰς τοὺς Ἀποστόλους.

Ὁ τρίτος οὗτος ὅρος καίτοι ὑπὸ τῶν ἱερῶν Κανόνων σαφῶς δὲν ὑποδηλοῦται, σαφῶς ὅμως ὑπ' αὐτῶν προβλέπεται. Ἐντεῦθεν ἡ Ἐκκλησία ἔκπαλαι ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψιν οὐ μόνον ἂν καὶ κατὰ πόσον τὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας θεμελιώδη δόγματα διαστρέφει ἡ αἵρεσις τοῦ προσερχομένου εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν αἱρετικοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀδιάλειπτον καὶ ἀδιάκοπον τῆς διαδοχῆς τῆς ἱερατικῆς ἐξουσίας τοῦ τελεσιουργοῦντος ἱερέως ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων. (Δυοβουνιώτου, Περὶ Μυστηρίων, σελὶς 65, 164, 30).

Τὸ ἀπαραίτητον τοῦ ὅρου τούτου καὶ ἄλλως δύναται νὰ διαπιστωθῇ διὰ τοῦ ἑξῆς συλλογισμοῦ: Ἀναμφισβήτητον εἶναι ὅτι θεμελιῶδες δόγμα τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως εἶναι ὅπως τὰ Μυστήρια τελῶνται ὑπὸ ἰδιαιτέρων προσώπων κανονικῶς κεχειροτονημένων (Μογίλα ἐρώτησις 103, Δοσιθέου 16, Δυοβουνιώτου περὶ Μυστηρίων 30). Ἀμέσως προσβαλλομένου τοῦ δευτέρου ὅρου ἐμμέσως προσβάλλεται ὁ τρίτος, ὁ καὶ ἐκ τῶν ἱερῶν Κανόνων ἐξαγόμενος ὅρος τῆς προσβολῆς θεμελιωδῶν δογμάτων τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως. Οὕτω καὶ ἡ μὴ ἐκπλήρωσις τοῦ τρίτου ὅρου ἀκυροῖ τὸ βάπτισμα.

Ἀλλ' ἐνῷ οὐδεμία ἀμφισβήτησις ἐξηνέχθη περὶ τοῦ ἀπαραιτήτου ἢ μὴ τῶν δύο πρώτων ὅρων, ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς περὶ τὸ ζήτημα τοῦτο ἀσχοληθέντων, πολλαὶ διετυπώθησαν ἀμφισβητήσεις περὶ τοῦ ἀπαραιτήτου ἢ μὴ τοῦ τρίτου ὅρου. Βάσις τῶν ἀμφισβητήσεων τούτων πάντοτε καὶ ὑπὸ πάντων ἐτέθη καὶ τίθεται ἡ παραδοχὴ τοῦ βαπτίσματος τοῦ ἐν ἀνάγκῃ ὑπὸ λαϊκοῦ γινομένου. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἕν τε τῇ ἡμετέ-

ρᾳ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ Καθολικῇ ἀποδεκτὸν εἶναι τὸ βάπτισμα τὸ ὑπὸ λαϊκοῦ ἐν ἀνάγκῃ γινόμενον. Διὰ νὰ ἀποφανθῶμεν περὶ τοῦ ἀπαραιτήτου ἢ μὴ τοῦ τρίτου ὅρου, εἶναι ἀνάγκη ὅπως γνωρίζωμεν τοὺς ὅρους καὶ τὰς συνθήκας ὑφ' ἃς τελούμενον τὸ βάπτισμα ὑπὸ Λαϊκῶν θεωρεῖται ἔγκυρον. Ὁ Λαϊκὸς ἐπιτρέπεται νὰ βαπτίσῃ ὅταν ὑπάρχῃ ἀπολύτως ἀναμφισβήτητον ὅτι τὸ τέκνον θὰ ἀποθάνῃ ἀβάπτιστον. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἀναλαμβάνει ὁ Λαϊκὸς τὴν βάπτισιν, ἐν πλήρει συναισθήσει ὅτι, ὢν ἀνίκανος νὰ τελέσῃ τοῦτο καὶ αἰσθανόμενος τὴν κατὰ Θεὸν λύπην, εὑρίσκεται εἰς τὴν ἀνάγκην τὴν ἀδήριτον νὰ τελέσῃ Πρᾶξιν μὴ αὐτῷ ἀνήκουσαν. Ἔπειτα ὁ βαπτίζων ἀνάγκη νὰ εἶναι Ὀρθόδοξος καὶ νὰ ἀπαγγείλῃ τὰς λέξεις «Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ......» κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἐν εἰλικρινεῖ πίστει καὶ συναισθήσει τῆς σπουδαιότητος καὶ ἀναγκαιότητος τοῦ τελουμένου Μυστηρίου (Ὀρθόδοξος ὁμολογία, ἄρθρον 16, Σύνταγμα Ράλλη καὶ Ποτλῆ, τόμος 4ος, σελὶς 431). Αἱ Ἀποστολικαὶ δὲ διαταγαὶ εἰς τὴν ἀκρίβειαν ἀποβλέπουσαι ρητῶς ἀπαγορεύουσιν εἰς τοὺς Λαϊκοὺς καὶ δὴ εἰς τὰς γυναῖκας νὰ βαπτίζωσι (Γ'. 9).

Ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Ἐκκλησία παραδέχεται ὡς ὅλως ἔκτακτον περίπτωσιν τὸ ὑπὸ Λαϊκῶν ἐν ἀνάγκῃ τελούμενον βάπτισμα, δὲν ἐξάγεται ὅτι δὲν θεωρεῖ αὕτη τὸν τρίτον ὅρον οὐσιώδη, προκειμένου μάλιστα ὁ τρίτος τιθέμενος ὅρος τῆς ἀναγωγῆς τῆς Ἱερατικῆς ἐξουσίας τοῦ τελεσιουργοῦντος ἱερέως εἰς τοὺς Ἀποστόλους, νὰ μὴ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ βαπτίσματος ὑπὸ Λαϊκοῦ Ὀρθοδόξου τελεσθέντος, ὅπερ ἐκτάκτως ὅλως καὶ σπανιώτατα ἐπιτρέπεται, ἀλλ' ἐπὶ βαπτίσματος ὑπὸ Λαϊκοῦ αἱρετικοῦ γενομένου, ὅπερ οὐδεμίαν ἐπιδέχεται ἐξαίρεσιν.

Ἐκ πάντων τούτων σαφῶς ἐξάγεται ὅτι ἀσφαλὲς κριτήριον, δι' οὗ θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτιμηθῇ αἱρετικός τις ἂν δέον νὰ γίνῃ δεκτὸς εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας προσερχόμενος, διὰ βαπτίσματος ἢ διὰ λιβέλλου καὶ Ἁγίου Μύρου ἢ διὰ λιβέλου μόνου, δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ ὑπὸ τῶν τριῶν ὅρων συναπαρτιζόμενον. Ἄλλως εἰπεῖν ἵνα κρίνωμεν ἂν ὁ τῇ Ἐκκλησίᾳ βουλόμενος προσελθεῖν αἱρετικὸς δέον νὰ γίνῃ δεκτὸς διὰ βαπτίσματος ἢ ἄνευ αὐτοῦ, δέον νὰ ἐξετάσωμεν 1ον) ἂν ἡ αἵρεσις τοῦ προσερχομένου ἀναφέρει τὸ βάπτισμα εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα, 2ον) ἂν ἡ αἵρεσις τοῦ προσερχομένου προσβάλλει θεμελιώδη τοῦ Χριστιανισμοῦ δόγματα καὶ 3ον) ἂν ὁ τελέσας τὸ βάπτισμα Ἱερεὺς ἀνάγει διαδοχικῶς τὴν ἱερατικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν εἰς τοὺς Ἀποστόλους.

η΄.) Ἐφαρμογὴ τοῦ γνώμονος τούτου ἐπὶ τῶν νεωτέρων αἱρετικῶν Καθολικῶν, Ἀγγλικανῶν, Διαμαρτυρομένων.

Α΄.) Περὶ Καθολικῶν. Οὗτοι ἐκπληροῦσι καὶ τοὺς τρεῖς ἀπαιτουμένους ὅρους διὰ τὸ ἔγκυρον τοῦ βαπτίσματος αὐτῶν. Οἱ Καθολικοί, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ὁμολογιῶν αὐτῶν, ἔχουσι διαδοχὴν εἰς τὰς χειροτονίας αὐτῶν ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων. (Συμβολικὴ Στρινοπούλου σελὶς 20, Ἀνδρούτσου σελὶς 67 καὶ 328). Οἱ Καθολικοὶ δὲν διαστρέφουσι θεμελιώδη δόγματα τῆς Ἐκκλησίας. Βαπτίζουσιν εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος. (Συμβολικὴ Ἀνδρούτσου σελὶς 274). Ἑπομένως δέον νὰ γίνωνται δεκτοὶ εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἄνευ βαπτίσματος διὰ λιβέλλου καὶ χρίσματος (Κανονικὸν Δίκαιον Ἀρχιμ. Δημητρίου Γεωργιάδου σελὶς 145, Σ. Ράλλη καὶ Ποτλῆ, τόμος Ε΄., σελὶς 430, Νομολογία Θεοτοκᾶ, σελὶς 371).

Β΄.) Περὶ Διαμαρτυρομένων. Οἱ Διαμαρτυρόμενοι βαπτίζουσιν εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Δὲν προσβάλλουσι θεμελιώδη δόγματα τοῦ Χριστιανισμοῦ. (Ἀνδρούτσου Συμβολικὴ σελὶς 274). Τὸν τρίτον ὅμως ὅρον πάντη ἀθετοῦσιν. Οἱ Διαμαρτυρόμενοι νόμιμον διαδοχὴν ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων δὲν ἔχουσι. (Συμβολικὴ Στρινοπούλου σελὶς 27, Συμβολικὴ Ἀνδρούτσου σελὶς 90—91) καὶ δὴ καὶ ἀπορρίπτουσι τὴν εἰδικὴν ἱερωσύνην. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον αἱ χειροτονίαι αὐτῶν δὲν ἀναγνωρίζονται. (Συμβολικὴ Στρινοπούλου 29—30, Συμβολικὴ Ἀνδρούτσου 329—332, Μακαρίου περὶ Μυστηρίων σελὶς 304). Ἐφ' ὅσον δὲ οἱ Διαμαρτυρόμενοι δὲν ἔχουσιν ἱερωσύνην πάντα τὰ Μυστήρια αὐτῶν ἀπορρίπτονται, ἑπομένως καὶ τὸ βάπτισμα αὐτῶν. Εἰς τοὺς ἰσχυριζομένους ὅτι δέον νὰ γίνῃ ἐξαίρεσις εἰς τὸ βάπτισμα τῶν Διαμαρτυρομένων, ἐφ' ὅσον ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία δέχεται τὸ ὑπὸ Λαϊκῶν τελούμενον βάπτισμα, ἀπαντῶμεν παραπέμποντες εἰς τὴν ζ΄. παράγραφον τῆς παρούσης μελέτης, ὅπου ἀνεπτύχθη τὸ ὑπὸ Λαϊκῶν τελούμενον βάπτισμα καὶ ἐν κατακλεῖδι προσθέτομεν ὅτι ὁ ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ Λαϊκός, Ὀρθόδοξος ὤν, τελεῖ τὸ βάπτισμα ὄχι περιφρονῶν τὸ θεοσύστατον Μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης, ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν πρὸς πρόληψιν μεγαλυτέρου κακοῦ, ἐνῷ ὁ Διαμαρτυρόμενος τελεῖ τὸ βάπτισμα περιφρονῶν καὶ ἀπορρίπτων τὸ Μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης, ἑπομένως ἀθετῶν ἐξ ὁλοκλήρου τὸν τρίτον ὅρον. Κατὰ ταῦτα οἱ Διαμαρτυρόμενοι προσερχόμενοι εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, δέον νὰ γίνωνται δεκτοὶ διὰ βαπτίσματος ὡς ἀθετοῦντες τὸν τρίτον ὅρον. Ἡ παράταξις ἑπομέ-

νως παραδειγμάτων ἐκ τῆς Πράξεως τῆς Ἐκκλησίας, Διαμαρτυρομένων δεκτῶν ἄνευ βαπτίσματος, εἶναι παράβασις γενομένη ἐπὶ μειώσει τοῦ κύρους καὶ τῆς φιλοτιμίας τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Βεβαίως γενική τις Οἰκουμενικὴ ἢ Πανορθόδοξος Σύνοδος, θὰ δώσῃ ὁριστικήν τινα λύσιν τοῦ ζητήματος, ἀλλὰ δυσκόλως δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ τοιαύτη τις Σύνοδος θὰ ἐτόλμα νὰ ἄρῃ τὴν διάκρισιν ἀκριβείας καὶ Οἰκονομίας ἐν τῷ βαπτίσματι τῶν αἱρετικῶν καὶ νὰ ἐπιβάλῃ κατόπιν τόσων αἰώνων τὸ ὁμοιόμορφον τῆς ἀποδοχῆς αὐτῶν. Τὴν γνώμην ταύτην περὶ Πανορθοδόξου ἢ Οἰκουμενικῆς Συνόδου διατυποῖ καὶ ὑποδεικνύει ὁ Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων ἐν σελίδι 480 καὶ ἑξῆς. Ἐξ ἀντιθέτου φρονοῦμεν ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ἡ Ἐκκλησία θὰ ἀποκλίνῃ πρὸς τὴν αὐστηρότητα τῆς ἀκριβείας, ἰδίᾳ ἀπέναντι Διαμαρτυρομένων τινῶν, ὧν αἱ περὶ Ἁγίας Τριάδος διδασκαλίαι καὶ αἱ περὶ τύπων πεποιθήσεις εἶναι διὰ τοὺς Ὀρθοδόξους πλέον ἢ ὕποπτοι. Ἰδίᾳ ἐν Ἑλβετίᾳ πληθὺς παστόρων ἀντιτριαδικῶν ἐμφανίζεται καὶ περὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸν τύπον τοῦ βαπτίσματος ἀμελοῦσα. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ οἱ Καθολικοί, οἵτινες κατ' ἀρχὴν παραδέχονται τὸ βάπτισμα τῶν Διαμαρτυρομένων, συνιστῶσι μεγάλην προσοχὴν τοῖς Λατίνοις ἱερεῦσιν ἐν ἐπιστροφῇ Διαμαρτυρομένων (Βλέπε Βέτζερ, Λεξ. Θεολογ. τόμος Ζ΄., σελὶς 418).

Γ΄.) Ἀ γ γ λ ι κ α ν ο ί. Καὶ ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία ἐκπληροῖ τοὺς δύο πρώτους ὅρους ἤτοι καὶ τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐπικαλεῖται κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ Μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος καὶ τὸ θεμελιῶδες δόγμα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας δὲν προσβάλλει. (Συμβολικὴ Ἀνδρούτσου, 90—91). Εἶναι ὅμως ἀνάγκη νὰ ἐξετάσωμεν ἐὰν πληροῖ τὸν τρίτον ὅρον ἤτοι ἂν ἡ Ἱεραρχία αὐτῆς ἔχει νόμιμον ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων καὶ ἀδιάκοπον διαδοχήν.

Τὸ ζήτημα τοῦτο λύει καταφατικῶς ἡ μελέτη τοῦ Προσευχηταρίου τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Ἀμεσώτερον ὅμως τὸ ζήτημα τοῦτο σχετίζεται ἱστορικῶς πρὸς τὸ ἔγκυρον ἢ μὴ τῆς χειροτονίας τοῦ πρώτου μετὰ τὴν μεταρρύθμισιν Ἐπισκόπου τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας Πάρκερ. Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία κηρύσσει ἄκυρον τὴν χειροτονίαν τοῦ Ἐπισκόπου Πάρκερ καὶ διὰ τοῦτο θεωρεῖ τὴν ἱεραρχίαν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἐστερημένην τῆς νομίμου ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων διαδοχῆς. Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ διεξοδικαὶ μελέται ἐγένοντο περὶ τοῦ ζητήματος τούτου τῆς νομίμου ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων διαδοχῆς τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Ἐπὶ αἰῶνας ὁλοκλήρους ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία δὲν εἶχεν ἀποφανθῇ ὁριστικῶς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου διότι πολλοὶ τῶν μελετητῶν κατέληγον εἰς τὴν παραδοχὴν ὅτι ἡ χειροτονία

τοῦ πρώτου Ἐπισκόπου, μετὰ τὴν μεταρρύθμισιν, Πάρκερ ἐγένετο ἐν τῷ καπηλείῳ τῆς Σεαψὶτ τῷ καλουμένῳ Νὰγκ Σεὼντ ὑπὸ τοῦ Κόρυ Ἐπισκόπου Ἔρενφερντ ἀναγορεύσαντος αὐτὸν καὶ τοὺς ἄλλους Ἐπισκόπους γονυκλινοῦντας πρὸ αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐπιμελὴς τῶν Ἀρχείων μελέτη, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν συνεχισθεῖσα, ἀπέδειξε τὸ νόμιμον τῆς ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων διαδοχῆς τῆς χειροτονίας τοῦ Πάρκερ καὶ ἀπέρριψεν ὡς μύθευμα τὸ πόρισμα τῶν ἄλλων περὶ τῆς χειροτονίας τοῦ Πάρκερ (Ἀνδρούτσου, Μελέτη περὶ Κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, σελὶς 8), ἡ δὲ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἤδη ἔχει ἐπισήμως ἀποφανθῇ καὶ ἔχει ἀποδεχθῇ ἐγκύρους τὰς χειροτονίας τῶν Ἀγγλικανῶν ἐν ἔτει 1923. Οὕτω ἐκπληρουμένου καὶ τοῦ τρίτου ὅρου ὑπὸ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, οἱ εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν προσερχόμενοι Ἀγγλικανοὶ δέον νὰ γίνωνται δεκτοὶ διὰ λιβέλλου καὶ χρίσματος.

Παρὰ πάντα ταῦτα ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ὁποῖος ἀπήτησεν ὡς ὅρον τῆς εἰσόδου τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν τὸ βάπτισμα, εἰσήγαγε τὸν ληστὴν ἄνευ βαπτίσματος. Καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐπαναλαμβάνει καὶ θὰ ἐπαναλαμβάνῃ ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἐὰν μὴ γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος ἀλλὰ δὲν ἠρνήθη νὰ εἰσαγάγῃ τὰ νήπια τοῦ βρεφοκτόνου Ἡρώδου καὶ τοὺς μάρτυρας τοῦ αἵματος ἄνευ ὕδατος καὶ ἐξ ἀνάγκης τοὺς ἀσθενεῖς ἀλλοίως νὰ βαπτίσῃ. Τὰ ἔκτακτα ταῦτα μέσα εἰς ἐκτάκτους τινας περιστάσεις μετεχειρίσθη καὶ εἴς τινας εἰλικρινῶς μετανοήσαντας αἱρετικούς, οὓς οὕτω εὐχερέστερον ἠνάγκαζεν εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Καὶ εἰς τοῦτο οὐδεὶς δύναται νὰ κατακρίνῃ αὐτήν. Ἡ Ἐκκλησία δὲν διαφωνεῖ πρὸς ἑαυτήν, ὡς νομίζουσί τινες. Ἡ Ἐκκλησία ἀφ' ἑνὸς μὲν παραδεχομένη ἑαυτὴν ὡς μόνην ταμιοῦχον τῆς χάριτος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐν τῇ πράξει μὴ ἀναβαπτίζουσα αἱρετικούς τινας, διότι καὶ ἐκείνων, ὧν ἀναγνωρίζει τὸ βάπτισμα, δὲν παραδέχεται τοῦτο καὶ πραγματικὸν καὶ ὡς μεστὸν περιεχομένου, ἀλλ' ἁπλῶς καὶ τοῦτο εἶναι ἄκυρον, καίπερ κανονικῶς καὶ τυπικῶς ἴσως ὀρθόν, δὲν ἐπαναλαμβάνει, ἀλλ' ἀμέσως πληροῖ τοῦτο τοῦ οἰκείου περιεχομένου ὂν πρότερον κενὸν ἀσκὸν (Οἰκον. 1, 422, 428). Τότε ἡ Ἐκκλησία θὰ παρίστατο διαφωνοῦσα ἂν ἔλεγεν ὅτι τινὲς αἱρετικοὶ ἔχουσι μυστήριον πραγματικὸν καὶ σωτήριον τινὲς δὲ οὐχί. Ἀλλὰ τοῦτο οὐδέποτε ρητῶς οὐδὲ ἐμμέσως ἐν τῇ πράξει παρεδέχθη ποτὲ (Ἀνδρούτσου Δογματικὴ σελὶς 306). Πάντα τὰ τῶν αἱρετικῶν βαπτίσματα «ἀλυσιτελῆ αὐτοῖς» κατὰ τὸν Μέγαν Ἀθανάσιον, πάντα εἶναι κενοὶ τύποι, οὓς ἄλλοτε μὲν ἡ Ἐκκλησία ἐπαναλαμβάνει, ὅ-

ταν μάλιστα οὗτοι εἶναι ὅλως διάφοροι τῶν Ὀρθοδόξων, ἄλλοτε δὲ δὲν ἐπαναλαμβάνει διὰ νὰ παρηγορήσῃ ἐξωτερικοὺς αἱρετικούς τινας καὶ προσελκύσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ μάλιστα ὅταν οὗτοι διετήρησαν πως τὸν ὀρθὸν ἐξωτερικὸν τύπον αὐτῆς. Ἡ Ἐκκλησία ἐπισήμως ὁμιλεῖ περὶ τοῦ τρόπου τῆς παραδοχῆς τῶν αἱρετικῶν, οὐδέποτε δὲ εἶπεν, ὅτι οὗτοι ἔχουσι ἐκτὸς αὐτῆς ὑγιᾶ μυστήρια καὶ δὴ βάπτισμα. Ἡ Οἰκονομία κατὰ ταῦτα γίνεται περί τι δευτερεῦον, τὴν μὴ ἐπανάληψιν τοῦ τύπου, καὶ οὐχὶ περὶ αὐτὸ τὸ μυστήριον, ὡς νομίζουσί τινες (Χρήστου Ἀνδρούτσου, **Δογματικὴ** σελὶς 308). Διότι οἰκονομία εἰς Μυστήρια καὶ Δόγματα καθ' ἡμᾶς δὲν χωρεῖ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ. Τοιαῦται Οἰκονομίαι εἶναι ἀσυγχώρητοι ἁμαρτίαι περὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ αὐτοκτονία τῆς Ἐκκλησίας ἐκτὸς ἐὰν πρεσβεύῃ τις περὶ Ἐκκλησίας ὅ,τι καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι. Ἐν τῷ ζητήματι τοῦ Βαπτίσματος τὸ μὲν φύσει ἄκυρον δύναται ἡ Ἐκκλησία νὰ καταστήσῃ ἔγκυρον καὶ σωτήριον θαυματουργικῶς, ἀναζωογονοῦσα αὐτό, ἀλλὰ τὸ φύσει ἔγκυρον καὶ σωτήριον δὲν δύναται νὰ καταστήσῃ ἄκυρον, διότι ὅστις ἐσώθη διὰ τοῦ βαπτίσματος ὑπὸ τοῦ Κυρίου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καταδικασθῇ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας.

† Ὁ Αἴνου ΓΕΡΜΑΝΟΣ

Η ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΨΑΛΜΩΝ

«Ψάλατε συνετῶς»
(Ψαλ. μστ΄, 8).

Η ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΨΑΛΜΩΝ ἢ Ψαλμοὶ 1) καὶ συνηθέστερον ὁ Ψαλτὴρ ἢ Ψαλτήριον 2) ἦτο εἰς πολλὴν ἐξ ἀρχῆς χρῆσιν καὶ ἐν τῇ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ 3). Τὰ ἱερὰ ᾄσματα τοῦ ψαλτηρίου ἦσαν τοσοῦτο ποθητὰ εἰς τοὺς πρώτους Χριστιανοὺς ὥστε ἐψάλλοντο παρ᾽ αὐτῶν καὶ εἰς τὰς κοινὰς συνάξεις καὶ εἰς τὰς εὐσήμους ἑορτὰς καὶ εἰς τὰς πενθίμους ἡμέρας καὶ εἰς τὰς ἀσχολίας τὰς καθημερινάς. «Τὰ λόγια τῶν ψαλμῶν, λέγει ὁ Μ. Βασίλειος, καὶ κατ᾽ οἶκον μελῳδοῦσι καὶ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς προφέρουσι» 4).

Συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς τῆς βίβλου τῶν ψαλμῶν, ἡ ὁποία καὶ «φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας» ὑπὸ τοῦ ὡς ἄνω πατρὸς καλεῖται, εἶναι ὁ προφήτης καὶ βασιλεὺς Δαυΐδ, ὁ ὁποῖος πρῶτος συνέταξε ψαλμοὺς καὶ καθώρισε τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ Λευῖται ὤφειλον ἐν τῇ κοινῇ λατρείᾳ νὰ ψάλλωσι τὰ θεῖα τοῦ ψαλτῆρος μελῳδήματα, συνοδευόμενα ὑπὸ μουσικῶν ὀργάνων 5). Διὰ τοῦτο καὶ ἡ συλλογὴ τοῦ ψαλτῆρος, ἡ ἐξ 150

---

1) Ψαλμὸς λέγεται ἡ τοῦ ψαλτηρίου ὀργάνου μουσουργία (Γρηγ. Νύσ. β΄, 3).

2) Τὸ ψαλτήριον ἦτο ἔγχορδον μουσικὸν ὄργανον. Παρ᾽ Ἑβραίοις δύο ἦσαν τὰ κυριώτερα ὄργανα· ἡ κιννύρα καὶ ἡ νάβλα ἢ ψαλτήριον.

3) Τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαυΐδ ᾖδεν ἡ νομικὴ Ἐκκλησία χιλιάδα ὅλην ἐτῶν, πρὶν ἢ παραλάβῃ αὐτοὺς ἡ Ἐκκλησία τῆς χάριτος. (Πρβλ. β΄ παράλ., κθ΄, 27—35, λε΄, 15. Ἔσδρ. γ΄, 10).

4) Ὁμλι. εἰς ψαλμ. α΄ πρβλ. καὶ Χρυσ. Ἑρμην. εἰς Ἡσ. κε΄ γ΄. Τόμ. ιγ΄, σ. 190 ἔνθα λέγει ὅτι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰς πᾶσαν προσευχὴν καὶ εἰς πᾶσαν περίστασιν, καὶ πρῶτος καὶ μέσος καὶ τελευταῖος, ὁ Δαυΐδ ἀνακηρύσσεται. — Τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος καὶ ὁ ἱ. Ἀμβρόσιος (πρβλ. Νύσ. περὶ ἐπιγρ. ψαλμ. βιβλ. α΄ κεφ. γ΄.).

5) Ὁ Μ. Ἀθανάσιος λέγει ὅτι ὁ Δαυΐδ πρῶτος διέταξε καὶ ὥρισε καὶ τὸν τόπον τῶν ψαλμῳδῶν, καὶ τοὺς μὲν ἐκ δεξιῶν τοὺς δὲ ἐξ ἀριστερῶν ἱστάναι καὶ τὴν τάξιν τῆς μελῳδίας καὶ τὸν καιρὸν τὸν πρωϊνὸν καὶ τὸν ἑσπερινὸν (πρβλ. Σύν. τῆς Θ. Γραφῆς Τόμ. β΄. σ. 86, καὶ Σειρὰχ μζ΄, 9 καὶ β΄ Παραλ. η΄, 14). — Τὴν εἰς δύο διαίρεσιν τῶν Χορῶν, καθ᾽ ἣν ἐψάλλετο ἐκ διαδο-

ψαλμῶν ἀποτελουμένη καὶ εἰς εἴκοσι καθίσματα διῃρημένη, καλεῖται «ψαλτήριον τοῦ Δαυΐδ», καίτοι πάντες οἱ ψαλμοὶ δὲν ἀποδίδονται εἰς αὐτόν, καθόσον ἱκανοὶ ἐκ τούτων ἀνήκουσι προφανῶς εἰς μεταγενεστέρους χρόνους· ἄλλοι δὲ ψαλμοὶ εἶναι ἔργα ἄλλων, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ ἐπιγραφαὶ αὐτῶν» 6).

Τὸ θεόπνευστον τοῦτο βιβλίον τὸ ὁποῖον εἶναι κοινὸν καὶ «πάντες ἐπὶ στόματος φέρουσι», κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα, ὁμοιάζει πρὸς εὐανθῆ λειμῶνα, ἐκ τοῦ ὁποίου πᾶς πιστὸς ἀποκόπτει τὸ ἄνθος ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπιποθεῖ.

Ἐὰν ἑκάστη βίβλος «τὸ ἴδιον ἐπάγγελμα διακονῇ καὶ παραγγέλλῃ», ὅπως λ.χ. τὸ βιβλίον τοῦ Μωϋσέως πραγματεύεται τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου καὶ τὸ βιβλίον τῶν προφητῶν προλέγει τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἐν τῷ κόσμῳ πορείαν τῶν διαφόρων ἐθνῶν κ.τ.λ., ἡ βίβλος τῶν ψαλμῶν ὡς πολύοσμον ἀνθολόγιον, περιλαμβάνει τὸ ἐκ πάντων ὠφέλιμον 7) καὶ εἶναι τρόπον τινὰ βιβλίον περιεκτικὸν πάσης τῆς ἱερᾶς Γραφῆς. «Τί ἐκ τοῦ βιβλίου τούτου δὲν δύνασαι νὰ μάθῃς : λέγει ὁ Μ. Βασίλειος· τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς ἀνδρείας, ἢ τὸ ἀκριβὲς τῆς δικαιοσύνης ἢ τὸ σεμνὸν τῆς σωφροσύνης ἢ τὸ τέλειον τῆς φρονήσεως ἢ ὅ,τι ἄλλο ζητεῖς ἀγαθόν; Εἰς αὐτὸ ὑπάρχει ἡ ἀπειλὴ τῆς κρίσεως, ἡ ἐλπὶς τῆς ἀναστάσεως, ὁ φόβος τῆς κολάσεως, αἱ ἐπαγγελίαι τῆς δόξης, αἱ ἀποκαλύψεις τῶν μυστηρίων» 8). Εἶναι ὄντως ἀνεξάντλητος ὁ πλοῦτος τοῦ περιεχομένου τοῦ ψαλτηρίου, τοῦ ὁποίου οἱ ψαλμοὶ ποῦ μὲν διεγείρουσι καὶ ἐνισχύουσι τὴν πεσοῦσαν ψυχήν, ποῦ δὲ ἐπαναπαύουσι τὴν τεταραγμένην καρδίαν, ἀλλὰ καὶ ἐνθαρρύνουσιν ἀλλαχοῦ καὶ παρορμῶσι τὸν ὅλον ἄνθρωπον πρὸς τὰ ὡραῖα καὶ ὑψηλά 9).

Τὸ ὕψος τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἐκφράσεων, ἡ θεία ὑμνολογία τοῦ ὑ-

χῆς ἡ Δαυϊδικὴ μελῳδία, ἀνενέωσεν ἐν Ἀντιοχείᾳ ὁ Φλαβιανὸς καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Ταρσοῦ Διόδωρος (βλ. Εὐσ. Ἐκκλ. Ἱστορ. ζ΄ 30 καὶ Μ. Βασιλ. Ἐπιστ. 63). (Πλείονα βλ. Γ. Παπαδοπούλου Συμβ. ἱστορ. Ἐκκλ. Μουσ. σ. 65 ἐν ὑποσημ.).

6) (Πρβλ. Β. Ἀνθ. Ἐγχ. Εἰσ. εἰς ἁγ. Γρ. τ. α΄. σελ. 122—123).

7) (Πρβλ. Θεοδωρ. Προθεωρ. εἰς ψαλμ. Γρηγ. Νύσ. Ἐπιστ. πρὸς Μαρκελλῖνον τόμ. α΄. σ. 960).

8) (Πρβλ. Μ. Βασιλ. Ὁμιλ. εἰς ψαλμ. α΄.).

9) Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Γεννάδιος οὐδένα ἐχειροτόνει, ἐὰν δὲν ἐγνώριζεν ἀπὸ στήθους τὸ ψαλτήριον (πρβλ. καὶ Καν β΄. τῆς Ζ΄. Οἰκουμενικῆς Συνόδου).

περτάτου Ὄντος, ἡ ὑψηλὴ διδασκαλία τῆς ἠθικῆς, ἡ προφητικὴ μεγαλοφωνία ἐκείνων τὰ ὁποῖα θὰ ἐκπληρωθῶσι, πάντα ταῦτα ἀποτελοῦσι τοιοῦτον πλοῦτον καὶ τοιαύτην ποικιλίαν, ἡ ὁποία εἰς οὐδὲν ἄλλο βιβλίον, δυνατὸν εἰπεῖν, καταφαίνεται 10).

Τὸ ψαλτήριον περιέχει ψαλμοὺς ἱστορικούς, διδακτικοὺς καὶ προφητικούς.

Καὶ οἱ μὲν ἱστορικοὶ ψαλμοὶ περιγράφουσι τὰ ἐξαίσια ἔργα τῆς παντοδυνάμου δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων, ὡς καὶ τὴν δικαίαν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ τὸν ἀγνώμονα τοῦτον λαὸν καὶ δυσσεβῆ καὶ παρήκοον, ὁ ὁποῖος ἐλησμόνησε τὰς εὐεργεσίας αὐτοῦ καὶ τὰ θαυμαστὰ αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα ἔδειξεν εἰς αὐτοὺς (πρβλ. ψαλμ. 77, 80, 82, 94, 104, 105, 106, 113, 134, 135, 136).

Οἱ δὲ διδακτικοί, διαιροῦνται ἄλλοι μὲν εἰς παραινετικοὺς καὶ προτρεπτικούς, ὅπως εἶναι οἱ ψαλμοὶ (132, 80, 65, 66 καὶ ἄλλοι), οἱ ὁποῖοι διεγείρουσιν εἰς αἶνον καὶ δοξολογίαν τοῦ Παναγάθου καὶ Παντοκράτορος Θεοῦ, ἄλλοι δὲ εἰς εὐχετηρίους, ὅπως εἶναι οἱ ψαλμοὶ (16, 24, 30, 37, 50 καὶ πολλοὶ ἄλλοι), διὰ τῶν ὁποίων κατευθύνεται ἡ θερμὴ προσευχὴ πρὸς τὸν οὐράνιον Πατέρα, καὶ ἄλλοι εἰς ψαλμοὺς οἱ ὁποῖοι περιγράφουσι τὸ κατάντημα τῶν ἀσεβῶν καὶ πονηρῶν ἀφ' ἑνός, καὶ τὴν ἀμοιβὴν τῶν δικαίων καὶ ἐναρέτων ἀφ' ἑτέρου, ὅπως εἶναι οἱ ψαλμοὶ (13, 14, 1, 35, 45, 48, 51, 52, 57, 72, 81, 108, 111, 127 κ.ἄλ.) 10).

Προφητικοὶ δὲ ψαλμοὶ 12), οἱ προλέγοντες τὰ μέλλοντα, εἶναι· ὁ (2, 8, 15, 16, 19, 20, 21. 44, 49, 67, 78, 88, 106, 109, 117, 131, κ. ἄλ.), εἰς τοὺς ὁποίους ἐκτίθενται ἐμφαντικῶς τὰ κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, τὴν δωροφορίαν, τὴν φυγὴν εἰς Αἴγυπτον, τὰ τῆς Συναγωγῆς, τῆς προδοσίας, τῶν παθῶν καὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῆς ἐναντίον πάντων καὶ ὑπὲρ πάντων νίκης καὶ βασιλείας.

---

10) Τούτου ἕνεκα οἱ εὐσεβεῖς γονεῖς τὰ ἑαυτῶν τέκνα παιδιόθεν κατήρτιζον εἰς τὰ νοήματα τῆς βίβλου τῶν ψαλμῶν. Βλέπε καὶ Πρωταγένην ἐν τῇ Θεόδωρ. Ἐκκλησ. δ΄, 15.

11) «Πᾶσα τῆς ψαλμῳδίας ἡ βίβλος, λέγει ὁ Νύσσης Γρηγόριος, γέμει τῶν τε τῆς ἀρετῆς ἐπαίνων καὶ τῆς κατηγορίας τῶν ἐν κακίᾳ ζώντων» (περὶ ἐπιγρ. α΄, 4).

12) Ἡ προφητεία διαφέρει τῆς ἱστορίας κατὰ τοῦτο· ἡ μὲν ἱστορία διδάσκει σαφῶς καὶ καθαρῶς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐγένοντο· ἐνῷ ἡ προφητεία διδάσκει τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσι, πλὴν συνεσκιασμένα καὶ αἰνιγματωδῶς (πρβλ. καὶ Φωτ. Ἐπιστ. ξζ΄).

Καὶ τὰς μὲν περὶ τοῦ Σωτῆρος προφητείας, ὁ ἀναγνώστης διεξέρχεται μετὰ θαυμασμοῦ καὶ εὐλαβείας, τοὺς δὲ ἄλλους ψαλμοὺς δέχεται ὡς λόγους ἰδίους, τοὺς ὁποίους καὶ ἐφαρμόζει διὰ τοῦτο εἰς ἑαυτόν, καὶ αἰσθάνεται τοιουτοτρόπως βαθύτατον πόνον εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· «κατανύττεται, ὡς λέγει ὁ Μ. Ἀθανάσιος, καὶ πρὸς τὰ ρήματα τῶν ᾠδῶν συνδιατίθεται» 13).

Εἰς τοὺς ψαλμοὺς αὐτοῦ ὁ Δαυῒδ ἐκθέτει τὰς διαφόρους μεταβολὰς καὶ περιπετείας, τὰς ὁποίας ὑπέστη καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ 14), ἄλλοτε μὲν διατρέχων τὴν θείαν ὁδόν, ἄλλοτε δὲ βραχὺ ραθυμῶν καὶ «προσπταίων εἰς αὐτήν», κατὰ τὸν Ὠριγένην 15), διὰ τοῦτο καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἀναλόγως διατίθεται καὶ ἀναλόγως οὗτος ἐκφράζεται ἐνώπιον τοῦ ἀγαθοῦ καὶ δικαίου Θεοῦ, νῦν μὲν θρηνῳδῶν, νῦν δὲ χαρμοσύνως.

Περιστάσεις ἀντίξοοι καὶ ἀνάγκαι τοῦ βίου ποικίλαι καὶ ἀκαταστασίαι καὶ πόλεμοι, ἀλλὰ καὶ φοβερὰ παραπτώματα καὶ παντοῖα ἄλλα δεινά, περιεκύκλωσαν πολλάκις καὶ συνέθλιψαν τὴν καρδίαν τοῦ προφητάνακτος. Ἐν τῷ πελάγει τούτῳ τῶν συμφορῶν καὶ τῆς ψυχικῆς ἀθυμίας εὑρισκόμενος, μόνην σωστικὴν ἄγκυραν εἶχε τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεόν. Τὸν δεινὸν σάλον τῆς καρδίας αὐτοῦ καὶ τὸν τάραχον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, μόνη ἡ ἀκτὶς τῆς θείας παρηγορίας κατηύναζε καὶ κατεκοίμιζεν. «Ἐλέησόν με, ἔλεγε, Κύριε, ὅτι θλίβομαι· ἡ καρδία μου ἐταράχθη ἐντός μου· ἐξετινάχθην ὡσὰν ἀκρίδες. Ἐκακώθην καὶ ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα. Αἱ ἡμέραι μου ἐξέλιπον ὡσὰν καπνός... Ἀπὸ τὴν φωνὴν τοῦ στεναγμοῦ μου, ἐκολλήθη τὸ ὀστοῦν μου εἰς τὴν σάρκα μου... Σὺ εἶσαι ἡ καταφυγή μου εἰς τὴν θλῖψιν ἡ ὁποία μὲ κυριεύει· σὺ εἶσαι ἡ χαρά μου. Λύτρωσαί με, Κύριε, ἀπὸ τὰ κακὰ τὰ ὁποῖα μὲ περιεκύκλωσαν...» Ὅταν δὲ παρήρχοντο τὰ δεινὰ καὶ οἱ ἐκ τῶν πολεμίων κίνδυνοι, καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἦτο πλέον γαληνιῶσα καὶ θυμηδίας ἔμπλεος ἐδοξολόγει τότε ὁ θεόληπτος προφήτης καὶ ηὐχαρίστει τὸν Θεὸν ἐν χαρᾷ καὶ ἀγαλλιάσει, λέγων «ἀνοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης, διὰ νὰ εἰσέλθω εἰς αὐτὰς καὶ ἐξομολογηθῶ πρὸς τὸν Κύριον. Σὺ εἶσαι ὁ Θεός μου καὶ ὑψώσω σε. Σὺ ἤκουσες τὴν δέησίν μου καὶ μὲ ἔσωσες. Σὺ μετέτρεψες τὰ δάκρυά μου εἰς χαράν. Σὺ

13) (Πρβλ. Ἐπιστ. πρὸς Μαρκ. τ. α΄. σ. 960 ἔνθα ὁ ἱ. πατὴρ λέγει ὅτι εἰς τὸ βιβλίον τῶν ψαλμῶν βλέπει τις ὡς εἰς κάτοπτρον ἑαυτόν, καὶ μετασχηματίζεται συμφώνως πρὸς τοὺς κειμένους εἰς αὐτὰ θεογράφους τύπους).

14) Ὁ Ἱ. Ἀμβρόσιος λέγει ὅτι ὁ Δαυῒδ διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ παραδείγματος χειραγωγεῖ καὶ σώζει τὸν ψάλλοντα (πρβλ. Fraefat in Psalm.)

15) Εἰς Σειράχ, Κορδερίου τ. γ΄ σ. 373).

ἔσχισες τὸν σάκκον μου καὶ μὲ ἐνέδυσες εὐφροσύνην...».

Εἰς τὸ βιβλίον τῶν ψαλμῶν περιγράφεται θαυμασίως καὶ διαζωγραφίζεται ἐντέχνως καὶ ἀκριβῶς πᾶσα κίνησις καὶ πᾶσα κατάστασις τῆς ψυχῆς 16). Πρόχειρος δὲ παρίσταται εἰς αὐτὸ καὶ ἡ θεραπεία τοῦ κακοῦ, καὶ τὸ στήριγμα τοῦ ἀγαθοῦ. «Δὲν ὑπάρχει, λέγει τις ἑρμηνευτὴς τῶν ψαλμῶν 17), οὐδεμία πρᾶξις ἀνθρώπινος, οὔτε λόγος, οὔτε πάθος, οὔτε διανόημα, τοῦ ὁποίου τὴν ἰατρείαν νὰ μὴ δύναταί τις νὰ εὕρῃ εἰς τὸν ψαλτῆρα».

Ἐκυλίσθης, Χριστιανέ, εἰς τὸν βόρβορον τῆς κακίας καὶ ἀσελγείας ; ψάλε τὸν (ν΄.) πεντηκοστὸν τῆς μετανοίας ψαλμόν, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκχύνεται ἐντὸς τῆς ψυχῆς σου τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ χάρις τοῦ Παναγοίυ Πνεύματος πληροῖ τὴν καρδίαν σου θείας εὐφροσύνης. Βλέπεις τὸν ἑαυτόν σου νὰ τὸν ὁδηγῇ ἡ θεία χάρις καὶ νὰ τὸν διευθύνῃ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς ἡ δεξιὰ τοῦ Ὑψίστου ; ψάλε ἐν χαρᾷ τὸν (κβ΄) εἰκοστὸν δεύτερον ψαλμόν. Βλέπεις πάλιν τὸν ἐγωϊσμὸν καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν νὰ ἐπιπλέουν, νὰ πλεονάζῃ δὲ ἡ κακία, καὶ νὰ βασιλεύῃ ἡ ἁμαρτία; Δράμε ὡς εἰς σωστικὸν καταφύγιον εἰς τοὺς ψαλμοὺς 11. 13, 52 κ.ἄ.λ.

Ὁ Ἰ. Χρυσόστομος λέγει ὅτι οἱ ψαλμοὶ τόσον ἐπιδρῶσιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε καὶ ὁ ἀσελγὴς καὶ ὁ πλήρης μυρίων παθῶν ὅταν ψάλλῃ τούτους καταπραΰνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἀγριότητα τῶν παθῶν ἀπαλλάττεται «κατακυλούμενος δὲ ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, κουφίζει τὸν λογισμόν, πτεροῖ τὴν διάνοιαν, καὶ μετάρσιον ἐργάζεται τὴν ψυχήν» 18).

Ἀλλ' ἔχουσιν οἱ δαυϊδικοὶ ψαλμοὶ καὶ τοῦτο τὸ ἐξαιρετικόν· ὅτι διδάσκουσι καὶ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον ὀφείλει τις, νὰ πράττῃ τὸ καλόν, καὶ ν' ἀποφεύγῃ τὸ κακόν. Τὸ μετανοεῖν ἐπὶ παραδείγματι εἶναι παράγγελμα· μετάνοια δὲ σημαίνει νὰ παύσῃ πλέον τις νὰ ἁμαρτάνῃ. Εἰς τὸ βιβλίον δ' ὅμως τῶν ψαλμῶν διατυποῦται καὶ πῶς πρέπει νὰ μετανοῇ τις καὶ τί κατὰ τὴν μετάνοιαν πρέπει νὰ λέγῃ. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῇ, λέγει ὅτι ἡ θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμήν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει 19). Ἀλλ' εἰς τοὺς ψαλμοὺς εἶναι γεγραμμένον καὶ πῶς πρέπει νὰ

16) Ὁ Μ. Ἀθανάσιος, λέγει ὅτι οἱ ψαλμοὶ περιέχουσιν ὅλον τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅλας τὰς διαθέσεις τῆς ψυχῆς καὶ τὰ κινήματα τῶν λογισμῶν (πρβλ. ἐπιστ. πρὸς Μαρκελ. ἔν. ἀν.).

17) Ζυγαβ. εἰς προοίμ. ἑρμην. ψαλμ.

18) (Προβλ. Ὁμιλ. εἰς ψαλ., 134. Τόμ. ε΄., σ. 384).

19) Ρωμ. ε΄, 4.

ὑπομένομεν τὰς θλίψεις καὶ πῶς ἕκαστος δοκιμάζεται, καὶ ποῖοι εἶναι οἱ λόγοι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐλπίζουσιν ἐπὶ τὸν Κύριον 20). Ὀρθῶς ἄρα λέγει ὁ Μ. Βασίλειος ὅτι «πάντα ὥσπερ ἐν μεγάλῳ τινὶ καὶ κοινῷ ταμείῳ τῷ βιβλίῳ τῶν ψαλμῶν τεθησαύρισται» 21).

Εἰς τὸ ψαλτήριον ἕκαστος εὑρίσκει τὸ πρόσφορον καὶ κατάλληλον· διότι καὶ τὰ παλαιὰ τραύματα τῶν ψυχῶν τοῦτο θεραπεύει, καὶ τὰ νεωστὶ γενόμενα ταχέως ἐπανορθοῖ, καὶ τὸ πάσχον μέρος περιποιεῖται, καὶ τὸ ὑγιὲς διαφυλάττει, καὶ ἐκβάλλει γενικῶς τὰ πάθη τὰ ὁποῖα πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ἐν τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων ἐνθρονίζονται εἰς τὰς ψυχὰς καὶ κυριαρχοῦσι καὶ βασιλεύουσιν. Ἐντεῦθεν καὶ παραγγέλλει ὁ Ἰ. Χρυσόστομος πυκνὴν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ψαλμῶν, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἐννοῇ τις ἀκριβῶς τὸ νόημα αὐτῶν 22)· συνιστᾷ δὲ εἰς τοὺς γονεῖς νὰ διδάσκωσι τὰ τέκνα των τὰ ᾄσματα τοῦ ψαλτηρίου, καὶ νὰ ψάλλωσιν αὐτὰ ἐν παντὶ καὶ πάντοτε, ὄχι μόνον κατὰ τὴν ὥραν τῶν ἐργοχείρων, ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς τραπέζης, καὶ ἐν τῇ τραπέζῃ, καὶ μετὰ τὴν τράπεζαν· διότι ὅπου, λέγει, ᾄσματα πορνικά, ἐκεῖ ἐπισωρεύονται καὶ οἱ δαίμονες, ἐνῷ ὅπου ᾄδονται ᾄσματα πνευματικά, ἐκεῖ «ὑφίσταται ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις καὶ ἁγιάζει καὶ τὸ στόμα καὶ τὴν ψυχήν» 23).

Ἡ ὁσία Μακρίνη, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Μ. Βασιλείου πριντοῦ φθάσῃ εἰς τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῆς, ἐγνώριζεν ὅλους τοὺς ψαλμοὺς καὶ ἔψαλλεν ἐξ αὐτῶν τὸν κατάλληλον τῇ περιστάσει. Οὕτω καὶ ὅταν ἀνεχώρει ἐκ τῆς τραπέζης καὶ ὅταν μετέβαινεν ἵνα κατακλιθῇ καὶ ὅταν ἀνίστατο εἰς προσευχάς, πανταχοῦ καὶ πάντοτε ὡς σύντροφον ἀχώριστον καὶ ἀγαθὴν συνοδὸν εἶχε τὴν ψαλμῳδίαν 24).

Εἰς τὸ ψαλτήριον δέον νὰ ἐντρυφᾷ πάντοτε ὁ Χριστιανός, ὁ ὁποῖος

---

20) «Εὐλογεῖν παρακελευόμεθα τὸν Κύριον, καὶ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ, ἀλλ' ἐν τοῖς ψαλμοῖς τυπούμεθα πῶς τε αἰνεῖν δεῖ τὸν Θεόν, καὶ τίνα ρήματα λέγοντες ἐξομολογούμεθα πρεπόντως» (πρβλ. Μ. Ἀθαν. Ἐπιστ. πρὸς Μαρκελ. ἔν. ἀν. 6λ. καὶ Ι. Θεοδώρ. εἰς ψαλ. 103).

21) (Πρβλ. Ὁμιλ. α´ εἰς ψαλμ.).

22) «Ἁγιάζεται γὰρ ἴεμε, καὶ διὰ ρημάτων ἡ γλῶττα...». (Ὁμιλ. εἰς ψαλ. 41, τ.ε.σ. 132.

23) (Πρβλ. καὶ Κλήμ. Ἀλεξανδρ. ἐν Στρωμ. 6ιβλ. 6 καὶ 7 καὶ ἐν Παιδαγ. 6ιβλ. 6´. κεφ. 4).

24) Πρβλ. Γρηγ. Νύσ. ἐν 6ίῳ Μακρίνης. Βλ. καὶ Ἰ. Χρυσ. ὅστις θαυμάζει διότι πολλοὶ ἀγράμματοι ὄντως ὅλον τὸν Δαυῒδ ἀπεστήθιζον. Τόμ. ιγ´. σελ. 190.

δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ ὅτι εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν μυθιστορημάτων καὶ τῶν βιβλίων τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τῆς ἀθεΐας, ἔγκειται ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Διὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος συμβουλεύει καὶ συνιστᾷ εἰς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Τιμόθεον, νὰ προσέχῃ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ νὰ μελετᾷ πάντοτε τὰ ἱερὰ γράμματα «τὰ δυνάμενα σοφίσαι εἰς σωτηρίαν» 25).

Εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Ἁγ. Γραφῶν τὰς ὁποίας ἐλάλησεν αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον 26), εὑρίσκεται τὸ φάρμακον παντὸς πάθους καὶ πάσης κακίας καὶ ἀνομίας. Εἰς τὰ ἅγια βιβλία εὑρίσκεται ἡ παράκλησις καὶ ἡ παρηγορία εἰς πᾶσαν θλῖψιν καὶ ταραχὴν καὶ ταλαιπωρίαν, καὶ ἡ εἰρήνη τῆς ψυχῆς 27). Τὰ βιβλία ταῦτα εἶναι τὸ ἐργαστήριον τῶν ψυχῶν καὶ ἡ ἀποθήκη τῶν πνευματικῶν βοτάνων.

Ὁ ἅγιος Ἐφραὶμ ὁ Σύρος λέγει ὅτι, ὅπως ἡ σάλπιγξ ἠχεῖ ἐν καιρῷ πολέμου καὶ διεγείρει τὴν προθυμίαν τῶν γενναίων ἀγωνιστῶν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, τοιουτοτρόπως καὶ τὰ ἱερὰ βιβλία διεγείρουσι τὴν προθυμίαν εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀνδρίζουσι τὸν πιστὸν ἐναντίον τῶν παθῶν, καὶ διδάσκουσιν αὐτὸν πῶς ν' ἀποφεύγῃ τὰς παγίδας τοῦ διαβόλου «τοῦ πρώτου τούτου καὶ ἐσχάτου λῃστοῦ» 28), καὶ πῶς νὰ κληρονομήσῃ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον.

Ὁ δὲ Ἱ. Αὐγουστῖνος ἀποκαλεῖ τὰ βιβλία τῆς Γραφῆς «θείαν ἐπιστήμην», ἡ ὁποία καθιστᾷ ἡμᾶς μᾶλλον πεπαιδευμένους ἐξ ὅλων τῶν φιλοσόφων καὶ πολιτικῶν καὶ ἠθικολόγων, καὶ μεταβάλλει ἡμᾶς ἀπὸ σαρκικοὺς καὶ ψυχικούς, εἰς πνευματικοὺς καὶ ἁγίους. Ἀλλαχοῦ δὲ ἀποκαλεῖ ταῦτα «κοινὸν διδασκαλίας θησαυρόν», ὁ ὁποῖος ὑποδεικνύει καὶ ὑποβάλλει τὰ χρήσιμα καὶ ὠφέλιμα.

Πᾶς πιστὸς ὀφείλει νὰ ἔχῃ τὴν βίβλον τῶν ψαλμῶν ὡς καθημερινὸν ἐντρύφημα καὶ νὰ ἐρευνᾷ ταύτην καὶ ἀνακρίνῃ 29), καὶ νὰ ψάλλῃ συ-

25) Α΄. Τιμ. δ΄, 13 Β΄. Τιμ. γ΄, 15 πρβλ. καὶ Χρυσ. Λόγ. β΄ εἰς Ἡσ.

26) Πρβλ. Κυρ. Ἱεροσ. Κατήχ. ιστ΄.

27) Πρβλ. Μακκαβ. ιβ΄, 9.

28) Πρβλ. ἱ. Αὐγουστ. εὐχ. κε΄. καὶ ιζ΄.

29) Πρβλ. Ἰωάν. ε΄. 39. Πράξ. ιζ΄, 11. Ὁ Ἱ. Χρυσόστομος ἐν τῇ Ὁμιλ. ιβ΄ εἰς τὴν Γέν. λέγει ὅτι, ἐπειδὴ τὰ γεγραμμένα εἰς τὰς ἁγ. Γραφὰς ἔγραφαν οἱ μακάριοι Προφῆται, κινούμενοι ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου ἔχουσι διὰ τοῦτο πολὺν θησαυρὸν κεκρυμμένον, καὶ πλοῦτον νοημάτων ἄπειρον. Διὸ δέον νὰ μὴ παρατρέχωμεν αὐτὰ ἀλλὰ νὰ ἀγρυπνῶμεν καὶ ἐμμένωμεν εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ ἀληθοῦς νοήματος αὐτῶν (Πρβλ. καὶ Στρωμ. η΄ σ. 676

νετῶς 30) τοῦτο μὲν διότι εἰς τὰς ἁγίας Γραφὰς κρύπτονται οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας, τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας, τῆς ἁγιότητος καὶ δικαιοσύνης, ὡς οἱ πολύτιμοι λίθοι ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης, τοῦτο δὲ διότι διὰ τῆς συνέσεως τῶν ἱερῶν λογίων, ἤτοι διὰ τῆς ἐνδελεχοῦς μελέτης καὶ τῆς κατανοήσεως τοῦ ὑψηλοῦ νοήματος τῶν ψαλμῶν, διατρέφεται καὶ ἀναγεννᾶται οὗτος ἠθικῶς καὶ καθαίρεται.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀπὸ τῶν ψαλμῶν ὠφέλεια εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν, καὶ τοιοῦτος ὁ πλοῦτος τῶν ψαλμικῶν νοημάτων.

Μελέτα λοιπὸν καὶ σὺ Χριστιανέ, τὴν βίβλον τῶν ψαλμῶν καὶ τὰ ἄλλα ἱερὰ βιβλία μετὰ πάσης προθυμίας, ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ ἡ ἀδιάλειπτος αὕτη καὶ συνεχὴς μελέτη τούτων, θὰ φωτίσῃ τὴν διάνοιάν σου, καὶ θὰ ἀποκαθάρῃ τὴν καρδίαν σου, καὶ θὰ κατευθύνῃ τὰ διαβήματά σου εἰς τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν ζωὴν τὴν μακαρίαν καὶ ἀτελεύτητον καὶ θὰ καταστῇς οὕτω «κληρονόμος μὲν Θεοῦ συγκληρονόμος δὲ Χριστοῦ» 31).

† Ὁ Προικοννήσου **ΦΙΛΟΘΕΟΣ**

καὶ Κύριλ. Ἀλέξ. εἰς Ἀμὼς κεφ. α΄. καὶ εἰς Ἰωὴλ κεφ. α΄. καὶ Θεοδωρ. εἰς Δαν. κεφ. θ΄. καὶ Χρυσ. Ὁμ. λϐ΄ εἰς Γεν. καὶ λστ΄ εἰς α΄ Κορ.).

30) Πρβλ. α΄ Κορ. κδ΄, 15. Ἐφεσ. ε΄, 19 ψαλ. λϐ΄, 2. Τὴν σύνεσιν τῶν λόγων τῆς Ἁγ. Γραφῆς ὁ Μ. Βασίλειος παρομοιάζει πρὸς τὴν ποιότητα τῶν φαγητῶν καὶ λέγει ὅτι τὴν προφητικὴν ἐντολὴν «ψάλατε συνετῶς» ἐκπληροῖ ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου ἡ ψυχὴ διακρίνει τὴν δύναμιν ἑκάστου λόγου, ὅπως ἡ γεῦσις διακρίνει τὴν ποιότητα τοῦ φαγητοῦ. (Πρβλ. καὶ Ἰὼβ, ιϐ΄, 11).

31) Πρβλ. Ρωμ. η΄, 17.

ΠΩΣ Ο ΙΕΡΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΑΝΤΙΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΤΗΝ ΤΑΞΙΝ, ΤΗΝ ΑΡΜΟΝΙΑΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΝΟΙΑΝ ΕΙΣ ΤΟ ΣΥΜΠΑΝ

Ο ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ὁ Ναζιανζηνός, ὁ φιλοσοφῶν Θεολόγος, ἐγκωμιάζων εἰς τὸν ἐπιτάφιον τοῦ Μ. Βασιλείου, τὸν μέγαν ἐκεῖνον τῆς Οἰκουμένης φωστῆρα, δύο τινὰ διέκρινεν εἰς τὴν πνευματικὴν ὑπόστασιν τοῦ Οὐρανοφάντορος. Διεπίστωσε τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν σπουδήν. «Σπουδῇ γὰρ εὐφυΐα συνέδραμε, δι' ὧν ἐπιστῆμαι καὶ τέχναι τὸ κράτος ἔχουσι». Τὰ δύο αὐτὰ προσόντα ἐκόσμουν καὶ τὸν ἐγκωμιαστὴν τοῦ Μ. Βασιλείου, πεπροικισμένον ἀναντιρρήτως καὶ μὲ μίαν πτερωτὴν ποιητικὴν φαντασίαν. «Κυανοῦν πτηνὸν» τὸν ἀπεκάλεσεν ὁ διάσημος ἱστορικὸς Γάλλος κληρικὸς **Louis Duchesne**. Τὰ ἴδια προσόντα, μηδ' αὐτῆς τῆς ποιητικῆς φαντασίας — κατωτέρας ἴσως τῆς τοῦ Γρηγορίου — ἐξαιρουμένης, ἐχαρακτήριζον τὸν μέγαν Πατριάρχην τῆς Πόλεως, τὸν «χρυσοῦν τὴν γλῶτταν» Ἰωάννην. 1)

Ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος ποτιζόμενος καὶ μὲ τὰ νάματα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς σοφίας, ἐνίσχυε περισσότερον τὴν ἐσωτερικὴν ἐκείνην δύναμιν τοῦ πνεύματος τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία ζητεῖ τὸν Δημιουργὸν μέσα εἰς τὰ δημιουργήματά του. Τὰ λόγια τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «τὰ γὰρ ἀόρατα Αὐτοῦ (=τοῦ Θεοῦ) ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης». (Πρὸς Ρωμαίους, α, 20) εἶναι πάντοτε κίνητρον διὰ τὸ πνεῦμα καὶ μάλιστα ἀνδρὸς ὡς ὁ θεῖος Χρυσόστομος. Ἐξετάζει λοιπὸν ὁ Χρυσόστομος τὰ τοῦ πλανήτου μας· στρέφεται πρὸς τὰ ἄστρα, ἐρευνᾷ «τὸν ἰσοστάσιον νυκτῶν καὶ ἡμερῶν δρόμον». Ἀφίνει τὸ σύνολον καὶ κατέρχεται πρὸς τὰ ἐπὶ μέρους· βλέπει μίαν τάξιν, μίαν ἁρμονικὴν ἀκολουθίαν εἰς τοὺς νόμους τῆς φύσεως. Τὴν τάξιν αὐτήν, καὶ τὴν ἐσκεμμένην προγραμματικὴν ἀκολουθίαν διαπιστώνει ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἀνατομίαν καὶ τὴν φυσιολογίαν φυτῶν καὶ ζώων. Προχωρεῖ εἰς τὸ τελειότερον ὄν, τὸν ἄνθρωπον. Αὐτά, λέγει, ἔγιναν ὅλα μόνα των, τυχαίως ; «ἀπὸ ταὐτομάτου ἂν γένοιτο;» ποῖος εἰ-

1) Εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων κάμνει μίαν περιγραφὴν τῆς φύσεως τόσον ὡραίαν καὶ ποιητικήν, ὥστε ὁ ἴδιος ᾐσθάνθη ὅτι οἱ ἀκροαταί του συνεκινήθησαν καὶ λέγει πρὸς αὐτούς : «ἄρα ἐρασταὶ τῆς ἐρημίας γεγόνατε».

πατέ μοι, εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κατευθύνει ὅλα αὐτά ; Εἶναι δυνατὸν χωρὶς καμμίαν δύναμιν ἀνωτέραν ἔξω καὶ ἄνω τῆς φύσεως ἱσταμένην, νὰ ὑπάρχουν ὅλα αὐτὰ καὶ νὰ λειτουργοῦν, νὰ ζοῦν, ὅπως βλέπομεν ὅτι ὑφίστανται καὶ κανονικῶς κινοῦνται ; «Τίς, εἰπέ μοι, ὁ ταῦτα διοικῶν ; εἰ μηδεὶς ἐφεστὼς ἦν, ἀλλ' ἀπὸ ταὐτομάτου πάντα συνειστήκει, τὶς τὴν καμάραν ταύτην τὴν οὕτω μεγάλην, τὸν οὐρανόν, λέγω, περιδινήσας ἐπὶ τῆς γῆς ἔστησεν, ἢ καὶ ἐπὶ ὑδάτων ; Τὶς ὁ τοῖς καιροῖς τοὺς καρποφόρους διδούς ; Τὶς τοσαύτην ἔθετο καὶ ἐν σπέρμασι καὶ φυτοῖς δύναμιν ; Τὸ γὰρ ἀπὸ ταὐτομάτου ἄτακτον πάντως. Τὸ δὲ εὔτακτον μετὰ τέχνης γίνεται». 2) Ἄξια πολλῆς προσοχῆς εἶναι τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου. Ἡ τέχνη, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ, εἶναι οἱ νόμοι τῆς φύσεως, οἱ ὁποῖοι ἁρμονικῶς λειτουργοῦντες καὶ συμφώνως πρὸς τὸ πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον ὥρισεν ὁ θεῖος Δημιουργὸς τοῦ παντός, ἐμφανίζουν πανταχοῦ τὸ ὁμαλὸν καὶ προλαμβάνουν οἱανδήποτε ἐπανάστασιν καὶ ἀναστάτωσιν εἰς τὸ Σύμπαν, ἡ ὁποία θὰ προεκάλει καταστροφάς, ἂν δὲν ὑπῆρχεν εἰς ὅλα ἡ χειραφετοῦσα δεξιὰ τοῦ Θεοῦ. Τὸ αὐτόματον, ἡ τυφλὴ τύχη, ἡ ἄλογος φορά, ποῦ θὰ ὡδήγει ; Αὐτὴ εἶναι ἡ σκέψις τοῦ ἱεροῦ πατρός. Εἰς τὸ ἴδιον συμπέρασμα κατέληγε καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅταν ἐρευνῶν τὴν δημιουργίαν, ἔστω καὶ μὲ τὰ φῶτα τῆς τότε ἐπιστήμης, ἔγραφε τὰ ἑξῆς ὡς ἐπακόλουθον τῆς ἐρεύνης τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ φύσει : «καὶ ἐντεῦθεν ἐντέχνως καταμανθάνοντες τὰ κάλλη τῆς φύσεως, δι' αὐτῶν ὡς διά τινων γραμμάτων, τὴν περὶ πάντα σοφίαν καὶ πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ ἀναγινώσκομεν».

Δὲν κατέληξαν εἰς τὴν ἰδίαν σκέψιν, εἰς τὸ ἴδιον συμπέρασμα νεώτεροι σοφοί, ἐξετάσαντες τὸ Σύμπαν μὲ τὰ νεώτερα μέσα ἐρεύνης, καὶ δὲν ἀνεφώνησαν εἰς τὸ τέλος τῶν ἐρευνῶν των τὸ τοῦ Προφητάνακτος· «οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ» ;

Καὶ εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (ὁμιλία 23), ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἐξετάζων τὸ ἄλυτον πολλῶν ζητημάτων — ἐξ ἀφορμῆς τῆς Ἁγίας Γραφῆς — γενικεύων τὴν σκέψιν του διεισδύει εἰς ἓν εἶδος ἀγνοίας, ὑπὸ τῆς ὁποίας μοιραίως καταλαμβάνεται τὸ πεπερασμένον ὄν, ὁ ἄνθρωπος, ὁσονδήποτε σοφὸς καὶ ἂν εἶναι. 3) Εἰς τοιαύτην ἐσωτερικὴν κατάστασιν εὑρισκόμενος ὁ σοφὸς πατὴρ καταφεύγει εἰς τὴν θείαν Πρόνοιαν τὴν τὰ πάντα σοφῶς διοικοῦσαν. «Κἂν τοῦτο πείσῃς σεαυτόν, ὅτι προ-

2) Ὁμιλία 30ὴ εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῆς πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολῆς.

3) Βλέπε ἐμὴν μελέτην : «Ὁ Ἀναγνωστικισμὸς καὶ ὁ Χέρμπερτ Σπένσερ».

νοίᾳ Θεοῦ τα πάντα διοικεῖται, τὰ μὲν συγχωροῦντος, δι' ὃν οἶδε λόγον, τὰ δὲ ἐνεργοῦντος, ἀπηλλάγης τοῦ ζητεῖν καὶ τῆς λύσεως τὸ κέρδος ἔλαβες».

Καὶ ὁ Γκαῖτε εὑρίσκεται εἰς τὸν Φάουστ του εἰς μίαν τοιαύτην ἐσωτερικὴν ἀπορίαν. Αἰσθάνεται τὴν ἀδυναμίαν τῶν λύσεων διὰ τὰ μεγάλα προβλήματα τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν τὰ ζῶντα ὄντα. Ὡς «πανθεϊστὴς» ὅμως, καθὼς τὸν ἐχαρακτήρισεν ὁ Γάλλος Alfred de Musset, δὲν καταλήγει ἐκεῖ ὅπου κατέληξεν ὁ ὑπεράνθρωπος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ Χρυσόστομος, καταλήγει εἰς σκοτεινὰς καὶ μελαγχολικὰς σκέψεις :

«Ὁ Θεὸς ποὺ κατοικεῖ μέσα στὰ στήθη μου,
ἠμπορεῖ βαθειὰ νὰ διεγείρῃ καὶ νὰ συγκινήσῃ τὴν ἐσωτερικήν μου ὕπαρξιν
αὐτὸς ποὺ βασιλεύει ἐπάνω εἰς ὅλας τὰς δυνάμεις μου,
δὲν ἠμπορεῖ τίποτε πρὸς τὰ ἔξω, πρὸς τὰ ἐκτὸς ἐμοῦ νὰ κινήσῃ,
(νὰ δημιουργήσῃ.
Καὶ ἔτσι ἡ ὕπαρξις μοῦ εἶναι βάρος
ὁ θάνατος ἐπιθυμητὸς καὶ ἡ ζωὴ μισητή».
Und so ist mir das Dasein eine Last,
der Tod ernünscht, das Leben mir verhasst».

Ποῖος ἀπὸ τοὺς δύο φιλοσοφοῦντας μεγάλους ἄνδρας εἶναι εὐτυχής ; Ποῖος μετὰ τὰς σκέψεις καὶ τὰς ἀμφιβολίας εὑρίσκει τὴν λύσιν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν εὐτυχίαν ; Ὁ ἀναγνώστης δὲν θὰ δυσκολευθῇ νὰ ἀπαντήσῃ : «ὁ πεποιθὼς ἐπὶ Κύριον, οὐ μὴ σαλευθῇ».

† Ὁ Μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΥ ΤΣΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΡΧΕΙΟΦΥΛΑΚΟΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ

ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

λ'

«ΤΜΗΜΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΚΑΜΑΡΙΩΤΙΣΣΗΣ». *

3) φ. 15 α—67 β «Ἀκολουθία τοῦ εὐχελαίου». 144)

4) φ. 68 α—81 β «Ἀκολουθία εἰς κοιμηθέντας κοσμικούς».

5) φ. 81 β—83 β «Ἀκολουθία εἰς νήπια».

φ. 84 α λευκὸν κατ' ἀρχὰς συνεπληρώθη ἀκολούθως διὰ τελείως ἀγραμμάτου χειρὸς καὶ διὰ λέξεων ὅλως ἀσχέτων πρὸς τὸν κώδικα.

Ἐν τῷ φ. 84 β δι' ἄλλης γραφῆς ἡ ἀκολουθία τοῦ τρισαγίου παραλλάσσουσα ἐν πολλοῖς τοῦ ἐν χρήσει.

6) 85 α—90 β δι' ἑτέρας γραφῆς : Διάφοραι εὐχαὶ εἰς ἀσθενοῦντας. Τὸ τέλος ἐλλιπές.

7) 91 α—112 β διὰ χειρὸς τοῦ γραφέως : «Ἀκολουθία εἰς μοναχούς».

(124) ΑΡΙΘΜ. 127

Ὀνομασία

«Τριώδια καθημερούσια ψαλλόμενα εἰς τὰς ὥρας»

Ἐποχὴ

ΙΖ'. αἰῶνος (1644)

---

* (Συνέχεια ἐκ τῆς 247ης σελίδος τοῦ ΚΗ' τόμου, ἔτ. 1952)

144) Βλ. παρεμφερῆ χειρόγραφα : Ἁγιοταφ. Μετοχίου Κων)πόλεως ὑπ' ἀριθμ. 8 (182). Ἁγίου Ἀθανασίου Λαύρας ὑπ' ἀριθμ. 105 καὶ 189. Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης ὑπ' ἀριθμ. 713. Βιβλιοθήκης Σινᾶ ὑπ' ἀριθμ. 956, 957, 958, 959, 961 καὶ ἄλλα.

Διαστάσεις

Χάρτ. 0,21Χ0,15. φ. 56.
Δέσιμον ἁπλοῦν ἐκ χάρτου.
Γραφὴ καθαρά. Διατήρησις ἀρίστη.

Περιεχόμενον

Ὁ κῶδιξ περιέχει «τριώδια καθημερούσια ψαλλόμενα εἰς τὰς ὥρας· ἐν τοῖς μακαρισμοῖς· ἐν ὅλῃ τῇ πεντηκοστῇ ἀρχόμενα ἀπὸ τῆς νέας Δευτέρας τοῦ Θωμᾶ· ἕως τῷ Σαββάτῳ, τῆς ἀποδόσεως, τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς».

Ἐν τῷ φ. 56 α διὰ χειρὸς τοῦ γραφέως : «ἡ μὲν χεὶρ ἡ γράψασα τοῦ Πορφυρίου· σαπήσεται φεῦ, καὶ γενήσεται κόνις. Γραφὴ δὲ μενεῖ· χρόνους πολλοὺς ἐνταῦθα· κ' οἱ ἀναγινώσκοντες· εὔχεσθε πάντες:—».

«ζρνβ (=1644) ἰνδ. ιβ ἀχμδ (=1644) Ἰουν. κζ».

«+ Ἐγράφη, ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ βασιλικῇ μονῇ, τῆς ὑπεραγίας Θκοῦ· τῆς ἐν τῇ νήσῳ Χάλκης 145) διὰ χειρὸς τοῦ ταπεινοῦ μ(ητ)ροπολίτου νικαίας Πορφυρίου τοῦ γέροντος. Προτροπῇ καὶ συνεργα(σί)ᾳ τοῦ πανοσιωτάτου προηγουμένου κυρίου γαβριήλου· καὶ δικαίου ὄντος τῆς ἁγί(ας) μονῆς ταύτ(ης) : ἐν ᾗ μο(νῇ) ἐπροσηλώθη· καὶ ἡ ἀκολουθία αὕτη· τοῦ μένειν ἀπαρασάλευτος».

(125) ΑΡΙΘΜ. 123

Ὀνομασία

«Ἀκολουθία καὶ μαρτύρια τοῦ ἁγίου Γεωργίου» 146)

Ἐποχὴ

ΙΕ'. αἰῶνος.

145) Ἐκ τῆς μαρτυρίας ταύτης συνάγεται ὅτι ἦτο ἤδη βασιλικὴ μονὴ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1644.

146) Περὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Βλ. Μαρτύριον. (Χειρόγρ. Παναγίας Χάλκης ὑπ' ἀρ. 59). Μαρτύριον καὶ ἐγκώμιον (Χειρόγρ. Θεολ. Σχολῆς ὑπ' ἀριθμ. 39). Ἐγκώμιον Μαρτύριον (Χειρ. Παναγίας Χάλκης ὑπ' ἀριθμ. 62, φ. 49 β—57 α. (Πατρ. Μὶγν τόμ. 97, στήλ. 1169—1192). Βιὸς (Πατρ. Μὶγν τόμ. 142, στήλ. 300—345 ὑπὸ Γεωργίου τοῦ Κυπρίου) καὶ ὑπὸ Συμ. τοῦ Μεταφραστοῦ (Πατρ. Μὶγν, τόμ. 115, στήλ. 141—162). Ἀκολουθία : κῶδιξ ὑπ' ἀριθμ. 81 Πατριαρχ. Βιβλιοθ. Καΐρου (ἐν Ἐπετηρ. Βυζ. Σπουδῶν ἔτ. Δ'. σ. 190).

Διαστάσεις

Χάρτ. 0,21Χ0,14,5. φ. 65.
Δέσιμον ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει δι' ἑπτὰ φύλλων μεμβράνης.
Γραφὴ καλή.

Περιεχόμενον

Τὸ φ. 6 ἐγράφη δι' ἄλλης χειρὸς καὶ περιέχει ἀναγνώσματα καὶ μετ αὐτὸ ἐλλείπουσι φύλλα:

1) φ. 1 —25 β «Ἀκολουθία ἑσπερινοῦ καὶ ἀγρυπνία τοῦ ἁγίου Γεωργίου».

2) φ. 25 β—29 α «Θαῦμα τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ παραυτοῦ γεγονῶτος εἰς τῶν αἰχμαλωτισθέντων παίδων καὶ δουλεία ὑπαχθέντων ἐν τῇ τῶν Βουλγάρων χώρᾳ καὶ ἐπ' ἐλπίδα διὰ σωθέντων καὶ ἱστορία τῶν τότε ὑπὸ Βουλγάρων καὶ Σκύθων καὶ Οὔγκρων καὶ Μήδων».

3) φ. 29 α—47 α «Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου».

4) φ. 47 α—52 β «Θαῦμα τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου περὶ τῆς κόρης καὶ τοῦ δράκοντος».

5) φ. 52 β—61 β «Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Γεωργίου».

6) φ. 62 α—65 «Θαῦμα γενόμενον ὑπὸ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου περὶ τῆς εἰκόνος». Ἐλλιπές.

Ἐν τῷ φ. 36 διὰ νεωτέρας χειρὸς μονοκονδυλιά :
«Δημήτριος ἱερομόναχος καὶ οἰκονόμος».

(126) ΑΡΙΘΜ. 129

Ὀνομασία

«Βίοι καὶ μαρτύρια ἁγίων μηνὸς Νοεμβρίου» 147)

Ἐποχὴ

ΙΕ'. αἰῶνος.

Διαστάσεις

Χάρτ. 0,21Χ0,15. φ. 275.
Δέσιμον ἐκ μέλανος δέρματος ἐπὶ ξυλίνων πλακῶν.
Διατήρησις καλή.

147) Περιγραφὴ τοῦ κώδικος ἐγένετο καὶ ὑπὸ τοῦ Dr. J. Boyens (ἐνθ. ἀνωτ. σ. 129).

Περιεχόμενον

Ὁ κῶδιξ περιέχει βίους καὶ μαρτύρια ἁγίων, ἀπὸ τῆς 1ης μέχρι τῆς 15ης Νοεμβρίου συμπεριλαμβανομένης.

Ἐν ἀρχῇ τρία φύλλα καὶ ἐν τέλει ἓν φύλλον λευκά.

1) φ. 1 —5 β. «Βίος καὶ πολιτεία καὶ μερικὴ θαυμάτων διήγησις τῶν ἁγίων ἐνδόξων ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ».

2) φ. 5 β—19 α «Μαρτύριον τῶν ἁγίων μαρτύρων Ἀκινδύνου, Ἀφθονίου, Πηγασίου, Ἐλπιδοφόρου καὶ Ἀνεμποδίστου».

3) φ. 19 β—35 β «Ἄθλησις τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων μαρτύρων Ἀκεψιμᾶ, Ἰωσὴφ καὶ Ἀειθαλά».

4) φ. 35 β—66 β «Βίος καὶ πολιτεία καὶ ἀγῶνες τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωαννικίου τοῦ μεγάλου».

5) φ. 66 β—75 α «Μαρτύριον τῶν ἁγίων τοῦ Χ(ριστο)ῦ μαρτύρων Γαλακτίωνος καὶ Ἐπιστήμης».

6) φ. 75 α—81 β «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἁγίοις π(ατ)ρ(ὸ)ς ἡμῶν Παύλου τοῦ ὁμολογητοῦ, Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως».

7) φ. 81 β—87 α «Μαρτύριον τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Ἱέρωνος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἁγίων τῶν ἐν Μελιτινῇ ἀθλησάντων».

8) φ. 87 α—105 β «Βίος καὶ πολιτεία καὶ ἄσκησις τῆς ὁσίας Ματρώνης».

9) φ. 105 β—116 β «Βίος καὶ πολιτεία τῆς ὁσίας καὶ μακαρίας Θεοκτίστης τῆς Λεσβίας».

10) φ. 116 β—122 β «Μαρτύριον τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μάρτυρος τοῦ Χριστο)ῦ Μηνᾶ, τοῦ ἐν τῇ κωτυαείῳ μαρτυρήσαντος».

11) φ. 123 α—161 α «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἁγίοις π(ατ)ρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, τοῦ ἐλεήμονος».

12) φ. 161 α—252 β «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἁγίοις π(ατ)ρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Χρυσοστόμου».

13) φ. 252 β—257 α «Ὑπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Φίλιππον».

14) φ. 257 α—275 β «Μαρτύριον τῶν ἁγίων ἐνδόξων μεγάλων μαρτύρων Γουρία, Σαμωνᾶ καὶ Ἀβίβου καὶ τὸ θαῦμα τῶν ἁγίων ὁμολογητῶν τὸ γεγονὸς εἰς τὴν κόρην».

Ἐν τῷ φ. 275 β δι' ἄλλης χειρὸς ὑπάρχει σημείωσις :

«+ ἔλαβα ταύτην τὴν βίβλον τοῦ νοεμβρίου μηνὸς τὴν μετάφρασιν σὺν τῷ ἐπιλοίπῳ, ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ τῶν χειρῶν διδασκάλου Ἱλαρίωνος 148) τοῦ ἐκ Κρήτης· ἣν καὶ γράψας οἰκείοις χερσὶν ἐξαπέστειλεν ὁ ἡμέτερος (ἐν) ἱερο(μον)άχοις καὶ προηγούμενος τῆς σεβασμίας μονῆς ἡμῶν τοῦ τιμίου Προδρόμου, κὺρ ματθαῖος ὁ δροσᾶς, ἕνεκα ψυχικῆς αὐτοῦ σ(ωτη)ρία)ς, καὶ εἰς μνήμην τὴν διηνεκῆ ἐν ἔτει ζρ̅ιη (1609), ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἰνδικτ. η ἡμέρα ε .

+ ὁ ἐν ἱερο(μον)άχ(οις) ἐλάχιστος πορφύριος, σὺν τῷ γέροντι κυρ ἱερεμία εὑρεθέντος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀναγκαί(ας) χρεί(ας) κατεπηγούσης ἡμᾶς τοῦ μοναστηρίου, περὶ χαρατζί(ου) προβάτων τε καὶ δεκάτων».

(127) ΑΡΙΘΜ. 130

Ὀνομασία

Πατερικόν: «Βίος καὶ πολιτεία ὁσίου πατρὸς ἡμῶν, Ἀνδρέου τοῦ διὰ Χριστὸν σαλοῦ»

---

148) Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τοῦ Ἱλαρίωνος τοῦ κατόπιν Μητροπολίτου Ἡρακλείας, ὅστις κατὰ τὸν χρόνον τῆς γραφῆς τῆς ἐν λόγῳ ἐνθυμήσεως εὑρίσκετο ἐν Κων)πόλει καὶ ἦτο διδάσκαλος. Περὶ τοῦ Ἱλαρίωνος τούτου ἐκτενῶς βλ. ἔργον Μητρ. Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων Γενναδίου : Φώτιος Βιβλιοθήκη 1933 Α΄. σ. 70, καὶ περὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ : αὐτόθι σ. 77, 81, 88, 89, 90, 91, 94 σημ. καὶ 240. Τοῦτον ὁ Κύριλλος ὁ Λούκαρης ἀποκαλεῖ σοφώτατον (Χειρόγραφον τοῦ ἐνταῦθα Ἁγιοταφικοῦ Μετοχίου ἀριθμ. 263).

Ἐποχὴ

ΙΖ΄. αἰῶνος (1616)).

Διαστάσεις

Χάρτ. 0,20Χ0,15 φ. 157.
Δέσιμον ἁπλοῦν ἐκ μέλανος δέρματος.
Διατήρησις καλή. Χεὶρ ἐν μέρει ἀνορθόγραφος.

Περιεχόμενον

Ὁ κῶδιξ περιέχει :

1) φ. 1 —139 β «Βίος τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἀνδρέου τοῦ διὰ Χ(ριστὸ)ν σαλοῦ».

Ἐν τῷ φ. 139 β διὰ χειρὸς τοῦ γραφέως :

«ἐγὼ δὲ νικηφόρος ἐλέει τοῦ παντοκράτορος θ(εο)ῦ ὑπάρχω κατηριθμημένος ἐν τοῖς ἱερεῦσι ταύτης τῆς μεγάλης ἐκκλησί(ας) τῆς ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων τῆς ἐπωνύμου τοῦ θ(ε)οῦ σοφΐ(ας), συνεγραψάμην τὸν θαυμαστ(ὸν) τοῦτον βίον καὶ πολΰθρύλλιτον. τοῦ σεβασμίου π(ατ)ρ(ὸ)ς καὶ ἐν ἁγίοις ἀνδρέου ἃ μὲν καὶ οἰκείοις ὀφθαλμοῖς ἑώρακα ἃ δὲ καὶ παρὰ τοῦ ἀοιδίμου ἐπιφανίου τοῦ γεγονότος ἐνθάδε ἀρχιερέως μεμάθηκα καὶ τῷδε τὸ συγγράμματι ἐνέταξα χάριτι καὶ φιλαν(θρωπ)ία τοῦ κϋρί(ο)υ ἡμῶν Ιῦ Χῦ ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν».

2) φ. 140—153 α «Τοῦ ἐν ἁγίοις π(ατ)ρ(ὸ)ς ἡμῶν ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλε(ως) τοῦ χρυσοστόμου, λόγος περὶ παλαιᾶς ϊστορί(ας) καὶ περὶ τῆς ἐξόδου τῆς ψυχῆς τοῦ δικαίου ἀβραὰμ καὶ περὶ διαθήκης».

Ἐν τῷ φ. 153 α ἔνθα τὸ τέλος τοῦ ὡς ἄνω λόγου διὰ χειρὸς τοῦ γραφέως καὶ δι' ἐρυθρᾶς μελάνης «+ οἱ ἀναγινώσκοντες μετ' εὐλαβείας τῷ γεγραφηκότι εὔχεσθε εἰς τὰς θ(εο)ῦ ἡμῶν πρεσβεί(ας) ὅπως ἵλεως γενήσηται αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως». Καὶ εὐθὺς ἀμέσως διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς καὶ διὰ μαύρης μελάνης «+ ἐγράφ(η) ἐν τῇ περιφύμῳ κΐῳ κατὰ τῷ ,ζρκδ (=1616 ἰνδ. ΙΔ Ἰουνίῳ ιθ΄ ἡμέρᾳ δ,».

3) φ. 153 β—154 α «Ἀλφάβητος παραινετικὸς πρὸς φιλόπονον παῖδα. Εἷς ἕκαστος στίχος, τέλειον ἔχει τὸν σκοπὸν καὶ ἀποσώζων τοὺς φυλάττοντας : — Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου».

4) φ. 154 α—154 β «Ρητά τινα πατέρων μετ᾽ ἑρμηνείας τοῦ κειμένου».

5) φ. 154 β «Ἑπτὰ πράξεις τῆς ἀρετῆς, ἃς εἶπον οἱ ἅγιοι».

6) φ. 155 α—156 β «Ποίημα λεγόμενον Λϋβανίου τοῦ σοφιστοῦ· ἤγουν προοιμιακὸς διὰ στίχου».

7) φ. 157 α—157 β «Στίχοι πρὸς μοναχούς».

Ἐν τῇ δεξιᾷ ὤᾳ τοῦ φ. 157 α διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς σημείωμα ἐπιγραφόμενον τοῦ Χρυσοστόμου : «ὅταν ἀναγινώσκεις Γραφὴν ἐπιμελιτοῦ ἐν πολλῇ καταστάσει δι᾽ ἐρχόμενος τὸν στίχον· καὶ μὴ σπούδαζε, τὰ φύλλα μόνον διέρχεσθαι, ἀλλ᾽ ἐὰν χρεία μὴ ὀκνήσῃς, δὶς καὶ τρὶς πληστάκϊς δι᾽ ἐλθεῖν τὸν στίχον, ὅπως νοήσας τὴν δύναμιν αὐτοῦ».

Ἐν ἀρχῇ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σταχώματος διὰ νεωτέρας ἀνορθογράφου γραφῆς ἀναγινώσκεται :

«Γεώργιος ἀργέντης
Χῖος (=1732).

Ἐδωρήθη παρ᾽ ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου καὶ ἀχρίου δούλου μετὰ τοῦ εὐγενοῦς κὺρ νικολάου δρακάκη Χίου — ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ καὶ ὅποιος τὸ ἀναγνώσῃ ἄς συγχωρᾶ αὐτῶν».

Ἐν τῷ πρώτῳ ἀγράφῳ φύλλῳ τῆς δευτέρας σελίδος δι᾽ ἑτέρας χειρὸς ὑπάρχει σημείωσις : «πατερικὸν ὑπάρχει τῆς Χάλκης τῆς μονῆς τῆς κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θ(εοτό)κου καὶ ἀειπαρθένου μαρίας· ὑπάρχει δὲ βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου π(ατ)ρὸς ἡμῶν ἀνδρέου τοῦ διὰ Χ(ριστὸ)ν σαλοῦ».

Ἐν τῷ τελευταίῳ ἀγράφῳ φύλλῳ δι᾽ ἄλλης χειρὸς πολλάκις ἐπαναλαμβάνεται ἡ σημείωσις :

«Γρηγορίου ἡγουμένου τῆς μονῆς τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θ(εοτό)κου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας τῆς ἐν νήσῳ Χάλκης».

(128) ΑΡΙΘΜ. 131

Ὀνομασία

«Χρυσοστομικὸν»

«Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου»

Ἐποχή

ΙΕ΄. αἰῶνος.

Διαστάσεις

Χάρτ. 0,21X0,16. φ. 187.
Σελίδες μονόστηλοι. Στίχοι σελ. 19.
Δέσιμον ἐκ μεμβράνης. Διατήρησις καλή.

Περιεχόμενον

«Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου».

Ἐν τῇ ὤᾳ τοῦ φ. 1 α διὰ νεωτέρας χειρός : «χρυσοστομικὸν τῆς Παναγίας τῆς νήσου Χάλκης».

Ἐν τῷ φ. 181 α διὰ χειρὸς τοῦ γραφέως :

«+ τὸ παρὸν βιβλίον ὑπάρχει τοῦ τιμίου Προδρόμου· τοῦ εὑρίσκοντος ἐν τῇ μαύρῃ θαλάσσῃ· ἀντίκρι σωζοπόλεως».

Ἐν τῷ φ .187 β δι' ἄλλης χειρὸς ἀγραμμάτου : «τὸ ἑπτάκις χηλιοστὸ ἐνενικοστὸ πέμπτῳ ἔγινα ἱερεὺς ἐγὸ ὁ ἐλάχιστος Ἡσαΐας εἰς τὴν ἀγαθῶ πῶλη καὶ ἐχειρωτονίθην παρὰ τοῦ ἁγίου τοῦ ἐπισκόπου κῦρ ἀντονίου, κ(ύρι)ε φύλαξῶν με τὸν δοῦλον σου ἀπὸ τοῦ διαβούλου ταῖς παγίδαις· νε' Χ(ριστ)ὲ βασιλεῦ πιητὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς νὰ περάσο καὶ τὸν ἐπίλιπον τὶς ζωῆς μου χρόνον μὲ καλὴ ψυχῆ νὰ σὲ εὐαρεστήσο θε έμου ὤτι σὶ βασιλεύης εἰς τοὺς αἰῶνας».

(129) ΑΡΙΘΜ. 132

Ὀνομασία

Νομοκάνων

Ἐποχή

ΙΔ΄. αἰῶνος.

Διαστάσεις

Χάρτ. 0,21X0,15. φ. 119.
Σελίδες μονόστηλοι. Στίχοι σελ. 20.
Δέσιμον ἐκ δέρματος μέλανος ἐν μετρίᾳ καταστάσει.
Ὁ κῶδιξ ἐπεσκευάσθη πολλαχοῦ.

Περιεχόμενον

«+ Νομοκάνονον σὺν τῷ περιεχομένῳ συνοπτικῶς περιέχον ὅλους τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν ἑπτὰ συνόδων καὶ τῶν ἁγίων ἀποστολικῶν καὶ τοῦ μεγάλου βασιλείου καὶ ἑτέρων Θεοφόρων Π(ατέ)ρων ἑρμηνευθὲν προτροπῇ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, παρὰ τοῦ λογιωτάτου Διακόνου τῆς τοῦ Θ(εο)ῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ νομοφύλακος κυροῦ ἀλεξίου τοῦ ἀριστηνοῦ». 149)

Τὸ τέλος τοῦ κώδικος εἶναι ἐλλιπές.

(130) ΑΡΙΘΜ. 133

Ὀνομασία

Ψαλτήριον καὶ Καινὴ Διαθήκη

Ἐποχή

ΙΒ΄. αἰῶνος.

Διαστάσεις

Μεμβρ. 0,20Χ0,13 φ. 461.
Σελίδες μονόστηλοι. Στίχοι σελίδων 30.
Δέσιμον ἐκ δέρματος ἐρυθροῦ ἐπὶ ξυλίνων πλακῶν.
Γραφὴ ἀρίστη. Διατήρησις καλή.

Περιεχόμενον

Ἐν ἀρχῇ τρία καὶ ἐν τέλει ἓν φύλ. ἐκ χάρτου λευκά.
Τὰ ἀρχικὰ στοιχεῖα καὶ τὰ τῶν τίτλων χρυσᾶ.

1) φ. 1 —101 β «Ψαλτήριον μετὰ τῶν ἐννέα ᾠδῶν.».
Τὸ φ. 93 εἶναι χάρτινον.

2) φ. 102 —152 β «Τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον».
3) φ. 153 α—185 β «Τὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον».

149) Οὗτος ἀναφέρεται ὡς Πρωτέκδικος, Νομοφύλαξ καὶ Ὀρφανοτρόφος τῆς Μ. Ἐκκλησίας (Κρουμβάχερ, ἔνθ. ἀνωτ. τόμ. Α΄. σ. 272, 274, Β΄. 132, 399, 408, 701, 710, 718, 719).

Συνέταξεν ἐν ἔτει 1130 ἑρμηνείαν εἰς τὴν σύνοψιν τῶν Κανόνων κατ' αὐτοκρατορικὸν κέλευσμα. (Βλ. Μ. Ἑλ. Ἐγκυκλ. τόμ. Ε΄. σ. 503.

4) φ. 185 β—201 α «Τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον».

5) φ. 201 α—279 β «Τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον».

6) φ. 280 —334 «Αἱ πράξεις τῶν ἁγίων ἀποστόλων». Τὸ φ. 300 εἶναι χαρτῷον.

7) φ. 334 α—339 β «Ἰακώβου καθολικὴ ἐπιστολή».

8) φ. 339 β—344 β «Πέτρου ἐπιστολὴ πρώτη».

9) φ. 345 —348 α «Πέτρου ἐπιστολὴ Β'».

10) φ. 348 β—355 α «Ἐπιστολαὶ Ἰωάννου Α'. καὶ Β'.».

11) φ. 355 α—356 β «Ἐπιστολὴ Ἰούδα».

12) φ. 357 —376 β «Πρὸς Ρωμαίους».

13) φ. 376 β—395 α «Πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴ Α'.».

14) φ. 395 α—407 β «Πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴ Β'.».

15) φ. 407 β—413 β «Πρὸς Γαλάτας».

16) φ. 414 α—420 β «Πρὸς Ἐφεσίους».

17) φ. 420 β —425 α «Πρὸς Φιλιππησίους».

18) φ. 425 α—429 β «Πρὸς Κολοσσαεῖς».

19) φ. 429 β—433 β «Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Α'.»'

20) φ. 433 β—436 α «Πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολὴ Β'.».

21) φ. 436 α—441 α «Πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολὴ Α'.».

22) φ. 441 α—444 β «Πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολὴ Β'.».

23) φ. 444 β—446 β «Πρὸς Τίτον».

24) φ. 446 β—447 β «Πρὸς Φιλήμονα».

25) φ. 447 β—461 β «Πρὸς Ἑβραίους».
Τὸ 93ον καὶ 300ὸν φύλλον εἶναι χάρτινα.

Ἐν τῇ κάτω ὤᾳ τοῦ φ. 1 α διὰ νεωτέρας χειρός :
«Ψαλτήριον καὶ Εὐαγγέλιον τῆς Παναγίας τῆς ἐν νήσῳ Χάλκης».

(131) ΑΡΙΘΜ. 134

Ὀνομασία

«Ψαλτήριον» 150)

Ἐποχὴ

ΙΓ΄. αἰῶνος. (1298)

Διαστάσεις

Χάρτ. 0,21Χ0,14 φ. 207.

Δέσιμον ἐν οὐχὶ καλῇ καταστάσει ἐκ δέρματος ἐρυθροῦ ἐπὶ ξυλίνων πλακῶν. Διατήρησις σχεδὸν καλή. Πλεῖστα φύλλα ἐφθαρμένα.

Περιεχόμενον

1) φ. 1 —150 α «Ψαλμοί».

2) φ. 150 α—164 β «Ὠδαὶ αἰνέσεως».

---

150) Τὰ σπουδαιότερα ἀπὸ ἐξηγητικῆς ἀπόψεως ὑπομνήματα εἰς τὸ ψαλτήριον εἶναι τὰ τοῦ Θεοδωρήτου τοῦ Κύρου, Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας, Χρυσοστόμου, Ζηγαβηνοῦ καὶ Ἱερωνύμου. Ἐπιστημονικῶς δὲ ὑπεμνημάτισε τὸν Ἱ. ψαλτῆρα ὁ ἀείμνηστος Πρωτοπρεσβ. Κωνσταντῖνος Καλλίνικος : «Ὑπόμνημα εἰς τὸν ἱερὸν ψαλτῆρα τόμ. δύο. Ἀλεξάνδρεια 1929». «Εἰσαγωγὴ εἰς τὸν ἱερὸν ψαλτῆρα, Ἀλεξάνδρεια 1927», «Ὁ Ἱ. ψαλτὴρ ἐν τῇ πράξει, Θεσσαλονίκη 1927». Ἐδημοσίευσε καὶ ἔμμετρον παράφρασιν αὐτοῦ : «Ὁ ἱερὸς ψαλτήρ. Ἀθῆναι 1925».

Περισπούδαστον δὲ πραγματείαν περὶ τῶν ᾠδῶν τῶν ἀναβαθμῶν ἐδημοσίευσεν (1928) ὁ Καθηγ. τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Παν. Μπρατσιώτης.

3) φ. 165 α—168 α «Ψαλμοὶ τῶν αἴνων».

4) φ. 168 β—190 α «Αἱ Ὧραι».

5) φ. 190 α—207 β «Τὸ μέγα καὶ μικρὸν ἀπόδειπνον».

Ἐν τῷ φ. 207 α διὰ χειρὸς τοῦ γραφέως : «ἐγράφη τὸ παρὸν ψαλτήριον διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ εὐτελοῦς Ἠσαΐου ἱερομονάχου πάντες δὲ οἱ ἀναγινώσκοντες τὴν βίβλον ταύτην εὔχεσθε καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ........... τέλος εἴληφεν ἐν μηνὶ σεπτεμβρίῳ λ'. τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Γρηγορίου τῆς Μ. Ἀρμενίας ἡμέρα Παρασκευὴ ἐν ἔτει στωζ» (=1298).

Ἐν τῇ κάτω ὤᾳ τοῦ φ. 2 α διὰ νεωτέρας χειρός : «ψαλτήριον τῆς Παναγίας τῆς νήσῳ Χάλκης».

(132) ΑΡΙΘΜ. 135

Ὀνομασία

«Ψαλτήριον»

Ἐποχὴ

ΙΣΤ'. αἰῶνος (1597).

Διαστάσεις

Χαρτ. 0,19,4Χ0,14,5 φ. 257.

Δέσιμον ἐκ μέλανος δέρματος ἐπὶ ξυλίνων πλακῶν.

Γραφὴ ἀρίστη. Διατήρησις σχεδὸν καλή. Κῶδιξ σητόβρωτος.

Περιεχόμενον

Ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει ἀνὰ δύο φύλλα λευκά.

Ἐν τῷ δευτέρῳ ἀγράφῳ φύλλῳ σημείωσις δι' ἀγραμμάτου χειρός: «+ τὸ παρὸν ψαλτήριον ὑπάρχει τὶς θει(ας) καὶ ἱερᾶς βασιλικοῖς τῆς ὑπεραγίας Θ(εοτό)κου ἐν τινῖσω Χάλκης καὶ μηδῆς το ἀποξενόσι· ἐξαυτὶς ἡναμοὶ και τιν θ(εοτό)κων, ἐγίρι οἷς ἀγανάκτησιν διὰ κάθε λογὶς κόλασις καταπάνου του ψυχοῖς τε καὶ σώματος

«Λεονταρῆς του μισιρλῆ διμιτράκι ἰῶς».

Ἐν τῷ φ. 256 β διὰ χειρὸς τοῦ γραφέως :

«ἐτελειώθη τὸ παρὸν ψαλτήριον διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ Ἱεροθέου ἱερομονάχου τοῦ καὶ κουζέλη τοῦ κυπρίου, ἐν τῇ θεοσόστῳ πόλει μοσχοβίᾳ

ἐν ἡμέραις τοῦ θεοσεβεστάτου καὶ εὐσεβοῦς βασιλέως θεοδώρου ἰωάννου· ἔτους ζρε΄. (=1597) μηνὶ ἀπριλλίῳ στ΄.».

Ὁ κῶδιξ περιέχει τοὺς ρνα΄. ψαλμούς, καὶ τὰς ι΄. ᾠδάς.
Τὸ φ. 257 α—258 α πρόσθετον, ἔνθα νεκρώσιμα εὐλογητάρια.

(133) ΑΡΙΘΜ. 135

Ὀνομασία

«Ὀκτώηχος»

Ἐποχὴ

ΙΖ΄. αἰῶνος (1646)

Διαστάσεις

Χάρτ. 0,22Χ0,16 φ. 230.
Σελίδες μονόστηλοι. Στίχοι σελ. 20.
Δέσιμον ἐκ μέλανος δέρματος ἐπὶ ξυλίνων πλακῶν.
Ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας πλευρᾶς τοῦ ἐξωτερικοῦ σταχώματος ἐκτετύπωται ἀμυδρῶς ἡ σταύρωσις καὶ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἡ εἰς ἅδου κάθοδος.
Γραφὴ ἀρίστη.

Περιεχόμενον

1) φ. 1 —194 β «Ὠκτάηχος ποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν ἰωάννου τοῦ δαμασκηνοῦ».
Τὸ φ. 195 λευκόν.

2) φ. 196 —130 β «Ἀκολουθίαι νεκρώσιμαι, εὐλογητάρια κανὼν Θεοφάνους».

Ἐν τῷ φ. 194 β διὰ χειρὸς τοῦ γραφέως :
«Εἴληφε τέρμα ἐν μονῇ τῆς Πανάγνου
Χάλκῃ τε νήσῳ πλησίον βυζαντίου
ζρνδ αχμστ= (1646) ἰνδ. ιε΄. σεπτεμβρίου
Μέμνησθε τοῦ γράψαντος οἰκτροῦ μηδείας
Θεοδοσίου λέγοντες ἀξιῶ ἄνες
Λύσιν δὸς αὐτῷ σ(ῶτ)ερ ἀμπλακημάτων».
Ἐν τῇ κάτω ὤᾳ τοῦ φ. 2 α διὰ νεωτέρας χειρὸς ἡ γνωστὴ σημείω-

σις ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν μονὴν τῆς Παναγίας τῆς νήσου Χάλκης.

Ἐν τῷ τελευταίῳ ἀγράφῳ φύλλῳ δι᾽ ἑτέρας χειρὸς ἀγραμμάτου :

«+ τὸ παρὸν ὑπάρχει τῆς Θεοτόκου ὁποῦ εὑρίσκετ(αι) εἰς νῆσον Χάλκην ἀντρίκρη βυζαντίου καὶ μηδ᾽ εἷς τολμήσει καὶ τὸ ἀποξενώσει».

Κάτωθεν δὲ δι᾽ ἄλλης χειρός :

«θεοδώσις μοναχός».

Καὶ κατωτέρω δι᾽ ἑτέρας χειρός :

«Γαβριήλης — Γερμανὸς ἱεροδιάκονος».

(134) ΑΡΙΘΜ. 137

«Ἐξηγήσεις εἰς τοὺς ἀποστόλους ἑκάστης Κυριακῆς καὶ Ὁμιλίαι Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου

Ἐποχὴ

ΙΖ΄ αἰῶνος (1623)

Διαστάσεις

Χάρτ. 0,21Χ0,40 φ. 243.
Σελίδες μονόστηλοι. Στίχοι σελίδων 22.
Δέσιμον ἐκ μέλανος δέρματος ἐπὶ ξυλίνων πλακῶν.
Διατήρησις καλή. Γραφὴ εὐανάγνωστος.

Περιεχόμενον

Ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει ἀνὰ δύο φύλλα, ἐκτὸς κειμένου.

Περιέχει : Κανόνας ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικούς.

1) φ. 1 —207 α «Ἐξήγησιν εἰς τοὺς ἀποστόλους ἑκάστης Κυριακῆς, ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ μέχρι τῆς Πέμπτης Κυριακῆς τῶν νηστειῶν».

Ἐν τῷ φ. 207 β διὰ χειρὸς τοῦ γραφέως :

«Τὸ παρὸν ἐγράφη ἐν τῇ σεβασμίᾳ βασιλικῇ καὶ π(ατ)ριαρχικῇ μονῇ τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ ἰωάννου· ἐν τῷ νησίῳ ἀντίκρυ σωζοπόλεως· καὶ ἐτελειώθη τὸ ἔτος ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,ζρλα μηνὶ μαΐῳ ιδ΄.» (=1623).

Κάτωθεν δι᾽ ἑτέρας χειρός :

«+ ἐγράφη καὶ τὸ παρὸν σὺν ἄλλοις βιβλίοις διὰ χειρὸς τοῦ Πανοσιω-

τάτου καθηγουμένου τῆς ἄνωθι ρηθείσης θείας μονῆς κυρίου Ματθαίου 151) τοῦ δροσᾶ τοῦ ἐκ κρήτ(ης) ὁρμομένου : + ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Νίκαιας πορφύριος :´ (μονοκονδυλιὰ) ἔγραφε ταῦτα εἰς ἀνάμνησιν».

«+ἐσταχώθ(η) παρὰ μητροφάνους ἱερομονάχου τῆς αὐτῆς μονῆς. αὐγού(στου) ιη΄.».

2) φ. 208 α—215 α «Τῇ ἁγία καὶ μεγάλη δευτέρα. Τοῦ ἐν ἁγίοις π(ατ)ρ(ὸ)ς ἡμῶν ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντίνου πόλεως τοῦ Χρυσοστόμου· λόγος εἰς τὴν ξηρανθεῖσαν συκήν».

3) φ. 215 —221 β «Τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ Τρίτῃ. Τοῦ ἐν ἁγίοις π(ατ)ρ(ὸ)ς ἡμῶν ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντίνου πόλεως τοῦ Χρυσοστόμου· λόγος εἰς τὰς δέκα παρθένους».

4) φ. 222 —232 α «Τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ Πέμπτῃ. Τοῦ ἐν ἁγίοις π(ατ)ρ(ὸ)ς ἡμῶν ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου· λόγος εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ ἰούδα· καὶ εἰς τὸν μυστικὸν δεῖπνον τοῦ σωτῆρος· καὶ κατὰ ἰουδαίων καὶ μνησικάκων».

5) φ. 232 β—241 β «Εἰς τὰς ὥρας. Τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ Παρασκευῇ. Τοῦ ἐν ἁγίοις π(ατ)ρ(ὸ)ς ἡμῶν ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου· λόγος εἰς τὸν στ(αυ)ρὸν καὶ εἰς τὸν ληστὴν καὶ περὶ τῆς δευτέρας τοῦ Χ(ριστοῦ)ῦ παρουσίας· καὶ τοῦ εὔχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν».

Ἐν τῷ δεύτερῳ προσθέτῳ φύλλῳ δι᾽ ἄλλης χειρὸς ὑπάρχει σημείωσις : «ἐξηγήσεις εἰς τοὺς ἀποστόλους ἑκάστης Κυριακῆς, καὶ ὁμιλίαι Χρυσοστόμου καὶ εἰς τὴν ἑξαήμερον καὶ εἰς ὅλην τὴν μεγάλην σαρακοστήν».

(135) ΑΡΙΘΜ. 133

«Ἰωάσαφ 152) τοῦ Καντακουζηνοῦ ἀπολογία κατὰ Μωάμεθ»

151) Περὶ τοῦ Ματθαίου τούτου βλ. : 1) Λάμπρ. τόμ. Α΄. σελ. 90 καὶ 2) Ν. Ἑλληνομ. τόμ. Ζ΄. σελ. 196. : Ἐνθυμήσεων χρονικῶν σημειωμάτων συλλογὴ πρώτη.

152) Εἶναι ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Στ΄. ὁ Καντακουζηνὸς (1341—

Ἐποχὴ

ΙΣΤ΄. αἰῶνος (1585).

Διαστάσεις

Χάρτ. 0,21Χ0,15 φ. 180.
Σελίδες μονόστηλοι. Στίχοι σελίδων 20.
Δέσιμον, σχεδὸν ἐν καλῇ καταστάσει, ἐκ μέλανος δέρματος ἐπὶ ξυλίνων πλακῶν. Διατήρησις σχεδὸν καλή. Κῶδιξ σητόβρωτος.
Γραφὴ ἀνορθόγραφος.

Περιεχόμενον

Ἐν ἀρχῇ τρία καὶ ἐν τέλει ἓν φύλ. ἄγραφα.

Ὁ κῶδιξ ἀποτελεῖται ἀπὸ (α—κγ΄.) ὀκτάφυλλα τετράδια, ὧν τὸ τελευταῖον εἶναι τετράφυλλον.

Περιλαμβάνει : Τέσσαρας ἀπολογίας καὶ ἰσαρίθμους λόγους κατὰ Μωάμεθ.

1) φ. 1 —4 α «Ἡ τοῦ βιβλίου ὑπόθεσις».

2) φ. 4 α—40 α «Ἀπολογία α΄.».

3) φ. 40 α—73 β «Ἀπολογία β΄.».

4) φ. 73 β—92 α «Ἀπολογία γ΄.».

(Ἀκολουθεῖ)

1355) εἷς τῶν διαπρεπεστέρων αὐτοκρατόρων θεολόγων τοῦ Βυζαντίου. Ἦτο συγγενὴς τῶν Παλαιολόγων. Διετέλεσεν ἔπαρχος τῆς Θράκης. Περιεβλήθη τὸ αὐτοκρατορικὸν διάδημα τὸ 1347. Παρῃτήθη τὸ 1355 καὶ ἐγένετο μοναχὸς μετονομασθεὶς Ἰωάσαφ. Ἀπέθανε τὸ 1383 ἐν Πελοποννήσῳ. Τὴν κατὰ Μωάμεθ ἀπολογίαν του ἔγραψεν ὑπὲρ τοῦ φίλου του Ἀχαιμενίδου, μωαμεθανοῦ προσελθόντος εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ὡς μοναχοῦ κληθέντος Μελετίου. Ὁ Ἰωάννης εἶχε πολυσχιδῆ συγγραφικὴν δρᾶσιν. Ἐκ τῶν πολλῶν θεολογικῶν συγγραμμάτων του ἐξεδόθη μόνη ἡ ἀπολογία κατὰ Μωάμεθ ἐν τῇ Ἑλλ. Πατρολ. Μὶγν τόμ. 154, στήλ. 372—692. (Ν. Ἑλληνομ. ΙΒ΄. 364, ΙΣΤ΄. 332 καὶ 437). Κρουμβάχερ, Ἱστορ. Βυζ. Λογοτεχν. Μετάφρασις Γ. Σωτηριάδου, Ἀθῆναι τόμ. Α΄. 1897, σελ. 206 καὶ 601).

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΤΖΩΝ ΚΟΒΕΛ
ΠΕΡΙ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ Ἄγγλου ἱερέως τῆς ἐνταῦθα ἀγγλικῆς πρεσβείας, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1670 ἕως 1677, John Covel ἢ ὅπως ὁ ἴδιος ἑλληνιστὶ ὑπεγράφετο γράφων πρὸς τὸν ἡμέτερον Ἰωάννην Θαλασσηνὸν (Ρεφερεντάρις καὶ κατόπιν Λογοθέτης τῆς Μ. Ἐκκλησίας) Ἰωάννου Κωβελίδου, ἔγραψα ἀρκετὰ εἰς τὸν πρῶτον τόμον τῆς Φωτιείου Βιβλιοθήκης μου ἐπὶ τῇ βάσει χειρογράφων τοῦ ἰδίου ἀποκειμένων εἰς τὸ τμῆμα τῶν χειρογράφων τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου ἐν Λονδίνῳ. 1)

Μεταξὺ ἄλλων ἐγγράφων τοῦ Ἀγγλικανοῦ τούτου κληρικοῦ ἐδημοσίευσα καὶ μίαν συστατικὴν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν ἐνεχείρισεν εἰς αὐτὸν ὁ τότε πανίσχυρος ἀρχιγούναρης τῶν Σουλτάνων Μανωλάκης Καστοριανός, προωρισμένην διὰ πανοσιωτάτους πατέρας τῆς ἱερᾶς Συνάξεως τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τοὺς ὁποίους παρεκάλει νὰ τὸν δεχθοῦν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ νὰ τὸν ἐπιτρέψουν νὰ περιέλθῃ τὰς διαφόρους Μονὰς καὶ νὰ περιεργασθῇ ἀκόμη καὶ παλαιὰ χειρόγραφα τῶν Μονῶν καὶ νὰ «τὰ σταμπάρῃ», νὰ λάβῃ δηλ. ὁμοιώματα μὲ τὰ μηχανήματα τῆς τότε ἐποχῆς. Ὁ Μανωλάκης τὸν συνίστα ὄχι μόνον ὡς ἄνθρωπον ἐγγράμματον, ἀλλὰ καὶ ὡς «φίλον τοῦ ἡμετέρου Γένους». 2) Διερωτᾶται κανεὶς διατί δὲν ἀπετάθη εἰς τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον διὰ τοῦ ὀφφικιάλου τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἄρχοντος Ἰωάννου Θαλασσηνοῦ καὶ πῶς οἱ πατέρες τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἠρκέσθησαν εἰς συστατικὴν ἑνὸς ἀτόμου καὶ δὲν ἐζήτησαν πατριαρχικὸν συστατικὸν γράμμα ; Μία ἀπάντησις δύναται νὰ δοθῇ : Ὁ Μανωλάκης ἦτο πανίσχυρος, αἱ δὲ σχέσεις Πατριαρχείου καὶ Ἁγίου Ὄρους δὲν ἦσαν κατὰ τρόπον αὐστηρὸν καὶ ἀκριβῆ καθωρισμέναι.

Ὁ Covel ἐπεσκέφθη τὸ Ἅγιον Ὄρος μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1670 καὶ 1677. Καθὼς καὶ εἰς ἄλλα ταξίδιά του, συνήθιζεν, ὡς ἐγγράμματος καὶ φίλος τῶν ἀρχαιοτήτων, νὰ κρατῇ σημειώσεις καὶ νὰ ἰχνογραφῇ διάφορα τοπία καὶ νὰ σχεδιαγράφῃ κτίρια, ὡς ἔπραξε τοῦτο καὶ διὰ τὸν πα-

1) Σελ. 169—221.

2) Σελ. 192—293.

τριαρχικὸν ναὸν τοῦ Φαναρίου τὸν ὁποῖον ἐπεσκέφθη καὶ περιειργάσθη κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἐν Κων)πόλει διαμονῆς του. 3)

Τὸ χειρόγραφον τοῦ Covel 4) ὅπου σημειώνονται αἱ ἐξ Ἁγίου Ὄρους ἐντυπώσεις του.

additional 22912, τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου.

Φύλλον 341 : 1) Laura 110 (μοναχοί ;) Ἀθανάσιος discipulos (μαθηταὶ) Εὐθύμιος, Γρηγόριος, Ἰωάννης.

2) Καρακὰλ (ἡ Καρακάλλου, μονὴ δηλ.) 25 (μοναχοὶ) Πέτρος 7. Paul.

3) Φιλοθέου. Εὐάγγελα κεσίμ. Ἐκκόλφιος (θὰ εἶναι ἐγκόλπιον;) spoon (κοχλιάριον) excellent made (ἐξόχως καλὰ κατεσκευασμένον) to get money (διὰ νὰ πάρῃ χρήματα).

4) ζβενης δ.σ. κοίμησις. discipulos Εὐθύμ, Γεώργιο 5) (Μονὴ Ἰβήρων).

5) σταυρονικήτας ἰδ. Νικόλαος

6) Παντὸκράτορος 52, Μεταμόρφωσις

7) Κουτλομούσης (sic) 55 Μεταμόρφωσις

δ) Βατοπέδι (sic) 100 Εὐάγγελος

g) Συμῆνο 6) 25 Ἀνάληψις little manuscripts

Ἐσφιγμένου ἡ μονὴ τοῦ Ἐσφιγμένου

10) Χιλιαδὰρ (sic) 100 NOV. 2 Εἴσοδ. Βουλγ. Σάββας Βατοπέδ. (sic) Ε. Συμεὼν Βασιλέως

11) Ζογραφ. (sic) 35 στόμα στενοῦ. Βουλγ. γεώργιος βουλγ. like caracall Yearly festival day 7) panegyris

12) Κασταμονητικὸ Κεσὶμ from ye burds στέφανος andof cestnates καστὰν Μονὴ Κώνσταντος ἡ μονὴ κασταμονή

Βουλγ. of old they wre maiiteinit, ye Greeks got and renewit.

---

3) Βλέπε Φωτίειον Βιβλιοθήκην Α. σ. 220—222.

4) Μερικὰ ἀποσπάσματα ἐδημοσιεύθησαν καὶ ἐκ τοῦ χειρογράφου additional 22912, John The best Sarly voyages and Travels in, the Levand. Halkuit Society, 1893 p. 101—287.

5) Τὸ κεσὶμ λέξις τουρκικὴ ἀπὸ τὸ ρῆμα κεσμὲκ = κόπτειν, σημαίνει τομήν, κόψιμον, σχῆμα καὶ ξεκομμένην (ὡρισμένην) τιμήν.

6) Ἀφίνω τοῦ χειρογράφου τὸ κείμενον μὲ τὴν γραφήν του χωρὶς νὰ διορθώσω ὀρθογραφικὰ ἢ ἄλλα λάθη.

7) Πρόκειται περὶ κελλίου ;

13) Δοχαρίου (sic) (Μιχ) 30 Μιχαὴλ Νεόφυτος ἡγούμενος Νικόλαος before the other καλόγηροι.

14) Ξενοφῶν 30 Γεώργιος Βούλγαρος Ξενοφῶν καλόγηρος ὅρια;

15) ρούσκο κεσὶμ Παντελεήμων

16) Ξηροποτάμι 56 ἅγιοι σαράκοντες (sic)

17) γρηγορίου 25 Νικόλαος γρηγόριος ἡγούμενος.

ιδ) Σιμόπετρα 54 Χριστοῦ γέννησις Σιμεὼν beg' d about and burds like Καρακάλλ

19) Διονύσιος 60 ; Πρόδρομος Διονύσιος καλόγηρος.

20) Ἁγίου Παύλου 35 Athanasius ἡγούμενος Παλαιοῦ Ξηροποτάμι Γεωργίου Βουλγάρη Ξηροποτάμηνας.

Ὁ Covel ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Μ. Λαύραν τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς. Τοῦ Καρακάλλου ἀναφέρει Πέτρου καὶ Παύλου (Paul) δ.λ.δ. ὡς καὶ σήμερον τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῶν δύο κορυφαίων Ἀποστόλων. Περὶ τῆς Μονῆς Φιλοθέου σημειώνει ἑλληνιστὶ Εὐάγγελα, τουτέστι τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Ὡς τετάρτην Μονὴν ἀναφέρει τὴν ζβενης δ.λ.δ. τῶν Ἰβήρων, τῆς ὁποίας ὁ καθεδρικὸς ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τιμᾶται. Διὰ τὸν Σταυρονικήταν σημειώνει νικόλαος = Ἅγιος Νικόλαος ὡς καὶ σήμερον. Διὰ τὴν Μονὴν Παντοκράτορος ἀναφέρει Μεταμόρφωσιν. Διὰ τὴν τοῦ Βατοπαιδίου (Βατοπέδι) γράφει Εὐάγγελος = Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου.

Διὰ τὴν Μονὴν τοῦ Ἐσφιγμένου σημειώνει καὶ τὴν λέξιν σιμήνο μὲ 25 μοναχούς, ἐνῷ διὰ τὴν τοῦ Βατοπεδίου ἀναγράφει ἑκατόν. Προσθέτει διὰ τὴν Μονὴν τοῦ Ἐσφιγμένου ὅτι ἔχει ὀλίγα χειρόγραφα. Ὥστε ὡς γίνεται λόγος καὶ εἰς τὸ συστατικὸν τοῦ Μανωλάκη γράμμα ὁ Covel ἠρεύνησε καὶ χειρόγραφα τῶν Μονῶν. Ἀρά γε μόνον στάμπας ἔλαβε χειρογράφων ἢ καὶ χειρόγραφα ;

Διὰ τὸ «Χιλια δάρ» ; Μονὴν δ.λ.δ. Χιλιανδαρίου σημειώνει τοὺς μοναχοὺς καὶ ὡς ἡμέραν πανηγύρεως τὴν 21 Νοεμβρίου (Εἰσόδια τῆς Παναγίας), προσθέτει βουλγ. δ.λ.δ. βουλγαρικὴ Μονή, ἡ ὁποία ὡς ἀναγράφει ἦτο ἄλλοτε ἐξάρτημα τῆς Μονῆς Βατοπεδίου. Ἀντὶ Σέρβων — τοὺς ὁποίους παντελῶς παρασιωπᾷ ἀναφέρει Βουλγάρους. Κατόπιν κάμνει λόγον διὰ τὴν Μονὴν Ζωγράφου διὰ τὴν ὁποίαν σημειώνει ὡσαύτως βουλγ. δ.λ.δ. ὅτι ἦτο βουλγαρική.

Τὸ «γεώργιος» ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Καὶ ἀγγλιστὶ

---

8) Ὡς ὁ Καρακάλλος· ἐτησία ἑορτάσιμος ἡμέρα, πανήγυρις.

προσθέτει κατ' ἔτος ἑόρτιος πανήγυρις τὴν ἡμέραν βεβαίως τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Περὶ τῆς Μονῆς Κασταμονίτου σημειώνει Μονὴ Κώνσταντος, ἡ μονὴ Κασταμονὴ — ἀγγλιστὶ γράφει cestates — καὶ ἑλληνιστὶ καστάν, ὡς δ.λ.δ. ὀνομασθεῖσαν ἀπὸ τὰς καστανέας καίτοι ἀναγράφει, ὡς εἴδομεν, καὶ τὰς λέξεις «Μονὴ Κώνσταντος». Τὸ ἀξιοσημείωτον εἶναι καὶ τοῦτο, προκειμένου περὶ τῆς Μονῆς αὐτῆς, ὅτι ἀγγλιστὶ γράφει ὡς τὸ παλαιὸν κατεχομένην ὑπὸ Βουλγάρων, ἔπειτα δὲ ἀποκτηθεῖσαν ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ ἀνανεωθεῖσαν. Προσθέτει «στέφανος» δ.λ.δ. τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου. Εἰς τὴν ἀρχὴν σημειώνει «Κασταμονιτικὸ κεσίμ». Ἐξήγησα ἤδη τὴν τουρκικὴν λέξιν κεσίμ. Ἴσως πρόκειται περὶ φόρου κατ' ἀποκοπὴν ἀραβιστὶ μουκαταα εἰς τὸν ὁποῖον ὑποῖον ὑπέκειντο ὡρισμέναι Μοναὶ καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπονομαζόμεναι «κεσίμ».

Ὡς 13ην Μονὴν ἀναφέρει «Δοχαρίου» 30 καλόγηροι. (Μιχ) = Μιχαὴλ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁποίου τιμᾶται καὶ σήμερον ἡ Μονή. Προσθέτει τὰς λέξεις «Νικόλαον before» = προηγουμένως. Ἦτο εἰς τὴν Δάφνην ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου, καὶ κατόπιν, ἕνεκα τῆς εἰσβολῆς τῶν «αἱμοβόρων» Καταλάνων, ὡς τοὺς ἀπεκάλεσεν ὁ Πατριάρχης Κων)πόλεως Ἀθανάσιος ὁ Α΄, μετεφέρθη ἡ Μονὴ εἰς τὴν σημερινὴν ὀρεινὴν τοποθεσίαν καὶ ἀφιερώθη εἰς τὸν Ἀρχάγγελον Μιχαήλ. Ὁ Covel σημειώνει «ενα μικρὸ παιδί»· πρόκειται περὶ ἑνὸς θαύματος τὸ ὁποῖον, ὡς ἀφηγοῦνται οἱ μοναχοί, ἔλαβε χώραν ἐξ ἀφορμῆς ἀνακαλύψεως ἑνὸς θησαυροῦ (χρήματα) κεκρυμμένου ὑπὸ τὴν γῆν καὶ πρὸς σφετερισμὸν τοῦ ὁποίου ἔρριψαν «τὸ παιδὶ» εἰς τὴν θάλασσαν οἱ σκαπανεῖς καὶ τὸ ὁποῖον ὁ ἀρχάγγελος Μιχαὴλ ὡδήγησε πάλιν εἰς τὸν ναόν.

Διὰ τὴν Μονὴν τοῦ Ξενοφῶντος σημειώνει 30 μοναχοὺς καὶ «γεώργιος» δ.λ.δ. τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Προστίθεται καὶ ἡ λέξις «Βούλγαρος» ἴσως διότι ὑπῆρχον τότε καὶ Βούλγαροι μοναχοὶ εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ξενοφῶντος. Μοναί τινες τότε ἦσαν κοινοβιακαί, ὡς π.δ.χ. ἡ τοῦ Δοχειαρίου, τῆς ὁποίας ἀναφέρει ἡγούμενον Νεόφυτον. Κατόπιν μετετράπη εἰς ἰδιόρρυθμον ὡς εἶναι καὶ σήμερον.

Διὰ τὴν Ρωσσικὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος γράφει «ροῦσκο κεσὶμ Παντελεήμων» . Διὰ τὴν τοῦ Ξηροποτάμου σημειώνει· 56 = μοναχοὶ «ἅγιοι σαράκοντες» = ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων.

Διὰ τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου-Γρηγορίου σημειώνει 25 μοναχούς, ἡγούμενον Γρηγόριον καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁ-

γίου Νικολάου.

Διὰ τὴν Σιμωνόπετραν γράφει «σιμνόπετρα» 54 μοναχοὶ ἐπ' ὀνόματι Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ κτίτωρ Συμεὼν μὲ τὴν προσθήκην ἀγγλιστὶ ἔκτισε.

Δεκάτην ἐνάτην ἀναφέρει τὴν τοῦ Διονυσίου ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προδρόμου τιμωμένην, κτίτωρ «Διονύσιος καλόγερος».

Τελευταίαν εἰκοστὴν ἀναφέρει τὴν τοῦ Ἁγίου Παύλου τῆς ὁποίας ἡγούμενος ἦτο τότε Ἀθανάσιος. Προσθέτει· ἴδε «παλαιοῦ Ξηροποτάμι» Γεώργιος Βούλγαρος Ξηροποταμηνός. Ἡ Μονὴ αὕτη ἦτο πάλαι ποτὲ παράρτημα τῆς Μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου. Ἀπεσπάσθη καὶ προήχθη εἰς Μονὴν ἀνεξάρτητον μετὰ τὰ μέσα τοῦ 14ου αἰῶνος ὑπό τινος μοναχοῦ Γερασίμου.

† Ὁ Μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

ΤΟ ΓΕΝΕΣΕΩΣ Α' 26
ΕΝ ΤΗι ΟΡΘΟΔΟΞΩι ΘΕΟΛΟΓΙΑι (*

'Αφιεροῦται τῇ μακαρίᾳ μνήμῃ τοῦ ἀοιδίμου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου Β΄ (1572—1579).

'Εν πρώτοις ἐπιθυμῶ νὰ ἐκφράσω τὴν χαράν μου, ἅμα δὲ καὶ τὰς εὐχαριστίας μου διότι μοὶ παρέχεται ἡ εὐκαιρία εἰδικῆς θεολογικῆς συζητήσεως μεταξὺ Λουθηρανῶν καὶ 'Ανατολικῶν 'Ορθοδόξων Θεολόγων. Εἶμαι πάντοτε ὑπὲρ τῶν μικρῶν διασκέψεων καὶ δὴ μεταξὺ συγγενῶν ὁμολογιῶν οἷαι εἶναι αἱ ἡμέτεραι. Ἡ δὲ χαρά μου αὕτη αὐξάνει ἐν ὄψει τῆς σπουδαιότητος τοῦ θέματος τῆς προκειμένης συζητήσεως, θέματος, εἰς ὃ τοσοῦτον διαφέρουσιν αἱ Λουθηρανικαὶ ἀπὸ τὰς 'Ορθοδόξους ἐπόψεις καὶ ἡ σχετικὴ 'Ορθόδοξος διδασκαλία τόσον ὀλίγον τυγχάνει γνωστὴ εἰς τὴν Λουθηρανικὴν Θεολογίαν. Εὐλόγως δὲ προτάσσονται αἱ ἀντιλήψεις ἀμφοτέρων τῶν 'Εκκλησιῶν περὶ τοῦ χωρίου τοῦ Γενέσεως Α΄. 26.

'Αναλαμβάνων τὸ ἔργον νὰ πραγματευθῶ περὶ τῆς ἐκδοχῆς τοῦ σκοτεινοῦ καὶ πολυερμηνεύτου χωρίου τούτου ἐν τῇ 'Ορθοδόξῳ Θεολογίᾳ, θὰ ἀρχίσω ἀπὸ τῆς ἑρμηνείας τῶν Ἑλλήνων 'Εκκλησιαστικῶν Πατέρων καὶ συγγραφέων, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν βάσιν καὶ τὴν ἀφετηρίαν πάσης 'Ορθοδόξου ἑρμηνείας καὶ Θεολογίας, χωρὶς καὶ νὰ τὴν δεσμεύῃ ἀπολύτως. Εἰρήσθω δὲ ἐκ τῶν προτέρων πρῶτον, ὅτι ἡ σημασία τοῦ Γεν. α΄ 26 δὲν ἔχει οὔτε ἐν τῇ παλαιᾷ 'Εκκλησίᾳ οὔτε ἐν τῇ Ἑλληνικῇ 'Ορθοδόξῳ Θεολογίᾳ πλήρως ἀποσαφηνισθῆ καὶ δεύτερον, ὅτι ἡ ἑπομένη εἰσήγησίς μου ἕνεκεν ἀγνοίας τῶν Σλαυϊκῶν γλωσσῶν καὶ τῆς Ρουμανικῆς, περιορίζεται μᾶλλον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Θεολογίαν.

---

* Ἡ ἑπομένη πραγματεία ἀνεγνώσθη ἐν συναντήσει Λουθηρανῶν καὶ 'Ορθοδόξων Θεολόγων, διοργανωθείσῃ παρὰ τῆς ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ περιφήμου πάστορος Niemöller τελούσης εἰδικῆς ὑπηρεσίας τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τῆς Γερμανικῆς Εὐαγγελικῆς 'Εκκλησίας (Kirchliches Aussenement der

Α΄. ΤΟ ΓΕΝ. α΄. 26 ΕΝ ΤΗ ΠΑΛΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Τὸ χωρίον τοῦτο παραμένει μέχρι σήμερον ἐν τῇ διεθνεῖ ἐξηγήσει σκοτεινὸν καὶ πολυερμήνευτον. Πολλῷ μᾶλλον ἰσχύει τοῦτο περὶ τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἔνθα, ἐκτὸς σπανίων ἐξαιρέσεων, ἡ γλῶσσα τοῦ πρωτοτύπου κειμένου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἦτο ἄγνωστος, ἡ δὲ Βίβλος αὕτη ἡρμηνεύετο ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κειμένου τῶν Ο΄. Παρὰ ταῦτα, ὁρμώμενός τις ἀπὸ τῆς νεωτέρας καὶ δὴ καὶ τῆς νεωτάτης ἑρμηνείας, θὰ παρατηρήσῃ μετὰ θαυμασμοῦ πόσον βαθέως εἰσέδυσαν εἰς τὸ νόημα τοῦ χωρίου πολλοὶ Ἕλληνες ἐξηγηταὶ τῆς Παλαιᾶς Ἐκκλησίας, χωρὶς νὰ ἐλλείπωσι καὶ παρερμηνεῖαι. Ἀλλὰ τοιαῦται παρερμηνεῖαι δὲν ἐλλείπουσιν οὐδὲ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους.

Τὸ χωρίον Γεν. α΄ 26 ἔχει ὧδε κατὰ τοὺς Ο΄ «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν», ἐνῷ τὸ νόημα αὐτοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Μασοριτικοῦ κειμένου εἶναι κατὰ τὴν συνήθη ἐκδοχὴν «ἂς ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατὰ τὴν εἰκόνα ἡμῶν, συμφώνως

E. K. D) ἐν Φραγκφούρτῃ παρὰ τὸν Μοῦνον (13—15 Ἰουνίου 1951). Τῆς συναντήσεως ταύτης μετέσχον ἐκ Λουθηρανικῆς μὲν πλευρᾶς ὡς πρόεδρος ὁ πάστωρ G. Stratenwerth, ἀντιπρόεδρος τῆς μνημονευθείσης Γερμανικῆς Ἐκκλησιαστικῆς ὑπηρεσίας, οἱ ἐν Χαϊδελβέργῃ καθηγηταὶ E. Schlink καὶ P. Brunner, ὁ ἐν Γοττίγκῃ καθηγητὴς E. Wolf καὶ ἡ δεσποινὶς H. Schneder, δ. θ., γραμματεὺς τῆς ἐν λόγῳ ὑπηρεσίας, ἐξ Ὀρθοδόξου δὲ πλευρᾶς οἱ καθηγηταὶ Tschetverikow (παλαιὸς καθηγητὴς Ρωσσικῆς Ἀκαδημίας) O. Werkhovsky (καθηγητὴς Ρωσσικοῦ Ἰνστιτούτου Παρισίων, Leontowitsch (καθηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Φραγκφούρτης) καὶ ὁ ὑποφαινόμενος. Ἡ παροῦσα εἰσήγησις ἐδημοσιεύθη ἤδη Γερμανιστὶ ἐν τῷ Γερμανικῷ Θεολογικῷ Περιοδικῷ Evangelische Theologie (τεύχη 7 καὶ 8 1951—52) ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων εἰσηγήσεων καὶ περιλήψεως τῶν διεξαχθεισῶν συζητήσεων. Εὐχαρίστως δὲ παραχωρεῖται πρὸς δημοσίευσιν Ἑλληνιστὶ εἰς τὴν ἀγαπητὴν «Ὀρθοδοξίαν» Ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἥτις ἤδη κατὰ τὰ ἔτη 1576—79, τ. ἔ. ἐν ἡμέραις σκληροτάτης δοκιμασίας αὐτῆς, διεξήγαγε μετὰ καταπληκτικῆς ἀναλόγως ἐπιτυχίας τὰς πρώτας δογματικὰς μετ' ἐπιφανῶν Λουθηρανῶν Θεολόγων συζητήσεις ὑπὸ Ἱερεμίαν τὸν Β΄. Εἰς τὴν ἱερὰν δὲ τοῦ Πατριάρχου τούτου μνήμην καὶ ἀφιεροῦται ἡ πραγματεία αὕτη.

πρὸς τὴν ὁμοιότητα ἡμῶν (ὅμοιον ἡμῖν)». Δύο διαφοραὶ παρατηροῦνται μεταξὺ τῶν δύο κειμένων. α) Οἱ Ο΄ ἀποδίδουσι ἀμφοτέρας τὰς Ἑβραϊκὰς προθέσεις be καὶ ke διὰ τῆς αὐτῆς Ἑλληνικῆς προθέσεως κ α τ ά. β) ἐν τῷ Μασοριτικῷ κειμένῳ (οὐχὶ ὅμως καὶ ἐν τῷ Σαμαρειτικῷ καὶ ἐν τῇ Βουλγάτᾳ) ἐλλείπει ὁ ἀντίστοιχος τοῦ κ α ὶ ἑβραϊκὸς σύνδεσμος ve , ὃν προτιμᾷ ὁ Gunkel. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Μασοριτικοῦ ἐν τῇ ἐκφράσει Kidmuthenu πρόκειται περὶ ἐπεξηγήσεως τοῦ προηγουμένου betsalmenu, ἐνῷ παρὰ τοῖς Ο΄ ὁ σύνδεσμος κ α ί, ὅστις δὲν διαταράσσει τὸν παραλληλισμόν, (ὡς εἶχε παρατηρήσει κατὰ διαίσθησιν ἤδη Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης), δύναται νὰ παραγάγῃ εἰς τὴν ἀποδοχὴν δύο διαφόρων νοημάτων ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ.

Πρὸς ποῖα πρόσωπα ἀπευθύνεται ὁ λαλῶν κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν (ποιήσωμεν) δὲν ἐνδιαφέρει ἡμᾶς ἐν τῇ προκειμένῃ εἰσηγήσει, εἰμὴ ἡ Ὀρθόδοξος ἀντίληψις περὶ τῆς εἰκόνος (imago) καὶ τῆς ὁμοιώσεως (similitudo). Περὶ τὸ ζήτημα τοῦτο ἠσχολήθησαν σπανιώτερον ἐν τοῖς ἄχρις ἡμῶν περισωθεῖσιν ἔργοις αὐτῶν οἱ Χριστιανοὶ συγγραφεῖς τοῦ α΄ καὶ ὅλου τοῦ β΄ αἰῶνος μέχρι τοῦ Εἰρηναίου 1). Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ καὶ σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἡ ε ἰ κ ὼ ν (imago) ἐκλαμβάνεται παρ' αὐτοῖς ἐν εἰδολογικῇ (formal) ἐννοίᾳ, ὡς δηλοῦσα δηλ. τὸν νοῦν, τὴν ἐλευθερίαν, τὴν γλῶσσαν, τὴν ἰδιάζουσαν στάσιν τοῦ ἀνθρώπου κλπ. Οὕτω π.χ. Κ λ ή μ η ς ὁ Ρώμης (Α΄ Κλήμ. λγ΄ 4) λέγει «ἐπὶ πᾶσι τὸ ἐξοχώτατον καὶ παμμέγεθες κατὰ διάνοιαν, ἄνθρωπον, ταῖς ἱεραῖς καὶ ἀμώμοις χερσὶν ἔπλασε τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνος χαρακτῆρα». Τὸ δὲ ἄκρον ἄωτον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἀποτελεῖ ἡ ἑξῆς φράσις παρὰ Μελίτωνι τῷ ἐπισκόπῳ Σάρδεων «ὁ Θεὸς ἐν παντὶ χρόνῳ ζῶν διαθέτει τὸ πνεῦμά σου, διότι τὸ πνεῦμά σου εἶναι αὐτὴ ἡ ὁμοίωσις αὐτοῦ» (Ἀπολογ. 6).

Τὸ ἀντίθετον πρὸς τὴν ἄλλην πλευρὰν εἰσηγεῖται ἡ σπουδαιοτάτη διδασκαλία τῆς πρὸς Διόγνητον ἐπιστολῆς (ι΄ 4—6). «Ἀγαπήσας δὲ μιμητὴς ἔσῃ αὐτοῦ τῆς χρηστότητος. Καὶ μὴ θαυμάσῃς, εἰ δύναται μιμητὴς ἄνθρωπος γίγνεσθαι Θεοῦ· δύναται θέλοντος αὐτοῦ. Οὐ γὰρ τὸ καταδυναστεύειν τὸν πλησίον, οὐδὲ τὸ πλέον ἔχειν βούλεσθαι τῶν ἀσθενεστέρων, οὐδὲ τὸ πλουτεῖν καὶ βιάζεσθαι τοὺς ὑποδεεστέρους εὐδαιμονεῖν ἐστί, οὐδὲ ἐν τούτοις δύναταί τις μιμήσασθαι Θεόν, ἀλλὰ ταῦτα ἐκτὸς τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος. Ἀλλ' ὅστις τὸ τοῦ πλησίον ἀποδέχεται βάρος......, ὃς ἃ παρὰ Θεοῦ λαβὼν ἔχει, ταῦτα τοῖς ἐπιδεομένοις χο-

1. Βλ. Strucker Die Gotteseben bildlichkeit des Menschen in der urchristlichen Literatur der ersten zwei jahr hunderte (1913).

ρηγεῖ Θεὸς γίνεται τῶν λαμβανόντων, οὗτος μιμητὴς ἐστὶ Θεοῦ». Ὁ δὲ συγγραφεὺς τῆς λεγομένης Ἐπιστολῆς τοῦ Βαρνάβα φαίνεται, ὅτι συσχετίζει τὸ «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν», πρὸς τὸν Υἱὸν (Patrum Apostolicorum Opera, ἔκδ. Gebhard, Harnaek καὶ Zahn 1900).

Ὁ δὲ Τατιανὸς εὑρίσκει τὴν εἰκόνα οὐ μόνον ἐν τῇ ἀθανασίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ ἀνθρώπου «οὐχὶ τοῦ ὅμοια τοῖς ζώοις πράττοντος, ἀλλὰ τοῦ πρὸς τὸν Θεὸν κεχωρηκότος» (Migne Ἑ. Π. 6, 837).

Ὁ Εἰρηναῖος ἔπειτα, ὁ πρῶτος μέγας θεολόγος καὶ ὁ πρῶτος Χριστιανὸς συστηματικός, εἶναι καὶ ὁ πρῶτος ὅστις ἐποιήσατο σαφῆ μεταξὺ εἰκόνος καὶ ὁμοιώσεως διάκρισιν. Δυστυχῶς ὅμως συχνάκις καὶ αὐτός, ὡς καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων παρεξηγεῖται ὑπὸ ἐκπροσώπων τῆς τε Ρωμαιοκαθολικῆς καὶ τῆς Προτεσταντικῆς Ἐπιστήμης. Ἀφήνω κατὰ μέρος ἐνταῦθα τοὺς πρώτους καὶ περιορίζομαι εἰς τοὺς δευτέρους. Ἰσχυρίσθησαν, ὅτι «ἡ ἀνθρωπολογία αὐτοῦ (δηλ. τοῦ Εἰρηναίου) εἶναι βιβλικῶς ἀποκεκαθαρμένη γνῶσις μετὰ ζωηρᾶς ἑλληνικῆς φιλοσοφικῆς ἀποχρώσεως» (E. Brunner). Καὶ τὴν μὲν ἐν λόγῳ ἀπόχρωσιν δὲν δύναταί τις νὰ ἀρνηθῇ τελείως ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου οὔτε προκειμένου περὶ τοῦ Εἰρηναίου οὔτε περὶ τῶν Ἑλλήνων ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων. Δὲν εἶναι δ' ὅμως ἐντελῶς ὀρθόν, ὅτι ὁ Εἰρηναῖος καὶ οἱ Ἕλληνες Πατέρες τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ «ἐκδέχονται ὡς τὸ φυσικὸν λογικὸν τοῦ ἀνθρώπου» (Brunner). Λέγει μὲν ὁ Εἰρηναῖος ἐν τῷ κυρίῳ ἔργῳ αὐτοῦ Adversus haereses (IV 4, 3)», ὅτι «ὁ λογικὸς ἄνθρωπος εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, καθ' ὅσον δύναται ἐλευθέρως νὰ ἐκλέγῃ καὶ νὰ προσδιορίζῃ ἑαυτόν». Καὶ ἡ διδασκαλία αὕτη ἐπαναλμβάνεται καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Πατέρων. Δὲν εἶναι δὲ ὅμως ἀληθές, ὅτι ἡ μεταξὺ εἰκόνος καὶ ὁμοιώσεως διάκρισις καθιστᾷ, αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, δυνατὴν τὴν ἀναγνώρισιν πλήρους ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως εἰς τὸν πεσόντα ἄνθρωπον. Ἐναντίον τῆς γνώμης ταύτης λαλεῖ καὶ τὸ γεγονός, ὅτι οὔτε οἱ Ἕλληνες Πατέρες, οὔτε ἡ τοῖς ἴχνεσιν αὐτῶν ἀκολουθοῦσα Ὀρθόδοξος Θεολογία παραδέχονται τὴν πλήρη ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως τοῦ πεσόντος ἀνθρώπου. Βεβαίως οὔτε ὁ Εἰρηναῖος οὔτε τις τῶν ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων πιστεύει ὅτι ἡ εἰκὼν ἀπώλετο τέλεον διὰ τῆς ἁμαρτίας. Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει τὸ παράπαν, ὅτι ἡ εἰκὼν παρέμεινε μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀσινὴς καὶ σῶα. Οὕτως ἐξηγεῖται, ὅτι ὁ Εἰρηναῖος ἐν κεφ. V. 1, 3 τοῦ εἰρημένου ἔργου αὐτοῦ ὁμιλεῖ περὶ ἀποκαταστάσεως τῆς εἰκόνος καὶ τῆς ὁμοιώσεως τοῦ ἀνθρώπου

ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ. Ἐν τῷ διὰ τὸ ἡμέτερον θέμα σπουδαίῳ κεφ. V τοῦ ἔργου αὐτοῦ **Adversus haereses** διδάσκει ὁ Εἰρηναῖος, ὅτι ὁ Θεάνθρωπος οὗτος ἔδειξε τὴν ἀληθινὴν εἰκόνα, καὶ ἐξησφάλισε τὴν ὁμοίωσιν, ποιησάμενος τὸν ἄνθρωπον συνόμοιον τῷ Πατρὶ διὰ τοῦ ὁρατοῦ Λόγου (V 16). Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ «Ἀποδείξει τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος» (I, 1, 11) δὲν ἐδίδαξεν ὁ Εἰρηναῖος μόνον, ὅτι ὁ Θεὸς ἔθηκε τὸν ὑπ᾽ αὐτοῦ πλασθέντα ἄνθρωπον, ὡς τὸ ἑαυτοῦ ἀπείκασμα, ἐν τῇ γῇ, ἀλλ᾽ ἀνεζήτησε τὴν εἰκόνα ἅμα μὲν ἐν τῇ κυριαρχίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, ἅμα δὲ ἐν τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ. Χαρακτηριστικὴ εἶναι καὶ ἡ ἐξ ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐπόψεως ὀρθὴ ἐκδοχὴ αὐτοῦ περὶ τῆς ἀρχεγόνου καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου, ὡς μὴ ὄντος κατὰ πάντα τελείου, ἀλλ᾽ ὡς μεγάλου παιδίου, ὅπερ ἔπρεπε νὰ ἐξελιχθῇ εἰς ἄνδρα.

Ὁμοιότατα πρὸς τὸν Εἰρηναῖον διδάσκει περὶ εἰκόνος καὶ ὁμοιώσεως καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς, ὅστις ἐπίσης διακρίνει μεταξὺ εἰκόνος καὶ ὁμοιώσεως· καὶ τὴν μὲν πρώτην, ὁρμώμενος ἐκ τῆς πνευματικῆς τοῦ Θεοῦ φύσεως, ἀνευρίσκει ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, ἣν χαρακτηρίζει ὡς «εἰκόνα», τὴν δὲν δευτέραν ἀναζητεῖ ἐν τῇ μιμήσει τοῦ Θεοῦ. Ἀναλαμβάνων δὲ τὴν ἰδέαν τῆς πρὸς Διόγνητον ἐπιστολῆς εὑρίσκει ὁ Κλήμης τὴν εἰκόνα καὶ ἐν τῇ εὐποιΐᾳ «Τῷ γὰρ ὄντι εἰκὼν Θεοῦ ἄνθρωπος εὐεργετῶν». Τὴν ἐκδοχὴν ταύτην εὑρίσκομεν ἐν τοῖς «Στρωματεῦσιν» αὐτοῦ (Β´), ἔνθα εἰς τὴν εὐποιΐαν προστίθεται καὶ ἡ κυριαρχία τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν ἀληθινὴν δὲ εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἀνευρίσκει ὁ ἡμέτερος Κλήμης ἐνσαρκωμένην ἐν τῷ Παιδαγωγῷ τ. ἔ. ἐν τῷ ἐνανθρωπήσαντι Λόγῳ.

Καὶ ὁ Ὠριγένης ὁτὲ μέν, εὑρίσκει τὴν εἰκόνα ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ ἐν τῇ γνωστικῇ δυνάμει τοῦ ἀνθρώπου, ὁτὲ δὲ τονίζει τὴν ἠθικὴν τοῦ ἀνθρώπου πλευράν. Ἀξία παρατηρήσεως ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Ὠριγένους εἶναι μάλιστα ἡ ἀνάδειξις τῆς οὐσιαστικῆς ἢ ἠθικῆς πλευρᾶς τῆς εἰκόνος παραλλήλως πρὸς τὴν εἰδολογικήν. «Ὅτι δὲ τὸ κατ᾽ εἰκόνα αἱ πράξεις χαρακτηρίζουσι, σαφῶς ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ Α´ πρὸς Κορινθίους (ιε´ 49) φησί· καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, οὕτω φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου... κατ᾽ εἰκόνα τοῦ κτίσαντος (Κολοσσ. γ´ 10). Κύριος μακρόθυμος, καὶ ὁ μακρόθυμος ἄνθρωπος ἔχει τὸ κατ᾽ εἰκόνα Θεοῦ. Δίκαιος καὶ ὅσιος... καὶ οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος. Οὐκοῦν ὁ ἀγαπῶν δικαιοσύνην καὶ ὁσιότητα καὶ πράττων καὶ τηρῶν τὴν ἐντολὴν τοῦ σωτῆρος «γίνεσθε οἰκτίρμονες, ὡς καὶ ὁ Πατὴρ ἡμῶν οἰκτίρμων ἐστί» καὶ «γίνεσθε τέλειοι...», εἰκὼν γίνεσθε κατὰ πάντα τοῦ Θεοῦ» (Ε. Π. Μ., 12, 96). Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ τονίζει

ὁ Ὠριγένης, ὅτι ἡ ἀγαθότης ἀποτελεῖ στοιχεῖον τῆς εἰκόνος» (Ε. Π. Μ. 13, 1280).

Ἐκ τῶν μετέπειτα χρόνων, σπουδαία ἐν τῷ προκειμένῳ θέματι εἶναι ἡ διδασκαλία τοῦ Μ. Βασιλείου. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μεταφράσεως τῶν Ο΄ (κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν) καὶ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸ Γεν. α΄ 27 καὶ ε΄ 1, διακρίνει καὶ οὗτος μεταξὺ εἰκόνος καὶ ὁμοιώσεως καὶ εὑρίσκει τὴν πρώτην μάλιστα ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ καὶ τῇ ἐλευθέρᾳ βουλήσει, εἶτα δὲ καὶ ἐν τῇ κυριαρχίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, τὴν δὲ δευτέραν ἐν τῇ σπουδῇ πρὸς ἐνάρετον διαβίωσιν. Τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν ἐκδέχεται ὁ Μ. Βασίλειος ὡς «δυνάμει» μὲν τὸ ἐν ἐμοὶ λογικὸν καὶ νοερόν, ὃ δὴ καὶ κατ' εἰκόνα Θεοῦ πεποιῆσθαί με δείκνυσιν· ἐν ἐνεργείᾳ δὲ τὸ καὶ ἀντιποιηθῆναι τῆς ἀρετῆς καὶ πράξει κατορθῶσαι τὸ καλὸν καὶ οὕτως ἐλθεῖν διὰ τῆς ἀρίστης πολιτείας εἰς τὸ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ». (Περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς 20, Ε. Π. Μ. 30 — 32) 2).

Παραλλήλως ὅμως πρὸς τὴν εἰδολογικὴν τῆς εἰκόνος πλευρὰν δὲν παραλείπει ὁ Πατὴρ οὗτος, νὰ ἀποβλέπῃ καὶ εἰς τὴν οὐσιαστικὴν διὰ τῆς ἀναδείξεως τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον ἀγάπης, ἣν ἀνευρίσκει ἐρριζωμένην ἐν τῇ πνευματικῇ τοῦ ἀνθρώπου φύσει. «Ἀδίδακτος ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη. Τοῦ θείου πόθου οὐκ ἔξωθέν ἐστιν ἡ μάθησις, ἀλλ' ὁμοῦ τῇ συστάσει τοῦ ζώου, τοῦ ἀνθρώπου φημί, σπερματικός τις λόγος ἡμῖν ἐγκαταβέβληται, οἴκοθεν ἔχων τὰς ἀφορμὰς τῆς πρὸς τὸ ἀγαπᾶν οἰκειώσεως». (Ε. Π. Μ. 31, 908). Ἐπίσης ἄξια προσοχῆς καὶ τὰ ἑξῆς χωρία. «Ἐντολὴν λαβόντες ἀγαπᾶν τὸν Θεόν, τὴν ἀγαπητικὴν δύναμιν εὐθὺς τῇ πρώτῃ κατασκευῇ συγκαταβληθεῖσαν κεκτήμεθα» (Ε. Π. Μ. 31, 909). 3). «Τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι ἥμερον καὶ κοινωνικὸν ζῷον ὁ ἄνθρωπος καὶ οὐχὶ μοναστικόν, οὐδὲ ἄγριον. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἴδιον τῆς φύσεως ἡμῶν, ὡς τὸ κοινωνεῖν ἀλλήλοις καὶ χρῄζειν ἀλλήλων καὶ ἀγαπᾶν τὸ ὁμόφυλον». (Ε. Π. Μ. 31, 917).

---

2. Πρβ. Martin Buber, Vom Geist des Judentums (1916) σ. 57 «Gott schuf den Menschen zu seinem Bilde, das ist, das er werde»

3. Πρβ. τὸ τοῦ ἱ. Αὐγουστίνου «Tu nos fecisti ad Te κλπ.». Πρβλ. ἐπίσης καὶ Ed. König ἐν Genessis Kommentar σελ. 159. «Nurin eurer Nutzan weudung darf man diese Konsenguenz zichen. Durch die Austattung der Neuschen mit der Gotteseben biblichkeit wurde er auch auf Gott hin gescheffen, wie Augustin in tiefsinniger Weise bemerkte Tu nos fecisti ad Te».

Τούτῳ τῷ τρόπῳ συνδυάζεται ἡ νοησιοκρατία μετὰ τῆς βουλησιοκρατίας. Ἐν ἄλλοις δὲ πάλιν χωρίοις ὁ Βασίλειος ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς «εἰκόνος τοῦ Θεοῦ» καὶ περὶ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος ὡς «εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ», οὕτως ὥστε ἡ εἰκὼν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ νὰ παρίσταται μόνον διὰ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγ. Πνεύματος ἀνακαινιζομένη (Ε. Π. Μ. 29, 724—728.

Ἐπίσης δὲ καὶ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος εὑρίσκει τὴν εἰκόνα ἐν τῇ διανοίᾳ, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἐν τῇ ἀθανασίᾳ τῆς ψυχῆς καὶ τῇ κυριαρχίᾳ τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι ὅμως ὁ αὐτὸς μέγας Πατήρ, ὅστις διδάσκει· «Γενοῦ τῷ ἀτυχοῦντι Θεός, τὸν ἔλεον τοῦ Θεοῦ μιμησάμενος. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ὡς τὸ εὖ ποιεῖν ἄνθρωπος ἔχει Θεοῦ». (Ε. Π. Μ. 36, 200).

Σπουδαιοτάτη εἶναι καὶ ἡ περὶ ἀνθρώπου διδασκαλία τοῦ βαθυνουστάτου ἀδελφοῦ τοῦ Μ. Βασιλείου, Γρηγορίου τοῦ Νύσσης. Ἐξαίρει μὲν καὶ αὐτὸς τὸ ἀκατάληπτον καὶ μυστηριῶδες τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ συνιστᾷ εἰς τοὺς ζητοῦντας τὴν ἀλήθειαν νὰ ὁρμῶνται ἀπὸ τῆς αὐτομελέτης πρὸς ἐξερεύνησιν τοῦ νοήματος τῆς εἰκόνος καὶ τῆς ὁμοιώσεως. Λέγει μάλιστα ὅτι, καθ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος φέρει ἐν ἑαυτῷ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, κέκτηται φύσιν οὕτως ἀκατάληπτον, ὡς εἶναι καὶ αὐτὸς ὁ Θεός. (Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου Β'). Ἐξ ἄλλου ὅμως, ἀπαριθμῶν τὰς τρεχούσας διαφορὰς γνωμῶν περὶ τῆς εἰκόνος καὶ τῆς ὁμοιώσεως, καταπολεμεῖ τὴν μονομερῆ ἀναζήτησιν τῆς εἰκόνος ἐν ταύτῃ ἢ ἐκείνῃ τῇ ἰδιοφυΐᾳ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπίσης τονίζει ὡς κύριον στοιχεῖον τῆς εἰκόνος οὐ μόνον τὴν διάνοιαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγάπην. «Οὐκ οὖν μὴ παρούσης τῆς ἀγάπης, ἅπας ὁ χαρακτὴρ τῆς εἰκόνος μεταπεποίηται». (Ε. Π. Μ. 44, 137, 273). Ἐπὶ δὲ τούτοις εὑρίσκει τὴν εἰκόνα καὶ ἐν τῇ ἐπὶ τῆς φύσεως κυριαρχίᾳ τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτι δὲ καὶ ὡς ἀπείκασμα τῆς Τριάδος θεωρεῖ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ὡς καὶ ὁ Ἀμβρόσιος καὶ ὁ Αὐγουστῖνος (Ε. Π. Μ. 44, 273—340). Ἐν δὲ τῷ μνημονευθέντι περισπουδάστῳ ἔργῳ αὐτοῦ περὶ «τῆς κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου» συνοψίζων πάντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένα παρατηρεῖ : «Εἰ γὰρ πλήρωμα μὲν ἀγαθῶν τὸ Θεῖον, ἐκείνου δὲ τοῦτο εἰκών, ἆρ' ἐν τῷ πλῆρες εἶναι παντὸς ἀγαθοῦ, πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ἡ εἰκὼν ἔχει τὴν ὁμοιότητα». (Ε. Π. Μ. 44, 184). Ὅ,τι δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν σχέσιν τῆς εἰκόνος πρὸς τὴν ὁμοίωσιν, ἐπαναλαμβάνει σχεδὸν αὐτολεξεὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Μ. Βασιλείου γενομένην διάκρισιν. «Ἡ βουλὴ (δηλ. ἐν τῷ ῥήματι ποιήσωμεν τοῦ Γενεσ. α' 26), δύο εἶχε, κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν.

Ἡ δημιουργία ἓν ἔχει... Ἐν τῇ πρώτῃ κατασκευῇ συνυπάρχει ἡμῖν τὸ κατ' εἰκόνα γεγενῆσθαι Θεοῦ. Ἐκ προαιρέσεως ἡμῖν κατορθοῦται τὸ καθ' ὁμοίωσιν εἶναι Θεοῦ» (Ε. Π. Μ. 44, 272).

Τέλος δὲ παρατηρεῖ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ μετὰ τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κοινωνίᾳ ἔσχε τὴν δυνατότητα διὰ τῆς οἰκειώσεως τῆς εἰκόνος αὐτοῦ νὰ ὑπερβῇ τὴν ἀρχέγονον κατάστασιν. «Εἰ γὰρ καὶ ἠλάττωται ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν παρακοὴν βραχύ τι παρ' ἀγγέλοις, διὰ γοῦν τῆς Θεοῦ Λόγου καθ' ὑπόστασιν ἑνώσεως ἐν αὐτῷ μεῖζόν τι γεγένηται. Ὁ γάρ ποτε κατ' εἰκόνα Θεοῦ νῦν γέγονε τὸ ἅμα Θεῷ. Καὶ ὁ πρὶν μεταληπτικὸς τῆς εἰκόνος Θεοῦ γέγονε μεταδοτικὸς τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνος». (Ε. Π. Μ. 44, 345).

Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν Ἀντιοχειανῶν ἀναζητοῦσι τὴν εἰκόνα μάλιστα ἐν τῇ ἐπὶ τῆς φύσεως κυριαρχίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, συνάπτοντες στενώτατα τὸ Γεν. α΄ 26 α μετὰ τοῦ ἀμέσως ἐπακολουθοῦντος 26 β «καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν κτηνῶν κ.λ.π.» Εἰς τὸν Χρυσόστομον ὀφείλομεν, πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ τὴν ἑξῆς ὡραίαν παρατήρησιν. «Ἡ ἀγάπη μάλιστα ἐγγὺς εἶναι ποιεῖ Θεοῦ... Τὸ φιλεῖν τοῦτο κοινὸν ἡμῖν καὶ τοῦ Θεοῦ».

Ἀξία παρατηρήσεως καὶ ἡ ἑπομένη λεπτὴ παρατήρησις τοῦ Ἀντιοχειανοῦ Θεοδωρήτου τοῦ Κύρου. «Ὁ τῆς κτίσεως δημιουργὸς πεποίηκε μὲν πάντα τὸν κόσμον, διαφόροις τε καὶ ποικίλοις καλλωπίσας τοῖς ἔργοις· τελευταῖον δὲ τὸν ἄνθρωπον ἐν τάξει παρήγαγεν εἰκόνος οἰκείας· ὡς ἂν ἅπασα ἡ κτίσις ἐν τῇ περὶ τούτων σπουδῇ τε καὶ θεραπείᾳ τὴν προσήκουσαν ἀναφέρει τιμὴν τῷ Θεῷ». Ἐπίσης ἀξία προσοχῆς εἶναι καὶ ἡ τοῦ Θεοδωρήτου ἐκδοχὴ τῆς δημιουργικῆς τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεως ὡς ἀπεικάσματος τῆς δημιουργικῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως (Ε. Π. Μ. 80, 109).

Ἀξία μνείας εἶναι ἡ γνώμη Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, ὅστις τὸ ζήτημα περὶ τῆς θείας εἰκόνος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὡς «πολυθρύλητον πρόβλημα» χαρακτηρίζων ἐν τῇ φράσει «καθ' ὁμοίωσιν» κατὰ τρόπον ἀξιοπαρατήρητον δὲν ἀποκλείει τὴν δυνατότητα, ὅτι πρόκειται περὶ παραλληλισμοῦ τοῦ νοήματος, ἐπὶ δὲ τούτοις παρατηρεῖ· «Ὁ μονογενὴς γοῦν Θεὸς ἐπιδημήσας, φησὶ γίνεσθε ὅμοιοι τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ὡς τῆς μὲν δημιουργίας τὸ κατ' εἰκόνα σωζούσης, τῆς δὲ προαιρέσεως τὸ καθ' ὁμοίωσιν». (Ε. Π. Μ. 78, 804).

Ἐπίσης δὲ διδακτικὴ εἶναι ἡ λεπτομερὴς ἑρμηνεία τοῦ χωρίου Γεν. α΄ 26 ὑπὸ Προκοπίου τοῦ Γαζαίου ἐν τῷ ἑαυτοῦ Ὑπομνή-

ματι εἰς τὴν Γένεσιν». Συνδυάζων οὗτος τὸ ἐν λόγῳ χωρίον μετ' ἄλλων χωρίων τῆς Κ. Διαθήκης καὶ εὑρίσκων τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ὁμοίωσιν οὐ μόνον ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ κυριαρχίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ὀρθίᾳ στάσει αὐτοῦ 4), ὡς καὶ ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ, ὅπως ὁμοιωθῇ πρὸς τὸν Θεόν, μάλιστα διὰ τῆς ἠπιότητος καὶ ἀγάπης, προσθέτει «τῆς γοῦν εἰκόνος ταύτης τοὺς ἐκπεσόντας ὠδίνει Παῦλος, μέχρι μορφωθῇ Χριστὸς ἐν αὐτοῖς» (Ε. Π. Μ. 87, 116). Τέλος δὲ ποιεῖται τὴν ἑξῆς λεπτὴν παρατήρησιν : «Οὐ μὴν ἄνευ τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ εἰκὼν εἴρηται» 5). Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὁ πρῶτος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας δογματικός, συνοψίζων τὴν ἐν τῇ παλαιᾷ Ἐκκλησίᾳ κρατοῦσαν διδασκαλίαν παρατηρεῖ : «τὸ μὲν κατ' εἰκόνα τὸ νοερὸν δηλοῖ καὶ αὐτεξούσιον, τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν τὴν τῆς ἀρετῆς κατὰ τὸν δυνατὸν ὁμοίωσιν». (Ἔκδοσις Ὀρθοδόξου πίστεως Β΄ 12).

Τέλος χαρακτηριστικὰ καὶ ἀξιομνημόνευτα εἶναι τὰ ἑξῆς, μεταξὺ πολλῶν ἄλλων, ὑπέροχα χωρία τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. «Εἰκών εἰμι τῆς ἀρρήτου δόξης σου, εἰ καὶ στίγματα φέρω πταισμάτων».

«Θρηνῶ καὶ ὀδύρομαι, ὅταν ἐννοήσω τὸν θάνατον καὶ ἴδω ἐν τοῖς τάφοις κειμένην τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθεῖσαν ἡμῖν ὡραιότητα ἄμορφον, ἄδοξον μὴ ἔχουσαν εἶδος». Εἶναι ἀξία παρατηρήσεως ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἡ λεπτοτάτη ἑλληνικὴ καλαισθησία καὶ τὸ πρὸς τὴν ὡραιότητα ἑλληνικὸν πάθος, ἅτινα εὑρίσκομεν καὶ ἐν τῇ ἑξῆς περικοπῇ τῆς γνωστῆς νεκρωσίμου Ἀρχιερατικῆς εὐχῆς : «Κύριε, ὁ τῇ σῇ ἀρρήτῳ σοφίᾳ δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ χοὸς καὶ τοῦτον ἀναμορφώσας εἰς εἶδος καὶ κάλλος καὶ ἐξωραΐσας εἰς οὐράνιον κτῆμα εἰς δοξολογίαν καὶ εὐπρέπειαν τῆς σῆς δόξης καὶ βασιλείας διὰ τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦτον παραγαγεῖν». Ἐπίσης χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ ἑξῆς χωρίον τοῦ γνωστοῦ νεκρωσίμου τροπαρίου τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας : «Ὁ πάλαι μὲν ἐκ μὴ ὄντων πλάσας με καὶ εἰκόνι σου θείᾳ τιμήσας, παραβάσει ἐντολῆς δὲ πάλιν μὲν ἐπιστρέψας εἰς γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθην, εἰς τὸ καθ' ὁμοίωσιν ἐπανάγαγε τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἀναμορφώσασθαι». Ἄξιον δὲ μνείας καὶ τὸ χωρίον τοῦ γνωστοῦ Ἀπολυτικίου εἰς μνήμην ἁγίων

4. Ἡ ἑρμηνεία αὕτη ὑπενθυμίζει ἔν τισι τὴν νεωτάτην ἑρμηνείαν τοῦ Γεν. α΄ 26 ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ L. Köhler ἐν τῇ Theolog. Zeitschrift von Basel (1948) σελ. 16.

5. Πρβ. πρὸς τὴν ἑρμηνείαν ταύτην καὶ τὴν τοῦ von Rad ἐν τῷ προσφάτως ἐκδοθέντι Ὑπομνήματι αὐτοῦ εἰς τὴν Γένεσιν.

ἀσκητῶν : «Ἐν σοὶ πάτερ (ἢ μῆτερ) ἀκριβῶς διεσώθη τὸ κατ' εἰκόνα, λαβὼν γὰρ τὸν Σταυρὸν ἠκολούθησας τῷ Χριστῷ κλπ.».

Β΄. ΤΟ ΓΕΝΕΣ. α΄ 26 ΕΝ ΤΗ ΟΡΘΟΔΟΞΩ ΘΕΟΛΟΓΙΑ.

Τὴν περὶ εἰκόνος διδασκαλίαν τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας, θέλομεν μόνον διὰ βραχέων πραγματευθῇ, ἐπειδὴ συμπίπτει μετὰ τῆς διδασκαλίας τῶν Ἑλλήνων Ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων. Ἀφήνοντες δ' ἐνταῦθα κατὰ μέρος τὴν σχετικὴν διδασκαλίαν δύο ἐπιφανῶν Βυζαντινῶν Θεολόγων, Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ Γεωργίου τοῦ Σχολαρίου, ἀρχόμεθα ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τοῦ Πατριάρχου Ἱ ε ρ ε μ ί ο υ τ ο ῦ Β΄ ἐν ταῖς ἑκατὸν «Ἀποκρίσεσι πρὸς τοὺς Θεολόγους τῆς Τυβίγγης» 6). Ἐν τῇ Β΄ Ἀποκρίσει αὐτοῦ παρατηρεῖ οὗτος, στηριζόμενος ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ Μ. Βασιλείου, «Τὸ κατ' εἰκόνα ἐκ Θεοῦ ἔλαβεν (ὁ ἄνθρωπος) ἤγουν τὸ λογικὸν εἶναι, τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν ἐκ τῆς προαιρέσεως κατορθοῦμεν». Καὶ Μ η τ ρ ο φ ά ν η ς δὲ ὁ Κ ρ ι τ ό π ο υ λ ο ς λέγει ἐν τῇ ἑαυτοῦ «Ὁμολογίᾳ» 7) : «Τὸν μὲν κατ' εἰκόνα ἐκ τῆς τοῦ δημιουργηθέντος θελήσεως, τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν ἐκ τῆς τοῦ δημιουργηθέντος σπουδῆς καὶ ἀρετῆς». Ἐν ἄλλῳ δὲ χωρίῳ εὑρίσκει τὴν ε ἰ κ ό ν α τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ τριμερεῖ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς διαρθρώσει (νοῦς, λόγος, ἀείπνοια, εἴτ' οὖν ἀθανασία).

Ὁ γνωστὸς Ρῶσσος συστηματικὸς τοῦ ιδ΄ αἰῶνος Μακάριος, πρύτανις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας τῆς Πετρουπόλεως καὶ Μητροπολίτης Μόσχας, ἐν τῇ ἑαυτοῦ διτόμῳ «Ὀρθοδόξῳ Δογματικῇ Θεολογίᾳ», ἥτις μετεφράσθη καὶ γαλλιστὶ 8), ὁρμώμενος, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Πατέρων ἀπὸ τῆς πνευματικῆς τοῦ Θεοῦ φύσεως, εὑρίσκει τὴν «εἰκόνα» ἐν τῇ ἀθανάτῳ τοῦ ἀνθρώπου ψυχῇ καὶ δὴ καὶ κυρίως ἐν τῷ λογικῷ καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ αὐτοῦ, ἐν τῇ ἀθανασίᾳ καὶ τῇ ἐπὶ τῆς φύσεως κυριαρχίᾳ αὐτοῦ, ἥτις εἶναι ἀποτέλεσμα καὶ ἔκφρασις τῆς «εἰκόνος». Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τριχοτομίᾳ τῶν δυνάμεων τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς εὑρίσκει ὁ Μακάριος ἀσθενῆ ἀπεικόνισιν τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, συμφώνως τῷ παραδείγματι Πατέρων τινων (Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, Ἀμβροσίου,

6. Ἰ. Μεσολωρᾶ Συμβολικὴ Α΄ σελ. 217.

7. Ἰ. Μεσολωρᾶ αὐτόθι σ. 299.

8. Ἐξεδόθη ὑπὸ τὸν τίτλον Théologie Dogmatigue Orthodoxe. Paris Τόμοι δύο. 1860. Ὑπὸ δὲ τοῦ Ν. Παγίδα ἐξελληνίσθη τὸ «Ἐγχειρίδιον τῆς κατὰ τὴν Ὀρθόδοξον εἰς Χριστὸν πίστιν δογματικὴν θεολογίαν». (Ἐν Ἀθήναις 1883).

Αὐγουστίνου, Θεοδωρήτου κ.ἄ.). Προσθέτει ὅμως, ὅτι δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ δὲν ἀπεικονίζεται ἐν ταύτῃ ἢ ἐκείνῃ τῇ ἱκανότητι τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὅτι εὑρίσκεται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐν ὅλῃ τῇ φύσει αὐτοῦ». Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Πατέρων γενομένην διάκρισιν μεταξὺ «εἰκόνος καὶ ὁμοιώσεως», ὁ Μακάριος υἱοθετεῖ τὴν διάκρισιν ταύτην καὶ προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ αὐτὴν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Ὁ δὲ Σέργιος Bulgakoff ἐν τῷ ἑαυτοῦ ἔργῳ Du Verbe incarnè (Agnus Dei) 1943 σελ. 61 διδάσκει : «Ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα Θεοῦ. Τοῦτο σημαίνει ἀκριβῶς, ὅτι ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅτι διὰ τὸν ἄνθρωπον ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ ἀποκάλυψις καὶ ἡ πραγματοποίησις τῆς εἰκόνος ταύτης. Ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐρχομένου, περιλαμβάνεται ἐν τῷ πρώτῳ ἀνθρώπῳ, οὐ μόνον ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ... καὶ οὐχὶ μόνον ἐν τῷ πνεύματι αὐτοῦ... ἀλλ' ἐν τῇ ἑνώσει (fusion) τῶν δύο φύσεων εἰς μίαν ὑπόστασιν». Ἐξ ἄλλου ὁ Βασίλειος Zevkowsky, καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῷ Ρωσσικῷ Ὀρθοδόξῳ Θεολογικῷ Ἰνστιτούτῳ τῶν Παρισίων, ἐν τῷ προσφάτῳ βιβλίῳ του «Das Bild vom Menschen in der Ostkirche (Stuttgard 1950) βλέπει τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ προσωπικότητι, οὐχὶ δ' ἐν τῇ πνευματικῇ καθόλου σφαίρᾳ καὶ ποιεῖται διάκρισιν μεταξὺ προσωπικότητος καὶ φύσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν ὧδε ἀνευρίσκει τὴν «εἰκόνα τοῦ Θεοῦ»- ἀκριβῶς ἐν τῇ προσωπικότητι καὶ τὴν διαφορὰν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως σχετίζει πρὸς τὴν φύσιν, διατείνεται ὅτι δὲν διεφθάρη ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀνθρώπῳ εἰ μὴ ἡ φύσις αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν Ἑλλήνων Θεολόγων ὁ Ι. Μεσολωρᾶς διδάσκει ἐν τῇ Συμβολικῇ αὐτοῦ (Β' 154), ὅτι «τὸ μὲν κατ' εἰκόνα δηλοῖ τὰ οὐσιώδη γνωρίσματα τοῦ ἀνθρώπου τ. ἔ. τὸ λογικὸν καὶ τὸ αὐτεξούσιον ἅτινα ἔλαχεν οὗτος παρὰ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν δημιουργίαν καὶ τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι τὴν εἰκόνα τῆς ἀπείρου λογικότητος, ἐλευθερίας καὶ αἰωνιότητος τοῦ Θεοῦ, τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν δηλοῖ τὴν θεοπρεπῆ ἐκείνην κατάστασιν τῶν χαρισμάτων τούτων, ἥτις κατορθοῦται καὶ διὰ τῆς ἡμετέρας θελήσεως τῇ συνεργείᾳ πάντοτε τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος, δηλ. τὴν διὰ τῶν ἐμφύτων ἀρχικῶν δυνάμεων πραγματοποιουμένην τελειότητα τοῦ ἀνθρώπου». Παρόμοια διδάσκει καὶ ὁ Ζῆκος Ρώσης ἐν τῇ «Δογματικῇ» αὐτοῦ (σ. 433—4). Διακρίνων καὶ αὐτὸς μεταξὺ εἰκόνος καὶ ὁμοιώσεως παρατηρεῖ: «Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι πνευματικὸν ὄν, οὐσιώδη δὲ γνωρίσματα τῶν πνευματικῶν ὄντων εἶναι ὁ νοῦς καὶ τὸ αὐτεξούσιον, ἡ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ δημι-

ουργία τοῦ ἀνθρώπου, ἀναφερομένη μόνον εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, δηλοῖ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπροικίσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν δημιουργίαν αὐτοῦ μετὰ νοῦ καὶ αὐτεξουσίου ἢ ἐλευθερίας βουλήσεως. Ἐπειδὴ δὲ ὁ νοῦς καὶ τὸ αὐτεξούσιον θεωροῦνται διττῶς, πρῶτον ὡς ἔμφυτοι δυνάμεις καὶ δεύτερον ὡς ἐνέργειαι τῶν πνευματικῶν τούτων δυνάμεων, δι' ὧν ὁ ἄνθρωπος, νοῶν καὶ γινώσκων τὴν ἀλήθειαν καὶ προαιρούμενος τὸ ἀγαθὸν ὅπερ ἐνέκειτο ἐν τῇ τηρήσει τῆς δοθείσης αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς, γίνεται ὡς οἷόν τε τέλειος καὶ ἐξομοιοῦται πρὸς τὸν Θεόν, τὸ μὲν κατ' εἰκόνα, διακρινόμενον τοῦ καθ' ὁμοίωσιν, δηλοῖ τὸν νοῦν καὶ τὸ αὐτεξούσιον, ὡς ἐμφύτους δυνάμεις τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν τὴν σπουδὴν ἣν ὤφειλεν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος νὰ ἔχῃ, ἵνα διὰ τῆς ὀρθῆς χρήσεως καὶ ἐνεργείας τῶν ἐμφύτων αὐτοῦ δυνάμεων τούτων ἐξομοιοῦται πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἀποβαίνει ὅσον ἔνεστι καὶ ἐνεργείᾳ τέλειος (Ματθ. ε' 48). Ἐπίσης κατὰ τὸν Ρώσην μετὰ τῆς ἐν τῷ πρώτῳ ἀνθρώπῳ εἰκόνος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἐξομοιώσεως συνεδέετο ἡ ἀθανασία ὡς ἀποτέλεσμα τῆς τηρήσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἐπὶ τῶν διαφόρων ζώων καὶ πάσης τῆς γῆς ἀρχὴ αὐτοῦ (Γεν. α' 26).

Ὁ Χρῖστος Ἀνδροῦτσος, ὁ ἄριστος τῶν καθ' ἡμᾶς δογματικῶν, ἀκολουθῶν τοὺς Πατέρας, εἰσδύει καὶ ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ βαθύτερον. Κατ' αὐτὸν «ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ θεία εἰκὼν ἀνήκει εἰς τὸ πνευματικὸν αὐτοῦ μέρος, καθ' ὅσον τοῦτο φέρεται πρὸς τὸν Θεόν». Ἐξαίρει δὲ τὸν προσδιορισμὸν «καθ' ὅσον φέρεται πρὸς τὸν Θεόν», θεωρῶν ὡς ἀνακριβῆ «καὶ μὴ ἐρειδομένην ἐπὶ τῶν Πατέρων» τὴν συνήθη ἐξήγησιν τῶν Δογματικῶν καὶ τῶν Κατηχήσεων, ὅτι τὸ κατ' εἰκόνα ἀναφέρεται ἁπλῶς εἰς τὸ νοερὸν καὶ τὸ αὐτεξούσιον, «τῶν Πατέρων ἐννοούντων ὡς θείαν εἰκόνα τὸ νοερὸν καὶ αὐτεξούσιον ἐν τῇ θετικῇ αὐτῶν πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸν Θεὸν ῥοπῇ» 9). Προσθέτει δὲ ὅτι «ὡς τοιοῦτον τὸ κατ' εἰκόνα διετηρήθη καὶ ἐν τῷ πεπτωκότι ἀνθρώπῳ, διασῴζοντι ἴχνη τοῦ πρὸς τὰ θεῖα πόθου καὶ τῆς πρὸς τὸ ἀγαθὸν φορᾶς», καὶ ὅτι «ἔκφρασις καὶ ἐκδήλωσις τῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ θείας εἰκόνος εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐπί τε τῶν ζώων καὶ τῆς φύσεως, ὡς ἐμφαίνει τὸ χωρίον Γεν. α' 26...» (Δογματικὴ σελ. 137). Περαιτέρω δέ, στοιχῶν τῇ Ὀρθοδόξῳ παραδόσει, διακρίνει τὸ «κατ' εἰκόνα» ἀπὸ τῆς «ἀρχεγόνου δικαιοσύνης», τῆς μὲν εἰκόνος ἐγκειμένης, κατ' αὐτόν, ἐν τῇ

9. Τοῦ Ἀνδρούτσου μὴ ἀναφέροντος τὰ «σχετικὰ» πατερικὰ χωρία, παραπέμπομεν τὸν ἀναγνώστην εἰς τὰ ὑφ' ἡμῶν ἀνωτέρω παρατεθέντα καὶ δὴ εἰς τὰ τοῦ Μ. Βασιλείου.

φύσει τοῦ ἀνθρώπου, τῆς δὲ ἀρχεγόνου δικαιοσύνης ἐν τῷ ἠθικῷ τῆς φύσεως μέρει (τ. ἔ. πρὸ τῆς βλάβης αὐτοῦ διὰ τῆς ἁμαρτίας), ὡς βαθμηδὸν τῇ συνεργίᾳ τῆς θείας χάριτος αὐξούσης καὶ πρὸς τὴν τελειότητα σπευδούσης ἁγιότητος.

Παρόμοια δὲ διδάσκει καὶ ὁ Β. Βέλλας παρατηρῶν ὅτι «ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐνυπάρχουσα εἰκὼν τοῦ Θεοῦ δὲν ἔγκειται μόνον εἰς τὴν πνευματικὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν καὶ τὴν ἀθανασίαν, ὡς συνήθως τονίζεται, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ἰσραηλίτης τὸν Θεὸν προσεπάθησε νὰ κατανοήσῃ καὶ πλησιάσῃ οὐχὶ διὰ τῆς θεωρητικῆς σκέψεως, ἀλλὰ κυρίως διὰ τῶν ἠθικῶν δυνάμεων, παραστήσας τοῦτον ὡς τὸ Ὕψιστον ἠθικὸν ὄν, τὸ ἀπολύτως ἅγιον, διὰ τοῦτο καὶ τὸ θεῖον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ στοιχεῖον ἔγκειται καὶ εἰς τὴν συνείδησιν καὶ γνῶσιν τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν, ἀφ' ἑνὸς καὶ εἰς τὴν δυνατότητα καὶ προσπάθειαν ἀφ' ἑτέρου τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τεθειμένων ἠθικῶν στοιχείων». (Β. Βέλλα. Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν Π. Διαθήκην β΄ ἔκδ. σελ. 8—9).

Κατακλείομεν τὴν παροῦσαν ἀνακοίνωσιν διὰ τῆς παραθέσεως καὶ τῆς ἡμετέρας γνώμης, ἣν ἀναπτύσσομεν πάντοτε ἐν ταῖς πανεπιστημιακαῖς ἡμῶν παραδόσεσιν, ἑρμηνεύοντες τὴν Γένεσιν κατὰ τοὺς Ο΄. Συμφωνοῦμεν καὶ ἡμεῖς κατ' ἀρχὴν μετὰ τοῦ Ἀνδρούτσου ἐν τῇ ἐκδοχῇ τοῦ χωρίου Γεν. α΄ 26, ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι χρήζει καὶ αὕτη συμπληρώσεως κρείσσονος κατοχυρώσεως. Οὕτω παραδεχόμεθα καὶ ἡμεῖς, ὅτι τὸ κύριον στοιχεῖον τῆς θείας εἰκόνος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἶναι τὸ νοερὸν καὶ τὸ αὐτεξούσιον 10) ἤτοι ἡ προσωπικότης, ἐν τῇ στενωτάτῃ αὐτῆς σχέσει πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τῇ πρὸς αὐτὸν ροπῇ καὶ σπουδῇ, καθ' ἃ ἐδίδαξεν ἤδη ὁ Μ. Βασίλειος, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω. Διὰ τῆς τοιαύτης δὲ συσχετίσεως τοῦ νοεροῦ καὶ τοῦ αὐτεξουσίου τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν σπουδῆς νομίζομεν, ὅτι ὑπερνικᾶται καὶ ἡ μεταξὺ εἰκόνος καὶ ὁμοιώσεως διάκρισις, ἡ δὲ διδασκαλία τῶν Πατέρων περὶ τῆς ὁμοιώσεως παραμένει ἐν ἰσχύϊ καίπερ μὴ εὐσταθοῦσα πολὺ ἐξ ἐπόψεως φιλολογικῆς, ἕνεκεν τῆς ἐν τῷ Μασοριτικῷ κειμένῳ (οὐχὶ ὅμως ἐν τῷ Σαμαρειτικῷ, οὔτε ἐν τῇ Βουλγάτᾳ) ἀπουσίας τοῦ συνδετικοῦ καὶ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν) καὶ ἕνεκεν τοῦ ἤδη ὑπὸ Ἰσιδώρου τοῦ Πη-

10. Ὁ ὑπὸ τῶν Πατέρων χρησιμοποιούμενος ὅρος αὐτεξούσιον σκανδαλίζει τοὺς Λουθηρανοὺς δογματικοὺς ὡς ἀντελήφθημεν ἐν τῇ μετ' αὐτῶν συζητήσει, πλὴν ἀδίκως ὡς παρετηρήσαμεν εἰς αὐτούς, ἐφ' ὅσον οἱ Πατέρες καὶ μετ' αὐτῶν καὶ ἡ Ὀρθόδοξος Θεολογία δέχεται τοῦτο ἐν σχετικῇ ἐννοίᾳ καὶ δὴ καὶ ὡς δεινῶς ἐπηρεασμένον διὰ τῆς ἁμαρτίας.

λουσιώτου κατὰ διαίσθησιν παρατηρηθέντος, ὡς εἴδομεν, παραλληλισμοῦ μεταξὺ τῶν δύο τούτων λέξεων (Πρβ. Μ. Βασίλειον Ε. Π. Μ. 30, 32). Παραμένει δ' ἐν ἰσχύϊ ἡ εἰρημένη διδασκαλία τῶν Πατέρων, ἣν ἀπό τινος ἐπόψεως υἱοθετοῦσι καὶ νεώτεροι μὴ Ὀρθόδοξοι Θεολόγοι (π.χ. ὁ M. Buber), καθ' ὅσον λογικὸν καὶ αὐτεξούσιον ἐν τῇ πραγματικῇ καὶ ἀποτελεσματικῇ σπουδῇ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἄνευ σπουδῆς πρὸς μίμησιν τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι πράγματα νοητά. Πρβ. καὶ τὴν βαθυστόχαστον διδασκαλίαν τοῦ Μ. Βασιλείου, καὶ δὴ τὴν λεπτοτάτην αὐτοῦ διάκρισιν μεταξὺ τοῦ δ υ ν ά μ ε ι καὶ τοῦ ἐ ν ε ρ γ ε ί ᾳ.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπὶ τῆς φύσεως κυριαρχίαν τοῦ ἀνθρώπου, συμφωνοῦμεν μέν, ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ στοιχεῖον τῆς ε ἰ κ ό ν ο ς, τὸ στοιχεῖον δ' ὅμως τοῦτο δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰ μὴ ἐκδήλωσις τῆς ε ἰ κ ό ν ο ς καὶ ἀποτέλεσμα τῶν πνευματικῶν τοῦ ἀνθρώπου ἰδιοτήτων. Ὡς κύριον δὲ καὶ οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς εἰκόνος τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐκδεχόμεθα τὴν ἀ γ ά π η ν, στηριζόμενοι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς (Ματθ. ε' 45—48; Λουκ ς' 35—36, Ἰω. ιζ'. 11—21, Α'. Ἰω. δ' 7—12, 16), ἀφ' ἑτέρου δ' ἐπὶ τῶν Πατέρων, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως ὅτι πρὸς τὴν ὑψηλὴν ταύτην ἀλήθειαν δὲν παρέμεινεν ὅλως ξένη, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Σπερματικοῦ λόγου, οὐδὲ ἡ ἑλληνικὴ διανόησις τῆς Προχριστιανικῆς ἐποχῆς, ὡς βλέπομεν π.χ. ἐν τῇ βαρυσημάντῳ ρήτρᾳ τῆς Ἀντιγόνης ἐν τῇ φερωνύμῳ τραγῳδίᾳ τοῦ Σοφοκλέους (D. 523 : οὔτοι συνέχθειν, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυν).

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

ΣΥΓΚΛΗΣΙΣ ΠΡΟΣΥΝΟΔΟΥ

Ἐν τῷ τελευταίῳ τεύχει τῆς «Ὀρθοδοξίας» κατεχωρήθησαν αἱ ληφθεῖσαι ἀπαντήσεις τῶν Ἁγιωτάτων Ὀρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς συγκλήσεως τῆς Προσυνόδου.

Κατωτέρω καταχωρίζεται γράμμα τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Βελιγραδίου κ. Βικεντίου ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος.

Παναγιώτατε καὶ Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὲ Πατριάρχα, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ λίαν ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργὲ τῆς Ἡμετέρας Μετριότητος Κύριε Ἀθηναγόρα, τὴν Ὑμετέραν σεβασμίαν Παναγιότητα ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι λίαν ἐγκαρδίως προσαγορεύομεν.

Ἀρ. 3415)1952 — Βελιγράδιον, 24)10)1952

Ἐλάβομεν τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 1342 ἀπὸ τῆς 25ης Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ. ἐπιστολὴν τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος, δι' ἧς γνωρίζετε Ἡμῖν ὅτι ἡ πλειονότης τῶν ἀδελφῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς ἀναβολῆς τῆς συγκλήσεως τῆς Προσυνόδου.

Ἐλάβομεν καὶ τὸν κατάλογον τῶν θεμάτων ἐφ' ἃ μέλλει νὰ διασκεφθῇ ἡ Προσύνοδος καὶ δηλοῦμεν ὅτι ἡ καθ' Ἡμᾶς Ἐκκλησία εἶναι σύμφωνος μὲ τὴν ἡμερησίαν διάταξιν καὶ δὲν προτείνει οὐδεμίαν τροποποίησιν ἢ προσθήκην. Ἡ καθ' Ἡμᾶς Ἐκκλησία θὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ χρονικὸν διάστημα μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς Προσυνόδου πρὸς καταρτισμὸν μιᾶς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐκ κληρικῶν καὶ καθηγητῶν θεολόγων, ἥτις θὰ ἐρευνήσῃ καὶ μελετήσῃ ἐπιστημονικῶς τὰ ἐν λόγῳ θέματα.

Ἀσπαζόμενοι Ὑμᾶς καὶ πάλιν ἀδελφικῷ φιλήματι, διατελοῦμεν μετ' ἐκτιμήσεως καὶ ἀγάπης.

Τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος
ἀφωσιωμένος ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς
† Ὁ Πατριάρχης τῶν Σέρβων
ΒΙΚΕΝΤΙΟΣ

Ἡ ἐπὶ τοῖς Χριστουγέννοις Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις

✝ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

ΕΛΕΩι ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ,

ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ, ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

ΠΑΝΤΙ ΤΩι ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ·

ΧΑΡΙΝ, ΕΙΡΗΝΗΝ, ΕΛΕΟΣ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΕΝ ΒΗΘΛΕΕΜ

ΤΕΧΘΕΝΤΟΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΠΟΘΩ πατρικῷ προσαγορεύομεν καὶ εὐλογοῦμεν πάντας ὑμᾶς, τέκνα τῆς Ἐκκλησίας εὐλαβῆ, ἐπὶ ταῖς ἐπιστάσαις Ἁγίαις Ἡμέραις τῆς εὐσεβείας ἡμῶν, εὐαγγελιζόμενοι μετὰ τοῦ Ἀγγέλου τῆς Βηθλεὲμ τὴν χαράν, τὴν μεγάλην, τῆς Γεννήσεως κατὰ σάρκα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ. «Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε. Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν ἀπαντήσατε. Χριστὸς ἐπὶ γῆς ὑψώθητε !»

Πληροῦται σήμερον τῶν Προφητῶν τὸ ἐλπιδοφόρον κήρυγμα καὶ ἡ παλαιὰ τῶν Ἐθνῶν προσδοκία. Τελεσιουργεῖται τὸ Μυστήριον, τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ τῶν γενεῶν. Ὁ τῷ Πατρὶ ἀϊδίως συνεδρεύων Λόγος τοῦ Θεοῦ ὑπερφυῶς ἐκ Παρθένου τίκτεται καὶ ἀδοξίας ὑποδύεται μορφήν, ἵνα τὸν Ἀδὰμ ἀφθάρτου δόξης κοινωνὸν καταστήσῃ.

Κάμπτεται πρὸ τῆς θείας Εὐσπλαγχνίας ἡ θεία Δικαιοσύνη καὶ κατέρχεται ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, ἵνα πᾶς ὁ ἐσθίων ἐξ αὐτοῦ μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον.

Αὕτη εἶναι ἡ μεγαλειώδης ὑπόθεσις τῆς παρούσης μεγάλης Ἑορτῆς. Ἡ χαρὰ τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας καὶ τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ. Τὸ μέγα μήνυμα, ὅπερ πρῶτοι ἐδέξαντο οἱ ποιμένες, οἱ ἀγραυλοῦντες καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν. Ἡ ἀφετηρία ἄλλης ζωῆς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ζωῆς καινῆς, ζωῆς πνευματικῆς.

Κατὰ τὴν Ἁγίαν ταύτην Νύκτα μυσταγωγία ἐπιτελεῖται εἰς τὰ μυχιαίτατα τῆς ἐσωτερικῆς ἡμῶν ὑπάρξεως. Ἡ ψυχὴ ἡμῶν πληροῦται φωτός, ἠρεμίας καὶ γαλήνης. Κατανύσσει αὐτὴν ὁ ἦχος τῶν ἱερῶν κωδώνων, ἡ ὑπέροχος ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν ὑμνῳδία, τὸ θεῖον Σπήλαιον, ἡ ταπεινὴ Φάτνη, ὁ μυστηριώδης Ἀστήρ, ἡ προσκύνησις τῶν Μάγων, ἡ φωτοθύελλα τοῦ Οὐρανοῦ. Δονεῖ αὐτὴν βαθύτατα ὁ παναρμόνιος ὕμνος, τὸν ὁποῖον, αἰνοῦντες τὸν Θεὸν καὶ συναγαλλόμενοι τοῖς ἐπὶ γῆς, ἔψαλον ὑ-

περάνω τοῦ Σπηλαίου οἱ Ἄγγελοι τοῦ Ὑψίστου· ὁ ὕμνος τῆς εἰρήνης τῶν Χριστουγέννων : εἰρήνης τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς ἑαυτόν· εἰρήνης τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους· εἰρήνης παγκοσμίου, συνενούσης εἰς μίαν μεγάλην οἰκογένειαν πάντας τοὺς λαούς· ὁ ὕμνος τῆς εἰρήνης, τὴν ὁποίαν ὡραματίσθη ἡ ἀνθρωπότης ἐντὸς τῆς ἀβύσσου τῆς ἀθλιότητος, ὅπου ἔρριψεν αὐτὴν ἡ παράβασις τῆς θείας ἐντολῆς. «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία». (Λουκ. Β′ 14).

Δὲν εἶχεν εἰσέτι σβεσθῆ εἰς τὰ βάθη τῶν αἰώνων ὁ ἀντίλαλος τῆς φωνῆς τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου, προαναγγέλλοντος τὴν ἔλευσιν τοῦ Ἐξουσιαστοῦ καὶ Ἄρχοντος τῆς εἰρήνης, καὶ αἱ οὐράνιοι δυνάμεις ἀνήγγελλον τὴν εἰρήνην αὐτὴν εἰς τὴν προσδοκῶσαν ἀνθρωπότητα.

Καὶ ἡ μὲν εἰρήνη τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, μετὰ τὴν προσφορὰν τῆς μεγάλης θυσίας, ἀποκαθίσταται πλήρως, διὰ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν. Τὰ παθήματα καὶ ὁ θάνατος τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ Λόγου ὄχι μόνον κατήλλαξαν τοὺς ἀνθρώπους μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀποτελοῦσι καὶ βέβαιον ἐχέγγυον περὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν. «Εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ, διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ Αὐτοῦ» (Ρωμ. ε′ 10).

Ἡ δὲ πρὸς ἑαυτὸν εἰρήνη τοῦ ἀνθρώπου ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἐναρμονίσεως τῆς θελήσεως αὐτοῦ πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Τί ὅμως ἐπετελέσθη ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς παγκοσμίου εἰρήνης ; Τί ἐγένετο διὰ τὴν προσέγγισιν καὶ τὴν συναδέλφωσιν τῶν λαῶν, διὰ τὴν ἐκμηδένισιν τοῦ παρ' αὐτοῖς μίσους καὶ τῆς ἐχθρότητος, καὶ τὴν ἐπιτυχίαν σύνθηκῶν εἰρηνικῆς αὐτῶν διαβιώσεως ; Διέρρευσαν αἰῶνες ἔκτοτε, ἀφότου ἠκούσθη ἐξ οὐρανοῦ ἡ παρήγορος καὶ χαρμόσυνος τῆς ἐπὶ γῆς εἰρήνης ἀγγελία, καὶ αἱ διαιρέσεις, οἱ ἀνταγωνισμοί, οἱ πανώλεις καὶ βροτολοιγοὶ πόλεμοι δὲν ἔπαυσαν δεινῶς μαστίζοντες τὴν ἀνθρωπότητα. Δὲν διελύθη εἰσέτι ὁ ἀπὸ τῶν ἐρειπίων, τὰ ὁποῖα πολλαχοῦ τῆς γῆς ἐπεσώρευσεν ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος, ἀναθρώσκων κονιορτός, καὶ νέα ἐρείπια, νέας ἀπωλείας ἀνθρώπων, καὶ νέα δάκρυα καθ' ἑκάστην προκαλεῖ ἡ ἀσύγγνωστος ἀνθρωπίνη ματαιοδοξία.

Δυστυχῶς εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἡ εἰρήνη τῆς Βηθλεὲμ ἀποτελεῖ ἀκόμη ἀντικείμενον διακαοῦς ἐπιθυμίας τῶν λαῶν, καὶ ἡ ἐνεστῶσα τῆς ἀνθρωπότητος κατάστασις δεικνύει, ὅτι πολὺ ἀπέχει ὁ καιρός, ὅτε, κατὰ τὸν Προφήτην, «τὰ ἔθνη κατακόψουσι τὰς ρομφαίας αὐτῶν εἰς ἄροτρα καὶ τὰ δόρατα αὐτῶν εἰς δρέπανα, καὶ οὐκέτι μὴ ἀντάρῃ ἔθνος ρομφαίαν, καὶ οὐκέτι μὴ μάθωσι πολεμεῖν· καὶ ἀναπαύσεται ἕκαστος ὑποκάτω

τῆς ἀμπέλου αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος ὑποκάτω τῆς συκῆς αὐτοῦ καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐκφοβῶν». Οἱ λαοὶ δὲν κατενόησαν τὴν μεγάλην ἀλήθειαν, ὅτι εἶναι ἀδελφοί, καὶ ὅτι ἡ ἐλευθερία δὲν εἶναι ὁ ἄρτος, τὸν ὁποῖον τὰ ἔθνη ὀφείλουσι νὰ κερδίζωσιν ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου αὐτῶν, ἀλλὰ δικαίωμα δι' αὐτὰ φυσικὸν καὶ ἀναφαίρετον. Δὲν κατενόησαν, ὅτι οἱ μικροὶ γείτονες δὲν πρέπει νὰ καταπατῶνται ὑπὸ τῶν μεγαλειτέρων, καὶ ὅτι τὸ οἰκοδόμημα τῆς παγκοσμίου εἰρήνης δέον νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῶν μεγάλων ἀρχῶν τῆς ἰσότητος καὶ τῆς δικαιοσύνης, καὶ πρὸ παντὸς ἐπὶ τῆς ἀγάπης ἥτις εἶναι τὸ πλήρωμα τῆς δικαιοσύνης.

Ὅθεν καὶ ἡμεῖς, νοσταλγοὶ τῆς κατὰ Θεὸν εἰρήνης, ταπεινοὶ αὐτῆς ἐργάται, καὶ κήρυκες τῆς γαληνιαίας τοῦ κόσμου καταστάσεως, τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ σήμερον ἐκδιηγούμενοι, στρέφομεν μεθ' ὑμῶν, τέκνα τῆς Ἐκκλησίας ἀγαπητά, τὰ ὄμματα τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ Σπήλαιον τῆς σωτηρίας, ὁπόθεν ἀνέτειλε τὸ φῶς, καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή. Θὰ ηὐχόμεθα νὰ κλίνωμεν τὸ γόνυ εὐλαβῶς μετὰ τῶν σεβασμίων Ἀρχηγῶν ἁπασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ, ἐν ἰσοτίμῳ συναδελφώσει, ἔμπροσθεν τοῦ θεϊκοῦ λίκνου, καὶ προσκυνήσαντες τῷ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθέντι Θεῷ νὰ δεηθῶμεν Αὐτοῦ ἐκτενῶς, ὅπως ἵλεως γενόμενος ἐπιβλέψῃ ἐπὶ πάντας ἡμᾶς, καὶ δῷ, ἵνα τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης καὶ συνεργασίας πρυτανεύσῃ μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν, ἰσχυρότερον δ' ἐπιπνέον κρατύνῃ τοὺς ἡγέτας τῶν λαῶν ἐν ταῖς προσπαθείαις αὐτῶν πρὸς περιφρούρησιν μὲν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἐπιστροφὴν δὲ τῶν ἀσεβῶν, δωρούμενος ἅμα ὅλῳ τῷ κόσμῳ αἴσιον καὶ ἐν παντὶ εὐλογημένον τὸν ἀνατέλλοντα νέον τῆς χρηστότητος Αὐτοῦ ἐνιαυτόν.

Ἡ χάρις τοῦ ἐν Βηθλεὲμ τεχθέντος Σωτῆρος Χριστοῦ, σὺν τῇ παρ' ἡμῶν εὐχῇ καὶ εὐλογίᾳ εἴη μεθ' ὑμῶν, τὸ δὲ ἔλεος Αὐτοῦ προφθάνοι ὑμᾶς πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν.

Χριστούγεννα τοῦ 1952

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης πάντων ὑμῶν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

ΜΗΝΩΝ: ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

Ἡ ΙΑ΄ Κληρικολαϊκὴ Συνέλευσις τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνορθοδόξων Κοινοτήτων.

Ὁ Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς κ. Μιχαὴλ διὰ τηλεγραφήματος αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἀνήγγειλε τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς ΙΑ΄ Κληρικολαϊκῆς Συνελεύσεως τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνορθοδόξων Κοινοτήτων αἰτούμενος ἅμα τὰς εὐχὰς τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀπεστάλη ἐπ' εὐκαιρίᾳ πρὸς τὴν Συνέλευσιν μήνυμα τῆς Α. Θ. Παναγιότητος εἰς ὃ ὁ Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος ἀπήντησε τηλεγραφικῶς.

Ἡ ἐπὶ τῶν ἐν Δυτικῇ Εὐρώπῃ Ρωσσικῶν Παροικιῶν Ἐξαρχία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Σύγκλησις Ἐπαρχιακῆς Συνελεύσεως.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Βλαδίμηρος, Ἔξαρχος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ τῶν ἐν Δυτικῇ Εὐρώπῃ Ρωσσικῶν Παροικιῶν τηλεγραφικῶς ἀνήγγειλε τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν σύγκλησιν τῆς ἐτησίας Ἐπαρχιακῆς Συνελεύσεως. Ἡ ὡς ἄνω Συνέλευσις συνελθοῦσα ἀρχὰς παρελθόντος Ὀκτωβρίου 1952, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς Α. Σεβασμιότητος τῇ συμμετοχῇ τῶν βοηθῶν αὐτοῦ Ἐπισκόπων Κατάνης Κασιανοῦ καὶ Μεσσήνης Συλβέστρου καὶ ἀντιπροσώπων ἐκ κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν τῶν διαφόρων Παροικιῶν ἐξήτασε ζητήματα ἀναγόμενα εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τῆς Ἐξαρχίας.

Κατὰ τὴν συνέλευσιν ταύτην, εἰσηγήσει τῆς Α. Σεβασμιότητος ἐγένετο ὁμοφώνως δεκτὸν ὅπως λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν ὁσημέραι δημιουργουμένων νέων περὶ τὴν διοίκησιν καὶ Ἐπιστασίαν τῶν διαφόρων Παροικιῶν δυσχερειῶν ὑποβληθῇ τῇ Μητρὶ Ἐκκλησίᾳ πρότασις περὶ ἐκλογῆς δύο εἰσέτι βοηθῶν Ἐπισκόπων.

Τὰ ἐν τῇ Συνελεύσει οὑτωσὶ ἀποφασισθέντα, διὰ γράμματος αὐτοῦ ὑπέβαλε τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Βλαδίμηρος, εὐχαριστήσας ἅμα καὶ διὰ τὰς ἐπὶ τούτῳ διαβιβασθείσας τηλεγραφικῶς ὑπὲρ εὐοδώσεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνελεύσεως εὐχὰς τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας.

Ἅγιον Ὄρος.

Ἀποσχηματισμὸς Μοναχῶν.

Ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος ἐξετάσασα τοὺς διὰ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος Ἁγίου Ὄρους διαβιβασθέντας φακέλλους τῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας Νε-

κταρίου καὶ Ἐπιφανίου, ἐκήρυξεν αὐτοὺς ἐνόχους τῶν ἀποδιδομένων αὐτοῖς παραπτωμάτων ἀπειθίας καὶ περιφρονήσεως τῆς οἰκείας Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς καὶ προῆλθεν εἰς τὴν ἐκ τοῦ Μοναχισμοῦ καὶ τῆς Ἱ. Μονῆς διαγραφὴν αὐτῶν καὶ τὴν ἐπαναφορὰν αὐτῶν εἰς τὴν τῶν λαϊκῶν τάξιν.

Αἱ σχετικαὶ πράξεις ἀποσχηματίσεως διεβιβάσθησαν διὰ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Μεγίστης Λαύρας.

Ἡ ἐν Πάτμῳ Ἱερὰ Πατριαρχικὴ καὶ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Αἰτήσει τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς ἐνεκρίθη ἡ εἰς Διάκονον χειροτονία τοῦ ἐκ τῶν Μοναχῶν κ. Τιμοθέου Χαλέπη, προοριζομένου ἵνα ὑπηρετήσῃ ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Φιλίππων καὶ Νεαπόλεως κ. Χρυσόστομος.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Φιλίππων καὶ Νεαπόλεως κ. Χρυσόστομος διὰ γράμματος αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἁγίαν καὶ Ἱερὰν Σύνοδον, ἀνήγγειλεν ὅτι κατὰ τὸν λήξαντα μῆνα Αὔγουστον συνεπληρώθη πεντηκονταετία ἀπὸ τῆς εἰς τὸ Ἱερατικὸν στάδιον εἰσόδου αὐτοῦ καὶ ἐξῃτήσατο τὰς εὐχὰς τῆς Ἐκκλησίας. Τῇ Α. Σεβασμιότητι διὰ σεπτοῦ Πατριαρχικοῦ Γράμματος ἐξεφράσθη ἡ εὐαρέσκεια καὶ τὰ συγχαρητήρια τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας διὰ τὴν τιμίαν καὶ εὐδόκιμον ἐν τῷ ἀμπελῶνι τοῦ Κυρίου διακονίαν καὶ αἱ εὐχαὶ αὐτῆς ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν ἐνισχύσεως καὶ τῆς συνεχίσεως τοῦ θεοφιλοῦς αὐτοῦ ποιμαντορικοῦ ἔργου.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Ἑορτασμὸς χιλιετηρίδος Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης Ἀλεξανδρείας.

Ὡς ἐν καιρῷ ἀνηγγέλθη καὶ ἐκ τῆς στήλης ταύτης, ἑωρτάσθη ἀπὸ τῆς 16ης μέχρι τῆς 19ης Νοεμβρίου ἐ. ἔ. τους ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸ ἰωβηλαῖον τῆς πρεσβυγενοῦς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης συμπληρωσάσης, θείᾳ συνάρσει, χιλιετηρίδα ὅλην, καρποφόρου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν γραμμάτων, ζωῆς.

Εἰς τὰς ὡς ἄνω τελετὰς ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία ἀντεπροσωπεύθη ὑπὸ τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Σιναίου κ. Πορφυρίου.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πλήρωσις τῶν Ἱ. Μητροπόλεων Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης καὶ Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου.

Τῇ 29ῃ Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ. ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν συνεδρίᾳ αὐτῆς, προέβη εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν χηρευουσῶν Ἱ. Μητροπόλεων Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης καὶ Παραμυθίας Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου, ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, καθ' ὃ ἔχει πρὸς τοῦτο δικαίωμα, ἀπορρέον ἐκ τῆς γνωστῆς Πράξεως τοῦ ἐν ἔτει 1928 ἐκδο-

θέντος Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Τόμου.

Οὕτω, ψήφοις κανονικοῖς ἐξελέγησαν, εἰς μὲν τὴν Ἱ. Μητρόπολιν Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης ὁ Ἀρχιμανδρίτης Στυλιανὸς Κορνάρος, εἰς δὲ τὴν Ἱ. Μητρόπολιν Παραμυθίας καὶ Γηρομερίου ὁ Ἀρχιμανδρίτης Δωρόθεος Βασιλᾶς. Τὰς ὡς ἄνω κανονικὰς ἐκλογὰς ἀνεκοινώσατο τῇ Ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν τάξιν διὰ γράμματος αὐτοῦ ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σπυρίδων, οἱ δὲ νεοεκλεγέντες ᾐτήσαντο, ὡσαύτως, διὰ γραμμάτων τὰς πρὸς ἱκάνωσιν ἐν τῇ νέᾳ αὐτῶν διακονίᾳ εὐχὰς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, αἵτινες ἐπεδαψηλεύθησαν αὐτοῖς διὰ σεπτῶν Πατριαρχικῶν Γραμμάτων.

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΜΑΡΩΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΑΣΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

Τῇ 26ῃ Δεκεμβρίου ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ πλήρης ἡμερῶν, ἐν Κομοτινῇ ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Μαρωνείας καὶ Θάσου Βασίλειος. Ἀπὸ μακροῦ χρόνου ὑποστὰς σοβαρὰν προσβολὴν τῆς ὑγείας αὐτοῦ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας ἣν ὑπηρέτησε μετὰ ζήλου καὶ παραδειγματικῆς αὐτοθυσίας ἐνισχύσας τὸν λαὸν αὐτοῦ εἰς δισχειμέρους ἡμέρας. Ὁ ἀείμνηστος ἐξεδαπάνησε τὴν ζωὴν αὐτοῦ εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῶν Χριστιανικῶν ἰδανικῶν καὶ εἰς τὸ ἅγιον ἔργον τῆς Ἐκκλησίας, ἣν ὑπηρέτησε μὲ πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν.

Ὁ ἐκλιπὼν Ἱεράρχης ἐγεννήθη τῷ 1887 ἐν Αὐλωναρίῳ τῆς Εὐβοίας. Ἀποφοιτήσας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν διετέλεσεν ἐπὶ 25ετίαν ὅλην Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χαλκίδος, ὁπόθεν ἐξελέγη Μητροπολίτης Μαρωνείας καὶ Θάσου.

Ἡ κηδεία του ἐγένετο ἐν Κομοτινῇ, ὁ δὲ ἐνταφιασμός του ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ αὐτοῦ πατρίδι Χαλκίδι, ὅπου ἐκομίσθη τὸ σκῆνος αὐτοῦ δι' ἰδιαιτέρας ἁμαξοστοιχίας τῇ 29ῃ Δεκεμβρίου.

Τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Μαρωνείας καὶ Θάσου κυροῦ Βασιλείου εἴη αἰωνία ἡ μνήμη.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΛΑΜΠΡΑΝ μετάφρασιν τοῦ ἔργου τοῦ Μπερδιάγεφφ «Περὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου», ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σάμου κ. Εἰρηναῖος, δίδει εἰς τὴν δημοσιότητα θαυμασίαν μετάφρασιν καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ αὐτοῦ Συγγραφέως ἔργου : «Πνεῦμα καὶ ἐλευθερία». Εἰς τὴν Αὐτοῦ Σεβασμιότητα ὀφείλονται διὰ τοῦτο καὶ εὐχαριστίαι καὶ θερμὰ συγχαρητήρια. Εἶναι γνωσταὶ αἱ ἀξιόλογοι Αὐτῆς ἐπιδόσεις εἰς ἀνωτέρας μελέτας, αἱ ὁποῖαι μᾶς βοηθοῦν νὰ δεχώμεθα τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ κόσμου αὐτοῦ, ὡς καὶ τῶν ἄλλων κόσμων, πρὸς τοὺς ὁποίους τείνομεν νὰ εἰσδύσωμεν, καὶ αὐτοὶ τείνουν νὰ εἰσδύσουν εἰς ἡμᾶς, ὡς λέγει ὁ Μπερδιάγεφφ. Νὰ ἀκούσωμεν τὸν φλοῖσβον ὁ ὁποῖος ἔρχεται ἀπὸ μεμακρυσμένα κύματα, καὶ τὴν μελῳδίαν τῶν πραγμάτων τὰ ὁποῖα εἶναι κατὰ τὸ βράδυ εἰς τὴν ἅρπαν χωρὶς νὰ τὴν κρούῃ κανείς. Ὅσω ἡ ζωή μας περνᾷ, ὅσω περισσότερον βραδυάζει, περισσότερον αἰσθανόμεθα τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ μηνύματα τὰ ὁποῖα μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὸ βάθος, περισσότερον αἰσθανόμεθα τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ νὰ ἐξαπλώνεται ἐπάνω εἰς τὴν γῆν. Τὴν εὐτυχισμένην αὐτὴν κατάστασίν μας τὰ μάλιστα ἐνισχύει ἡ μελέτη ἔργων ὡσὰν αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἔχομεν ὑπ' ὄψιν : «Πνεῦμα καὶ ἐλευθερία». Μᾶς οἰκοδομεῖ καὶ μᾶς ἀνυψώνει.

Μυστικιστική, θεόσοφος, ψυχὴ ἀνήσυχος, συγγραφεὺς βαθύς, ὁ Νικόλαος Μπερδιάγεφφ, εὗρε βαθεῖαν ἀπήχησιν εἰς τὴν ἐποχήν μας. Ρῶσσος γεννηθεὶς εἰς τὸ Κίεβον τὸ 1874, καὶ ἐκδιωχθεὶς τὸ 1922 ἀπὸ τὴν Ρωσσίαν διὰ τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν του καὶ τὰς πεποιθήσεις του, εὗρηκε καταφύγιον εἰς τὸ Βερολῖνον καὶ ἀκολούθως εἰς Παρισίους. Ἡ σκέψις του κινεῖται γύρω ἀπὸ ἕνα ἄξονα : τὴν θέωσιν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὴν ἐκχριστιάνισιν τοῦ κόσμου. Τὸ ἔργον δὲν εἶναι νὰ μᾶς εἴπῃ τί ἡ Ἐκκλησία ἐπισήμως διδάσκει, ἀλλὰ τί ὁ ἴδιος προσωπικῶς φρονεῖ.

Ἡ φιλοσοφία του κέντρον ἔχει τὴν οἰκουμενικότητα τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία εἶναι οὐχὶ ποσοτική, ἀλλὰ ποιοτική, οὐχὶ ἔκτασις, γραμμὴ ὁριζοντία, ἀλλὰ βάθος, γραμμὴ κάθετος. Ἡ οἰκουμενικότης περικλείει ὄχι μονάχα τὴν ἑνότητα ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ σύμπαντος, τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου. Τὴν περὶ Ἐκκλησίας διδασκαλίαν τοῦ Μπερδιάγεφφ εὑρίσκομεν κυρίως εἰς τὸ βιβλίον του «Πνεῦμα καὶ ἐλευθερία», τοῦ ὁποίου λαμπρὰν μετάφρασιν εἰς τὴν ἰδικήν μας γλῶσσαν ἔχει κάμῃ ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σάμου κ. Εἰρηναῖος. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἐσωτερική, πνευματική, ἀόρατος, μοναδική, θεία, αἰωνία. Δὲν ἔχει ἐξωτερικὰ ὅρια, δὲν εἶναι ἱστορική. Εἶναι πνευματικὸς ὀργανισμός, μὲ συνείδησιν οἰκουμενικήν. Εἶναι ἐπέκεινα τόπου καὶ χρόνου, ἀτόμου καὶ ψυχῆς. Πρέπει νὰ φύγωμεν ἀπὸ τὸ ἄτομον, νὰ ξεπεράσωμεν τὰ ὅρια τὰ ὁ-

ποῖα μᾶς χωρίζουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, νὰ ὑπερπηδήσωμεν τὴν ψυχικήν μας μόνωσιν. Ἡ Ἐκκλησία ἑνώνει παρελθόν, ἐνεστὼς καὶ μέλλον, αὐτὴ εἶναι ἡ παράδοσίς της, ἡ ὁποία πλουτίζεται πάντοτε μὲ νέας προσκτήσεις. Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔχει ἀκόμη ἀποτελειωθῆ, εὑρίσκεται εἰς τὸ δυνάμει. Ἡ δύναμις εἶναι πλουσιωτέρα ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν, ἀπὸ τὴν πρᾶξιν. Αἱ ἱστορικαὶ Ἐκκλησίαι, αἱ διάφοροι ὁμολογίαι, δὲν ἀρύονται ἀκόμη ὅλον τὸ πλήρωμα τῆς μυστικῆς καὶ δυναμικῆς Ἐκκλησίας.

Αἱ διάφοροι ἱστορικαὶ Ἐκκλησίαι θὰ ἑνωθοῦν, ὄχι ἀνάμεσα ἀπὸ τὰς ὁμολογίας των αἱ ὁποῖαι χωρίζονται, ἀλλ' ὑπεράνω τῶν ὁμολογιῶν, κάτω ἀπὸ τὴν μυστικὴν Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία βαθμιαίως χωρεῖ ἀπὸ τὸ δυνάμει εἰς τὸ ἐνεργείᾳ, ἀπὸ τὸ ἀόρατον εἰς τὸ ὁρατόν, ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς ἁγίους, τὴν Ἱεραρχίαν, τὰς Συνόδους. Αἱ ὑπάρχουσαι σήμερον μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν ἀντιθέσεις ἔχουσι τὴν ἐξήγησίν των, θὰ ξεπερασθοῦν. Θὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Ἐκκλησίαν, ἐμμένοντες εἰς τὴν Ὁμολογίαν ἡμῶν, ἐμβαθύνοντες αὐτήν. Εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Ἐκκλησίαν ἀνήκουν καὶ ὅσοι δὲν ὑπάγονται εἰς καμμίαν ὁρατὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ μὲ τὴν ζωήν των, μὲ τὰ ἔργα των, συμβάλλουν εἰς τὴν πνευματικὴν ἐξέλιξιν τῶν ἀνθρώπων. Ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων ἡ θέλησις τείνει πρὸς τὸ θεῖον καὶ τὸν Θεόν. Ὁ Χριστιανισμὸς διαρκῶς ἀναπτύσσεται, διαρκῶς εὑρίσκει νέους δρόμους, διὰ νὰ ἁπλωθῇ εἰς τὴν γῆν ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Κάθε λόγος τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι σπόρος πρὸς περαιτέρω δημιουργικὴν ἀνάπτυξιν. Ὅλοι οἱ μεγάλοι καὶ δραστήριοι ἄνδρες τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπῆρξαν εἰς τὴν ἐποχήν των — λέγει ὁ Μπερδιάγεφφ — νεωτερισταί.

Ὁ ἄνθρωπος, ὂν φυσικόν, μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ γίνεται ὕπαρξις πνευματική, ὅπου τὸ θεῖον ἑνώνεται μὲ τὸ ἀνθρώπινον Τὸ πνεῦμα εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος συνίσταται ἀπὸ σῶμα καὶ ψυχήν, εἶναι προϊὸν τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ εἶναι ζωή, ἐνέργεια, οὐχὶ δὲ πραγματικότης ἀντικειμενική, ἐνῷ ἡ ψυχὴ ἀνήκει εἰς τὴν φύσιν ὡς ὕπαρξις. Μὲ τὴν ψυχὴν ἑνώνεται τὸ πνεῦμα καὶ τὴν φωτίζει, τὴν ἀνυψώνει. Ἡ τοιαύτη ἀνύψωσίς μας, ἡ ἕνωσίς μας μὲ τὸν Θεὸν κατορθοῦται μὲ τὴν ὑπερπήδησιν τῆς μονώσεώς μας, τὴν ἔξοδον ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μας, κάτω ἀπὸ τὴν δημιουργικὴν ἐνέργειαν τοῦ πνεύματος, ἡ ὁποία ἑνώνει Θεόν, ψυχὴν καὶ κόσμον, καὶ δημιουργεῖ τὰ ἔργα καὶ τὰ μνημεῖα τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος. Ὅλοι οἱ μεγάλοι Ποιηταί, Συνθέται καὶ Σοφοὶ ἀνήκουν εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ Πλάτων, ὁ Ζωροάστρης, ὁ Γκαῖτε καὶ οἱ ἄλλοι.

Ἡ μέθοδος μὲ τὴν ὁποίαν συντελεῖται ἡ ἕνωσις τῆς θείας φύσεως μὲ τὴν ἀνθρωπίνην, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος μὲ τὸν κόσμον, καὶ ἐπέρχεται ἡ θέωσις τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ κόσμου, εἶναι ἡ Διαλεκτική, τὴν ὁποίαν ὁ Μπερδιάγεφφ ἐδανείσθη ἀπὸ τὸν Ἕγελον. Τὴν θαυμασίαν λέξιν Διαλεκτικὴ τὴν ἐχρησιμοποί-

ησε πρῶτος ὁ Πλάτων. Ἡ μέθοδος τοῦ Πλάτωνος συνίστατο νὰ ἀνέρχεσαι ἀπὸ μίαν ἔννοιαν εἰς τὴν ἄλλην, ἀπὸ ἕνα εἶδος εἰς ἄλλο μέχρι τῆς ὑψηλοτέρας βαθμίδος τῆς Ἱεραρχίας τῶν ἰδεῶν, ὄχι μονάχα πρὸς ταξιθέτησιν τῶν ἰδεῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐξεύρεσιν τοῦ δεσμοῦ ὁ ὁποῖος ἥνωνε τὰς ἰδέας πρὸς ἀλλήλας.

Εἰς τὸν Ἕγελον συμβαίνει κάτι ἄλλον. Κάτι περνᾷ ἀπὸ ἕνα ὅρον εἰς ἕνα ἀντίθετον ἢ καὶ καταφατικὸν ὅρον. Ἡ ἔννοια εἶναι κίνησις καὶ ζωή, καὶ ὠθεῖται ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι, διὰ νὰ γίνῃ κάτι διάφορον ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι. Ἡ διαλεκτικὴ κίνησις, κατὰ τὸν Ἕγελον, ἔχει τρεῖς στιγμάς : τὴν θέσιν, τὴν ἀντίθεσιν καὶ τὴν σύνθεσιν. Θέσις εἶναι ὁ ὅρος λαμβανόμενος καθ' ἑαυτόν, ἀντίθεσις ἡ ἄρνησις τῆς θέσεως, καὶ σύνθεσις ἡ ἀπορρόφησις θέσεως καὶ ἀντιθέσεως τῶν δύο προηγουμένων ὅρων εἰς τὴν ἑνότητα ἑνὸς ἀνωτέρου ὅρου.

Ἡ φύσις, κατὰ τὸν Μπερδιάγεφφ, εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πτώσεως, τοῦ χωρισμοῦ ἀπὸ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ θέσις. Ἡ φύσις εἶναι ἡ ἀντίθεσις. Σύνθεσις δὲ ἡ ἕνωσις Θεοῦ, ἀνθρωπότητος, κόσμου, ἡ θέωσίς των. Ἐκτυλίσσεται ἕνα μεγάλο θρησκευτικὸν δρᾶμα, μὲ λύσιν τὴν σύνθεσιν θείας καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως, δημιουργοῦ καὶ δημιουργήματος, Θεοῦ καὶ κόσμου. Ὁ Θεὸς διεισδύει εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ὕπαρξιν, καὶ ὁ ἄνθρωπος τείνει εἰς τὸν Θεόν, διὰ νὰ ἀπορροφηθοῦν εἰς ἑνότητα θεώσεως τῶν πάντων. Τὰ πάντα ὑπόκεινται εἰς τὴν πορείαν τῆς τριαδικῆς αὐτῆς ἐξελίξεως, ἀνυψώσεως.

Ἰδιαιτέρως ὁ Μπερδιάγεφφ ἐπιμένει εἰς τὸ πρόβλημα ἐλευθερίας καὶ ἀνάγκης. Ἡ πτῶσις τῆς φύσεως ἦτο δυνατὴ χάρις εἰς τὴν ἐλευθερίαν τὴν ἐνυπάρχουσαν εἰς τὸ «θεῖον κέντρον τῆς ζωῆς». Μὲ τὴν πτῶσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἐλευθερία ἐξεμηδενίσθη καὶ περιῆλθεν εἰς τὸ ἀντίθετόν της, εἰς τὴν ἀνάγκην, ἁλυσσοδέσασα τὸν ἄνθρωπον εἰς τοὺς νόμους τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲν μᾶς ἀφῆκεν εἰς τὴν κατάστασιν αὐτήν, μᾶς ἔστειλε τὸν Χριστόν, τὸν Νέον Ἀδάμ, τὸν πνευματικὸν Ἄνθρωπον, διὰ τοῦ ὁποίου μᾶς ἀπεκαλύφθη μία νέα ἐλευθερία, συμφιλιώνουσα τὴν ἀρχικὴν ἐλευθερίαν μὲ τὴν ἀνάγκην. Τὸ δόγμα τῆς θεανδρικῆς φύσεως τοῦ Χριστοῦ φέρει τὴν λύσιν τῆς μεγάλης τραγῳδίας, τοῦ μυστηρίου τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας.

«Ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ ἐσωτερικὸς φωτισμὸς τῆς ἐλευθερίας ἄνευ οὐδενὸς ἐξωτερικοῦ ἐξαναγκασμοῦ, ἄνευ οὐδεμιᾶς βίας.

Ἡ ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους ἐλευθέρους, δὲν ἐξαναγκάζει οὐδένα, διαφέρει ἐν τούτῳ ἀπὸ τὰς ἀληθείας τοῦ κόσμου τούτου, αἱ ὁποῖαι ὀργανώνουσαι τὴν ζωὴν δι' ἐξαναγκασμοῦ, καταντοῦν νὰ μᾶς ἀποστεροῦν ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πνεύματος. Τὸ μυστήριον τοῦ Χριστιανισμοῦ, θρησκείας τοῦ Θεοῦ τοῦ γενομένου Ἀνθρώπου, εἶναι πρὸ παντὸς μυστήριον τῆς ἐλευθερίας». (Μπερδιάγεφφ «Πνεῦμα καὶ Ἐλευθερία» σ. 159).

Ἡ ἀληθινή, ἡ Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία ἀπεργάζεται τὴν ἑνότητα καὶ τὴν

πληρότητα τῆς ὑπάρξεως. Ἡ Ἐκκλησία ἑνοποιεῖ τὰ συγκεκριμένα ἄτομα εἰς ἕνα σύνολον : τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἑνώνει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μὲ τὴν θείαν φύσιν, διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἄνθρωποι θὰ ἑνωθοῦν καὶ θὰ θεωθοῦν. Ἡ συνείδησίς των θὰ εὐρυνθῇ, θὰ ἀνοιγῇ εἰς τὴν κοσμικὴν ζωὴν καὶ εἰς τὴν θείαν ζωήν. Τὰ ὅρια τοῦ Ἐγὼ καὶ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου θὰ ἐξαφανισθοῦν. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον συμβαίνει, τὸ γεγονὸς τὸ ὁποῖον ἐξελίσσεται καὶ συγκλονίζει ὁλόκληρον τὴν ὕπαρξίν μου μεταβάλλει τὴν κατασκευὴν τῆς συνειδήσεώς μου, τὴν λυώνει, καὶ ἐξαφανίζει τὰ ὅριά της, διὰ νὰ τὴν ὑψώσῃ, νὰ τὴν εὐρύνῃ καὶ νὰ τὴν ἐμβαθύνῃ, καὶ νὰ ἀφυπνισθῇ τὸ ὑπνῶττον πνεῦμα. Ἡ συνείδησις, ὅπως οἱ μυστικοὶ καὶ οἱ θεόσοφοι ἐφρόνουν, δύναται νὰ ἀνυψωθῇ εἰς τὴν ὑπερσυνείδησιν καὶ νὰ ἐξελιχθῇ πρὸς ἄλλους κόσμους. Τὸ κέντρον τῆς αὐθεντικῆς ζωῆς μας πρέπει νὰ μεταφερθῇ εἰς ἕνα ἄλλον κόσμον. Εἰς τὴν παροδικὴν ζωὴν τοῦ κόσμου αὐτοῦ πρέπει νὰ ἔχωμεν τὸ βλέμμα μας ἐστραμμένον πρὸς τὰ ἀνεξερεύνητα βάθη. Διαρκῶς αἰσθανόμεθα φῶτα προερχόμενα ἐξ ἄλλων κόσμων. Ὁ κόσμος αὐτὸς εἶναι διαφανής, τὰ ὅριά του ἀπομακρύνονται, εἰσδύει εἰς ἄλλους κόσμους, καὶ ἄλλοι κόσμοι εἰσδύουν εἰς αὐτόν. Αἱ σκέψεις τοῦ Μπερδιάγεφφ προχωροῦν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν, ὡς τὰς παραλαμβάνομεν ἀπὸ τὴν ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Σάμου κ. Εἰρηναίου γενομένην θαυμασίαν μετάφρασιν τοῦ ἔργου : «Πνεῦμα καὶ ἐλευθερία».

Πᾶν ὅ,τι γίνεται ἐξωτερικῶς εἰς τὸν κόσμον τὸν φυσικὸν καὶ ἀντικειμενικὸν παράγεται ἐπίσης εἰς τὸ βάθος τῆς πνευματικῆς ζωῆς, γίνεται ἐπίσης ἐντός μου, ἐφόσον εἶμαι ὂν πνευματικόν, καὶ ἐπομένως δὲν δύναται νὰ εἶναι τελείως ξένον πρὸς ἐμέ. Ὅλον τὸ σύμπαν, φυσικὸν καὶ ἱστορικόν, εἶναι ἀπερροφημένον ὑπὸ τοῦ βάθους τοῦ πνεύματος, ὅπου ἀποκτᾷ ἕνα ἄλλο νόημα, μίαν ἄλλην σημασίαν. Ὅλον τὸ ἐξωτερικὸν εἶναι σημεῖον τοῦ ἐσωτερικοῦ. Ὅλη ἡ κίνησις τοῦ σύμπαντος καὶ τῆς Ἱστορίας εἶναι ἀντανάκλασις συμβολικὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ γεγονότος τοῦ πνεύματός μου. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ δὲν εἶναι ὑποκειμενικὸν καὶ ψυχικόν, ἀλλὰ πνευματικόν. Ἀνήκει εἰς τὸν κόσμον τοῦ πνεύματος εἰς τὸν ὁποῖον τὸ «Ἐγὼ» καὶ τὸ ὂν δὲν εἶναι οὔτε διῃρημένα οὔτε ἐξωτερικά, διότι εἶμαι εἰς τὸ ὄν, καὶ τὸ ὂν εἶναι ἐντός μου.

Ὁ μυστικὸς Χριστιανισμὸς δὲν ἀρνεῖται, δὲν καταργεῖ τὸν ἐξωτερικὸν Χριστιανισμόν, τὸν κατανοεῖ ὑπὸ ἕνα ἄλλο φῶς, καὶ τοῦ δίδει ἕνα ἄλλο νόημα.

Ὁ κόσμος, ἡ φύσις, ἡ ἱστορία, εἶναι ἡ ὁδὸς τοῦ πνεύματος, μία στιγμὴ τῆς ἐσωτερικῆς μυστηριώδους ζωῆς του. Ἡ ζωὴ τοῦ πνεύματος εἶναι ἡ ζωή μου καὶ ἡ ζωὴ συγχρόνως ὅλων τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ἡ θεία ζωὴ καὶ ἡ ζωὴ ὁλοκλήρου τοῦ Σύμπαντος.

† Ὁ Πριγκηποννήσων ΔΩΡΟΘΕΟΣ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΑΡΘΡΑ — ΜΕΛΕΤΑΙ — ΛΟΓΟΙ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ϗ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ

† Ο ΠΡΙΓΚΗΠΟΝΗΣΩΝ ΔΩΡΟΘΕΟΣ

ORTODOKSİA — Ahlâkî ve Dinî Resale
İmtiyaz sahibi ve Umum Neşriyat Müdürü :
ADALAR MİTROPOLİTİ, DOROTEOS YEORGİADİS
Mahal İdare : Büyükada, Kanarya sokak, No. 16
Basıldığı yer : Rum Patrikhanesi adına
Vasil Vasiliadis Matbaası.
28)3)1953